

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

**НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ
АДАПТАЦІЙНОГО ЦИКЛУ НАВЧАННЯ БАЗОВОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

Навчально-методичний посібник

Друкується за рішенням вченої ради комунального закладу
«Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 21 січня 2025 року, протокол № 1)

Кропивницький
2026

Нова українська школа: засоби реалізації адаптаційного циклу навчання базової середньої освіти з мистецької освітньої галузі : навчально-методичний посібник [за заг. ред. В.В. Кондратової]. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2026. 148 с.

Посібник розроблено відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту базової середньої освіти, чинних модельних навчальних програм для 5-6 класів НУШ з мистецької освітньої галузі.

У посібнику розкрито особливості викладання музичного та образотворчого мистецтва в інтегрованому курсі «Мистецтво» (адаптаційний цикл базової середньої освіти: 5-6 класи) на засадах діяльнісного, компетентнісного та інтегративного підходів.

Видання адресоване вчителям, які викладають інтегрований курс «Мистецтво» в закладах загальної середньої освіти.

Рецензенти:

Федірко Ж.В. – завідувач кафедри теорії і методики середньої освіти, кандидат педагогічних наук;

Агеєва О.В. – вчитель образотворчого мистецтва комунального закладу «Ліцей «Вікторія-П» Кропивницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист.

Авторський колектив:

КОНДРАТОВА Вікторія Вадимівна, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук;

ПИЧ Лариса Петрівна, вчитель образотворчого мистецтва комунального закладу «Ліцей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради»;

КАЛАШНІКОВА Олена Вікторівна, вчитель музичного мистецтва комунального закладу «Ліцей «Мрія» Кропивницької міської ради»;

ТИСЛЕНКО Олена Юріївна, вчитель музичного мистецтва комунального закладу «Великобалківська гімназія Кропивницької міської ради»;

ШЛЄСНКОВА Тетяна Миколаївна, вчитель образотворчого мистецтва комунального закладу «Подільська гімназія Кропивницької міської ради», заслужений вчитель України.

Відповідальний за випуск – Дмитрук В.І.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
<i>Вікторія КОНДРАТОВА</i> Компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти	6
<i>Вікторія КОНДРАТОВА, Олена КАЛАШНІКОВА</i> Аналіз модельних навчальних програм мистецької освітньої галузі для 5-6 класів та розробка власної навчальної програми.....	26
<i>Олена ТИСЛЕНКО</i> Проектування сучасних уроків музичного мистецтва інтегрованого курсу «Мистецтво» у 5-6 класах на засадах компетентнісного та діяльнісного підходів.....	39
<i>Тетяна ШЛЄСНKOBA</i> Особливості реалізації змісту мистецької освітньої галузі державного стандарту базової середньої освіти на уроках образотворчого мистецтва інтегрованого курсу «Мистецтво» у 5-6 класах.....	48
<i>Вікторія КОНДРАТОВА</i> Реалізація діяльнісного підходу на уроках образотворчого мистецтва інтегрованого курсу «Мистецтво» у 5-6 класах шляхом використання інноваційних художньо-педагогічних технологій.....	63
<i>Вікторія КОНДРАТОВА, Анна ОРЛОВА, Олена КАЛАШНІКОВА</i> Аналіз творів мистецтва.....	75
<i>Вікторія КОНДРАТОВА, Олена КАЛАШНІКОВА, Лариса ПИЧ</i> Технології в реалізації діяльнісного підходу на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» в 5-6 класах.....	102
<i>Вікторія КОНДРАТОВА, Олена КАЛАШНІКОВА</i> Оцінювання учнів 5-6 класів з інтегрованого курсу «Мистецтво» в НУШ.....	129
Список використаних джерел.....	145

Передмова

Концепція «Нова українська школа» проголошує необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що забезпечує психологічний комфорт і сприяє вияву творчості школярів.

Перший цикл навчання у закладах загальної середньої освіти (5-6 класи) у Державному стандарті базової середньої освіти визначено як адаптаційний. Адаптація дитини до навчання відбувається не одразу, а відповідно до індивідуальних особливостей кожної дитини. Процес адаптації може тривати різний час, і цей факт потрібно брати до уваги.

Відповідно до концепції «Нова українська школа» в освіті домінувальними є компетентнісний та діяльнісний підходи до навчання. Зараз недостатньо просто засвоїти окремі знання, набути певні уміння, важливо навчитись їх застосовувати як у типових, так і в нестандартних, нових для здобувачів освіти ситуаціях. Для реалізації цих завдань в учнів (учениць) мають системно і послідовно протягом 5-6 класів формуватися предметні мистецькі (музичні, образотворчі тощо) компетентності – мистецькі знання, уміння і ставлення, які він (вона) вільно міг би (могла б) застосовувати у житті.

У сучасній мистецькій освіті потрібно шукати нові шляхи пізнання мистецтва, тому ефективним буде педагогічно доцільне поєднання традиційних методів та прийомів із сучасними активними методами навчання, а саме: інтерактивними, дослідницько-пошуковими тощо.

Пропонуючи теми та питання для дослідження під час проєктної діяльності, власні рішення та ідеї, здобувачі освіти будуть відчувати себе значущими, впливовими і таким чином отримувати досвід агентності (вміння і здатність до цілепокладання, рефлексії і дії для того, щоб впливати на зміни у власному житті та у світі навколо).

Важливо, щоб весь освітній процес з інтегрованого курсу «Мистецтво» відбувався, коли учні активно ментально залучені в процес, мають можливість співпрацювати один з одним, відчувають значущі зв'язки зі своїм життям та

досвідом і отримують радість від процесу пізнання, а значить навчаються у діяльнісному підході.

Діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію в майбутньому.

Діяльнісний підхід – це спосіб реалізації ідей та змісту Нової української школи.

У загальній мистецькій освіті системно і послідовно впроваджується інтегроване навчання, яке реалізується на засадах тематичної інтеграції та естетико-мистецтвознавчої (художньо-мовної, жанрової, художньо-стильової тощо).

Яким має бути вчитель мистецтва Нової української школи та що має вміти робити, щоб якісно організувати освітній процес за Державним стандартом базової середньої освіти? Центральною фігурою у модернізації освіти, у реформуванні освітнього процесу має стати учитель-дослідник, учитель-фасилітатор, учитель-коуч, учитель-лідер, творча особистість, компетентний фахівець, який готовий до інновацій, знає і розуміє вимоги Державного стандарту базової середньої освіти, володіє компетентностями, зазначеними у професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти», використовує на практиці методики, які дозволяють реалізувати інтегративний, діяльнісний та компетентнісний підходи, уміє складати власну навчальну програму, створювати комфортне освітнє середовище для учнів класу та ефективно його застосовувати, впевнений у власних силах, здатний до самостійної постановки цілей, а також зміни їх залежно від умов діяльності, вміє вести інших за собою, оригінальний і неупереджений під час вирішення проблем, які виникають, постійно аналізує та осмислює власну викладацьку діяльність; прагне до самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку, стимулюючи до цього своїх учнів.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У Концепції «Нова українська школа» особлива увага приділяється розгляду напрямів: педагогіка партнерства, готовність до інновацій учителів, батьків, компетентнісний підхід, автономія школи і вчителя, фінансування освіти [1].

Заклад загальної середньої освіти має працювати на засадах «педагогіки партнерства». В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками на засадах взаємної довіри й поваги. Вони мають бути об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Принципи педагогіки партнерства: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Отже, уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» мають базуватися на засадах сучасної педагогіки партнерства, співпраці, співтворчості всіх учасників освітнього процесу, що передбачає використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій в контексті мистецької діяльності; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки та самопізнання.

Автономія закладу загальної середньої освіти передбачає, що заклад може самостійно формувати освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів відповідно до стандартів середньої освіти, обирати підручники, методики навчання і виховання.

В освітній програмі закладу освіти зазначають перелік програм (модельних навчальних програм та/або навчальних програм), які заклад освіти використовує в освітньому процесі, зокрема й навчальні програми курсів за вибором.

Заклади загальної середньої освіти можуть використовувати в освітньому процесі лише ту навчальну літературу, що має грифи Міністерства освіти і науки України («Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», «Схвалено для використання в освітньому процесі») або висновок «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах».

Перелік модельних та/або навчальних програм в освітній програмі закладу має охоплювати досягнення учнями результатів навчання з усіх, визначених Державним стандартом, освітніх галузей. Педагогічний колектив закладу освіти може використовувати в освітньому процесі: модельні навчальні програми із зазначенням кількості годин, необхідної на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнівства з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності; навчальні програми, розроблені на основі модельних навчальних програм авторськими колективами відповідних модельних навчальних програм, де зазначено кількість годин, необхідну на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнівства з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності; навчальні програми, розроблені вчительством на основі модельних навчальних програм (однієї або декількох), що містять опис результатів навчання учнівства з навчальних предметів (інтегрованих курсів) в обсязі не меншому, ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами, із зазначенням кількості годин, необхідної для провадження послідовності досягнення результатів навчання учнівства з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності учнівства, затверджує педагогічна рада закладу освіти; навчальні програми курсів за вибором, які мають відповідний гриф і входять до Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН для використання у закладах загальної середньої освіти.

Навчальні програми, розроблені не на основі модельних навчальних програм, можна використовувати в закладах освіти за умови, що вони отримали відповідний гриф Міністерства в установленому порядку.

У новій редакції типової освітньої програми [3] розподіл навчального навантаження між освітніми галузями / освітніми компонентами здійснено на основі мінімальної кількості годин базового навчального плану базової середньої освіти. Визначено години, які можна перерозподіляти між різними освітніми галузями і використовувати для побудови різних освітніх траєкторій для різних класів (зокрема, однієї паралелі), збільшуючи кількість годин на ті освітні галузі/освітні компоненти, які є пріоритетними для здобувачів освіти в конкретному класі. Години навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами також можуть бути використані для вибірових освітніх компонентів (зокрема, міжгалузевих інтегрованих курсів, вибірових курсів тощо) або для індивідуальної роботи, зокрема з подолання освітніх втрат. Перерозподіл годин між освітніми галузями здійснюють за принципом урахування потреб і запитів усіх учасників освітнього процесу: учнівства, батьківства, педагогічного колективу, а також зважаючи на наявне кадрове та матеріально-технічне забезпечення, безпекові умови тощо.

Рішення про перерозподіл годин між освітніми галузями і навчальними предметами та/або інтегрованими курсами у межах освітньої галузі ухвалює педагогічна рада закладу освіти.

Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не повинна перевищувати загальнорічної кількості навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи), визначеної базовим навчальним планом базової середньої освіти, із дотриманням вимог гранично допустимого річного навчального навантаження.

Інтегрований курс «Мистецтво» може бути доповнений відповідними міжгалузевим інтегрованим курсом за вибором «Драматургія і театр» (<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/mizhhaluzevi-intehrovani-kursy/>) за

рахунок годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами.

Навчальний план складає заклад освіти, педагогічна рада ухвалює рішення про вибір тих чи тих вибіркового предметів і курсів. Він може бути гнучким, щоб даний інтегрований курс відвідували міжкласні групи; рішення про оцінювання учнів ухвалює педрада; рішення про домашні завдання ухвалює педагог, який веде курс; години мають бути зазначені в розкладі.

Керуючись законодавством (стаття 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту»), педагогічні працівники закладу освіти обирають модельні навчальні програми на певний цикл повної загальної середньої освіти і не можуть змінювати їх усередині циклу, зокрема при переході **від 5-го до 6-го класу**, оскільки кожна з модельних навчальних програм має особливості щодо реалізації вимог стандарту до результатів навчання на адаптаційному циклі. Водночас, для класів, які розпочнуть навчання на тому самому циклі повної загальної середньої освіти (зокрема, одному з циклів базової середньої освіти) у наступних роках можуть бути обрані модельні навчальні програми інших авторських колективів. Різні класи однієї паралелі можуть навчатися за різними модельними навчальними програмами.

Подаємо приклад загального обсягу навчального навантаження та рекомендованої кількості годин на тиждень з мистецької освітньої галузі для учнів 5-6 класів (адаптаційний цикл базової середньої освіти) закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою (таблиці 1, 2).

Таблиця 1. Загальний обсяг навчального навантаження для закладів із навчанням українською мовою

Назва освітньої галузі	Навчальне навантаження	Кількість годин на тиждень і рік														
		5 клас			6 клас			7 клас			8 клас			9 клас		
		мін	макс	різниця по галузі	мін	макс	різниця по галузі	мін	макс	різниця по галузі	мін	макс	різниця по галузі	мін	макс	різниця по галузі
Мистецька	на тиждень	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	2	1	1	2	1
	на рік	35	105	70	35	105	70	35	105	70	35	70	35	35	70	35

Таблиця 2. Рекомендована кількість годин на тиждень

Мистецька	Інтегрований курс мистецтва	1	1	1	1	1	Образотворче мистецтво	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
							Музичне мистецтво	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Мовно-літературна	Драматургія і театр	1	1	1	1	1						
Мистецька												

Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання та свободу від втручання в педагогічну діяльність.

Автономія роботи вчителя має ґрунтуватися на вільному виборі форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленні та впровадженні авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання. Учитель може переносити теми уроків, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал визначати кількість годин на вивчення окремих тем у межі циклу навчання.

Роль вчителя в НУШ – позиція вдумливого помічника, друга, який скеровує самостійну пізнавальну діяльність дітей та стимулює пізнавальну активність.

Навчальну програму вчитель (вчителька) розробляє на основі Державного стандарту базової середньої освіти та модельної навчальної програми, яку вибрав (вибрала). Вона повинна:

- ✓ ґрунтуватися на визначених стандартом ціннісних орієнтирах (пункт 4 Державного стандарту);
- ✓ охоплювати формування наскрізних у всіх ключових компетентностях умінь (пункт 9 Державного стандарту);
- ✓ орієнтуватися на компетентнісний потенціал мистецької галузі, що визначає здатність її формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання;
- ✓ передбачати реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання у мистецькій галузі.

У модельній навчальній програмі автори пропонують послідовність вивчення тем, зміст і види навчальної діяльності, які є орієнтовними. Тому з модельної навчальної програми вчитель (вчителька) до кожної теми навчальної програми добирає з-поміж запропонованих або ж додає ті елементи змісту й способи діяльності, що в умовах певного навчального закладу й класу є найоптимальнішими для кожного учня (учениці).

У навчальній програмі вчитель:

- ✓ визначає кількість годин, яка необхідна на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнів з інтегрованого курсу «Мистецтво», змісту тієї чи іншої теми (розділу, модуля тощо) та видів навчальної діяльності учнів;
- ✓ визначитися в межах пропонованого змісту із контентом, який автори модельної навчальної програми пропонують як вибіркового або варіативного;
- ✓ визначитися з видами навчальної діяльності, які будуть пріоритетними, які буде використано для формування відповідних результатів, а які для їх оцінювання.

На допомогу вчителю розроблено конструктор навчальних програм:
<http://constructor.nushub.org.ua/>.

Розробник навчальної програми може:

- ✓ доповнювати зміст обраної модельної навчальної програми, залучаючи регіональний компонент;
- ✓ розширювати / поглиблювати або ущільнювати зміст окремих елементів (розділів, тем, модулів тощо) обраної модельної навчальної програми, зважаючи на потреби учнівства, матеріально-технічне забезпечення закладу освіти, запити батьків, громади тощо;
- ✓ вилучати окремі питання з метою уникнення надмірної деталізації змісту навчального матеріалу;
- ✓ змінювати послідовність вивчення тем, запропоновану обраною модельною навчальною програмою, не порушуючи логічної послідовності досягнення результатів навчання;
- ✓ доповнювати тематику практичних і творчих робіт. Загальний обсяг таких змін може досягати 20%.

На основі модельної та/або затвердженої педагогічною радою навчальної програми інтегрованого курсу «Мистецтво» вчитель (учителька) складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнівства. Тобто, змістове наповнення освітнього процесу відображається в **календарно-тематичному плані** з урахуванням усіх очікуваних результатів навчання, визначених освітньою програмою закладу загальної середньої освіти. Під

час розроблення календарно-тематичного плану вчитель (учителька) самостійно визначає послідовність формування очікуваних результатів навчання, кількість годин на вивчення програмових тем, ураховуючи при цьому послідовність змісту в обраному підручнику та навчальні можливості учнів й учениць класу.

Доцільно **зберігати гнучкість календарно-тематичного плану** протягом року й, за потреби, змінювати терміни опрацювання програмових тем відповідно до результатів засвоєння учнями навчального матеріалу. Водночас під час коригування календарно-тематичного плану необхідно передбачити можливість опанування програмового матеріалу на кінець кожного циклу навчання відповідно до очікуваних результатів освітніх програм закладу освіти.

Головним завданням для вчителя (вчительки) є забезпечення досягнення учнівством обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом для певного циклу навчання.

Календарно-тематичне і поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних, поурочних планів, інших необхідних у професійній діяльності робочих матеріалів є індивідуальною справою вчителя.

Особливостями Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою КМУ від 30 вересня 2020 року №898, є: компетентнісно орієнтований та діяльнісний підходи, дитиноцентризм, інтегроване навчання, забезпечення умов для взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства, психологічна комфортність.

У Державному стандарті визначено мету мистецької освітньої галузі; компетентнісний потенціал, що окреслює здатність галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання; вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мистецької освітньої галузі. У мистецькій освітній галузі подані необхідні теоретичні відомості, система понять, за допомогою яких різносторонньо реалізується мистецька діяльність, у процесі якої учень (учениця) набуває нових знань.

У концепції «Нова українська школа» [1] зазначається, що компетентнісний підхід до навчання учнів має здійснюватися за схемою (рис. 1).

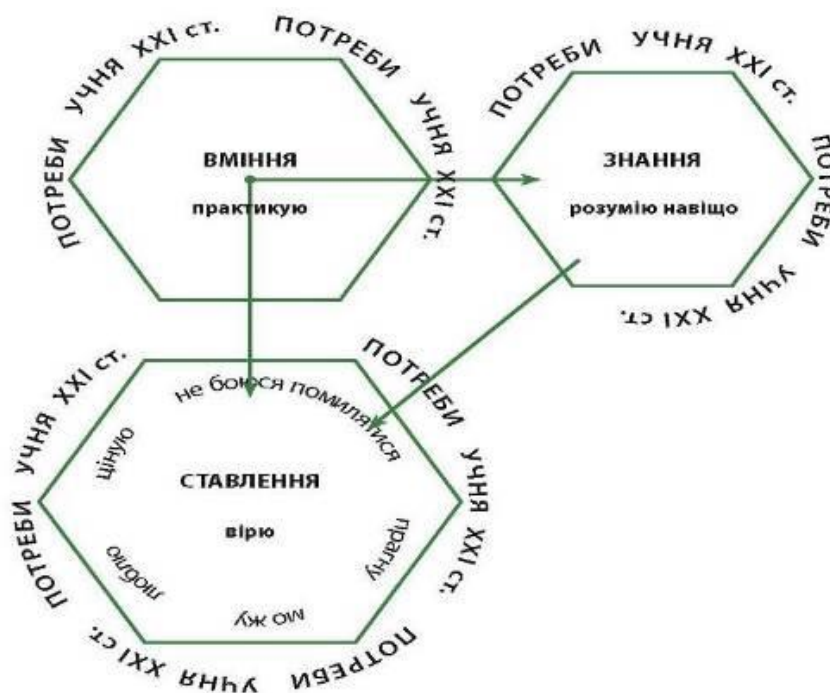

Рис. 1. Схема компетентнісного підходу до навчання учнів

Удосконалення освітнього процесу з урахуванням компетентнісного підходу полягає у тому, щоб навчити учнів застосовувати набуті знання й уміння у конкретних навчальних та життєвих ситуаціях. Компетентності, які слід розвивати під час реалізації освітньої галузі: ключові компетентності – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності; загальногалузеві компетентності – компетентності, які формуються учнем впродовж засвоєння змісту освітньої галузі, дають можливість зрозуміти, яке місце займає дана галузь у суспільстві й сприяють розв’язку індивідуальних та соціальних проблем; предметні компетентності – складова загальногалузевих компетентностей, яка стосується конкретного навчального предмета.

Ключові компетентності – компетентності, яких потребує кожен здобувач освіти для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

Ключові компетентності мають формуватися в межах освітньої галузі через розвиток умінь і ставлень. Вони важливі для реалізації як особистості, так і спільноти; вони є передумовою для розвитку національних економік і суспільств знань у європейській перспективі. Вони є сутністю людського капіталу і можуть розглядатися як частина системи показників успіху.

Девіз Нової української школи: «Компетентний учень – той, хто уміє самотійно вчитися».

Нова українська школа – школа, де школярі навчаються через діяльність, набувають необхідних компетентностей, розвивають свої здібності, таланти, набувають навичок працювати у команді.

У Державному стандарті базової середньої освіти визначено компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі (додаток 19

https://docs.google.com/document/d/1MXGVL1eWIRkZmKUHShbsBQ_RTMVW1gOe/edit?usp=sharing&oid=117213062587675243369&rtpof=true&sd=true) [2]:

- ✓ вільне володіння державною мовою (грамотно висловлювати українською мовою свої враження від мистецтва; дискутувати щодо мистецьких явищ та інформації про мистецтво, отриманої з різних джерел; коментувати та оцінювати власні художні результати і творчість інших осіб);

- ✓ здатність спілкуватися іноземними мовами (використовувати іншомовні джерела інформації про мистецтво та іншомовну мистецьку термінологію; шанування культурного різноманіття, усвідомлення необхідності популяризації іноземними мовами культурних надбань України);

- ✓ математична компетентність (здійснювати у разі потреби розрахунки для встановлення пропорцій, відношень між величинами, створення об'ємно-просторових композицій, запису ритму, створення сценічних композицій тощо; усвідомлення взаємозв'язків математики і мистецтва як універсальних мов на прикладах творів різних видів мистецтва, взаємозумовленості художньо-образного і математичного мислення у становленні особистості);

- ✓ компетентності в галузі природничих наук (спостерігати і відтворювати довкілля в художніх образах засобами різних видів мистецтва);

- ✓ інноваційність (пропонувати неординарні способи виконання творчих завдань, розвивати критичне мислення щодо власної художньо-творчої діяльності);
- ✓ інформаційно-комунікаційна компетентність (застосовувати цифрові технології для створення, презентації і популяризації художніх образів);
- ✓ екологічна компетентність (використовувати взаємодію «людина – природа» для вираження мистецькими засобами власних емоцій, почуттів, переживань);
- ✓ навчання впродовж життя (визначати власні художні інтереси та потреби, виявляти мобільність у пізнанні мистецьких явищ і процесів, сприяти розвитку інтересу до мистецтва протягом життя, розвивати емоційний інтелект, вибудовувати перспективу художнього самовдосконалення, планувати та організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва, самовираження через мистецтво, критично оцінювати та аналізувати результати власної творчої діяльності);
- ✓ громадянські та соціальні компетентності (виробляти активну позицію у творенні естетичного середовища, ефективно взаємодіяти для реалізації громадських мистецьких проєктів, брати участь у культурному житті України, виявляти партнерські якості, солідарність, зацікавлення в спільному розв'язанні соціальних проблем засобами мистецтва; дбайливе ставлення до народних мистецьких традицій рідного краю та виявлення поваги до надбань інших культур, розуміння важливості мистецтва для соціального розвитку, готовність брати участь в мистецько-просвітницькій діяльності);
- ✓ підприємливість та фінансова грамотність (визначати цілі, планувати і досягати їх, виявляти творчу ініціативу і сприяти її реалізації, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і груповій); використовувати в пошуковій діяльності різні джерела інформації, працювати в команді для виконання художньо-творчих завдань; реалізовувати мистецькі проєкти; презентувати власні надбання; організовувати виставки);
- ✓ культурна компетентність (створювати художні образи, використовуючи знання про жанри мистецтва, продукувати ідеї та реалізувати їх, розвивати власну

емоційно-почуттєву сферу на основі сприйняття мистецтва і художньо-творчої діяльності, відповідально ставитися до інтелектуальної і культурної власності).

Для мистецької освітньої галузі провідною є ключова культурна компетентність, що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва.

Відповідно до змісту компетентності передбачено формування умінь орієнтуватися в культурному різноманітті, аналізувати способи вираження і передачі ідей у різних культурах за допомогою мистецтва, розвивати власну емоційно-почуттєву сферу на основі сприйняття мистецтва і художньо-творчої діяльності, створювати художні образи засобами різних видів мистецтва, продукувати ідеї та реалізувати їх; відповідально ставитися до інтелектуальної і культурної власності та ставлень – усвідомлення загальнолюдських, естетичних і художніх цінностей, виявлення пошани до мистецького надбання українського народу і гордості за нього, поваги і толерантного ставлення до культурного різноманіття регіонів світу, усвідомлення власної ідентичності у світовій культурній спадщині, розуміння необхідності збереження художнього надбання людства, розуміння важливості естетичних чинників у повсякденному житті.

У концепції «Нова українська школа» [1] представлена «канва» розвитку учня, де переплітаються ключові компетентності і наскрізні вміння (рис. 2).

У процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» мають формуватися наскрізні для усіх ключових компетентностей вміння, а саме:

✓ читати з розумінням, що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, вміння виявляти приховану і очевидну

інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту;

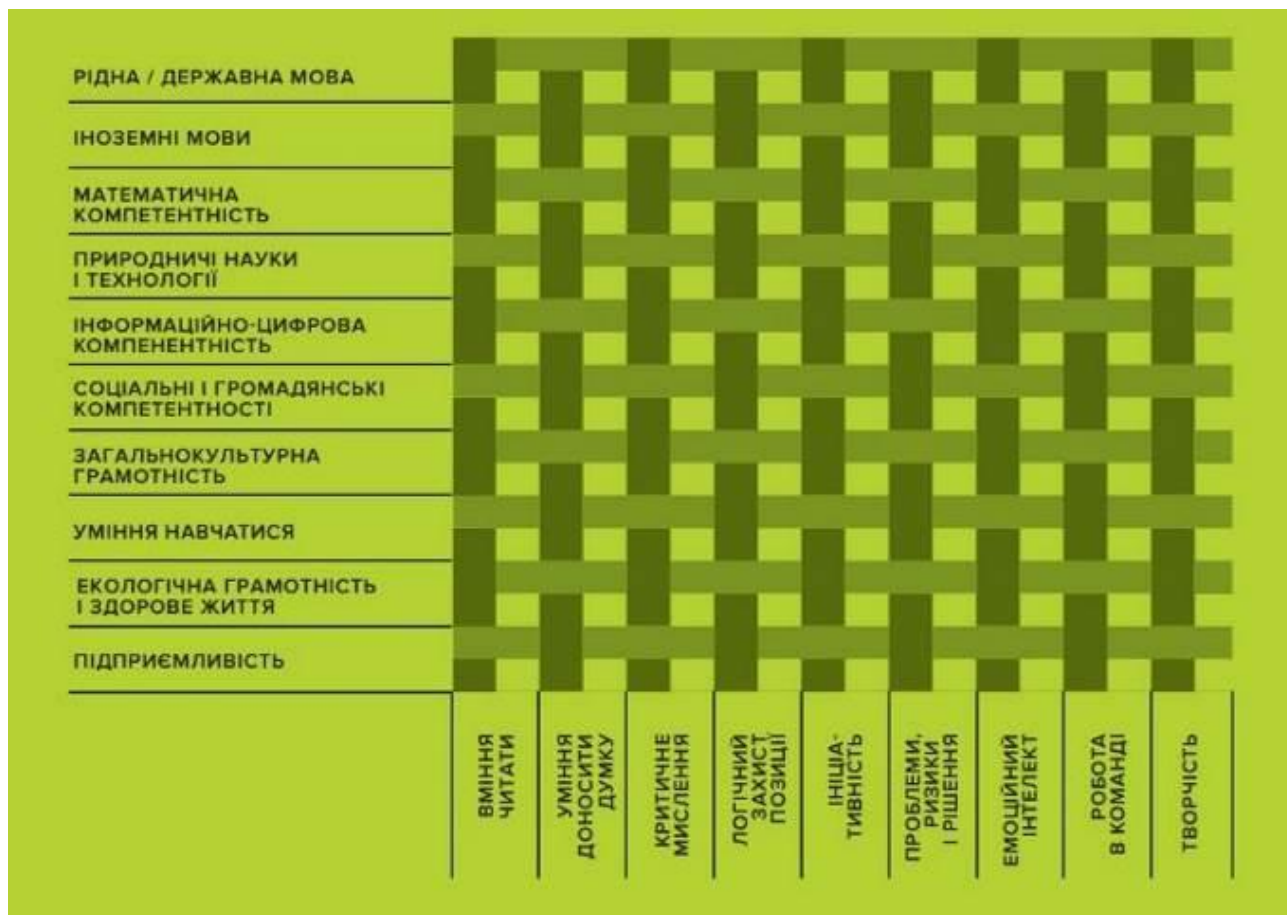

Рис. 2. «Канва» розвитку учня, де переплітаються ключові компетентності і наскрізні вміння

- ✓ висловлювати власну думку в усній і письмовій формі;
- ✓ критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;
- ✓ логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків;

✓ діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, доброзичесне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів;

✓ виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності;

✓ конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;

✓ оцінювати ризики;

✓ приймати рішення;

✓ розв'язувати проблеми;

✓ співпрацювати з іншими, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи.

Основою формування ключових компетентностей є: особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів; їх потреби та інтереси, які мотивують до навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному й інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях.

Предметна мистецька компетентність – це здатність до пізнавальної та практичної діяльності у певному виді мистецтва. Вона формується у процесі опанування учнями системи знань та уявлень у сфері певного виду мистецтва (знаннявий компонент), набуття ними художньо-творчого досвіду з мистецтва (діяльнісний компонент), виховання ціннісних орієнтацій щодо мистецтва та мистецької діяльності (ціннісний компонент).

Завданнями мистецької освітньої галузі є отримання учнями базових знань з мистецтва. А саме:

✓ мистецька грамотність: художня творчість; твір мистецтва; художній образ як категорія мистецтва; види мистецтва; засоби виразності різних видів мистецтва; загальномистецький словник (тема / сюжет, ритм, гармонія, композиція,

контраст, форма тощо); жанри мистецтва; художні стилі і напрями; зміст і смисл у творі мистецтва; читання мистецького тексту; народне і професійне мистецтво; автентичність; стилізація; взаємодія/синтез мистецтв; дизайн; новітні технології в мистецтві; медіамистецтво; взаємовплив мистецтва і науки; культурне різноманіття;

✓ мистецька діяльність: художня ідея та її втілення; креативність; способи творення художніх образів у різних видах мистецтва; виконавство (хор, соло, ансамбль, гра на музичних інструментах, танець; акторська майстерність тощо); творення візуальних/аудіовізуальних образів (малювання, ліплення, просторове проектування, декоративні техніки / художні ремесла, екранні образи тощо); мистецький проект; мистецькі професії; мистецтво і технології (штучний інтелект, робототехніка тощо);

✓ мистецька комунікація: вплив мистецтва на особистість; діалог у мистецтві; емоційне і раціональне в мистецтві; форми зберігання мистецтва (усна традиція, запис художнього тексту (нотного, хореографічного, літературного тощо), екранізація, аудіо-, фото-, відеофіксація, музейний простір, колекціонування тощо); медіатекст; сучасні способи і засоби художньої комунікації; нові виміри існування мистецьких творів (інтерактивність, мультимедійність, масмедійність, гіпертекст тощо); сучасні комунікаційні та комунікативні технології; джерела інформації про мистецтво [2].

У Державному стандарті базової середньої освіти [2] представлені вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів складаються з таких компонентів:

✓ групи результатів навчання учнів, що охоплюють споріднені загальні результати;

✓ спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;

✓ конкретні результати навчання учнів, що визначають їх навчальний прогрес за освітніми циклами;

✓ орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі передбачають, що учень у базовій школі:

1) пізнає різні види мистецтва, інтерпретує художні образи, набуває досвіду емоційних переживань, розвиває ціннісне ставлення до мистецтва;

2) формує художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва;

3) пізнає себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами, розвиває емоційний інтелект;

4) використовує інформаційне середовище у власній творчості і художній комунікації.

Надаємо приклад (таблиця 3) представлення вимог до обов'язкових результатів навчання учнів у мистецькій освітній галузі в Державному стандарті базової середньої освіти (додаток 20

https://docs.google.com/document/d/1MXGVL1eWIRkZmKUHShbsBQ_RTMVW1gOe/edit?usp=sharing&oid=117213062587675243369&rtpof=true&sd=true).

ВИМОГИ

до обов'язкових результатів навчання учнів у мистецькій освітній галузі

Загальні результати	5-6 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
1. Пізнання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва		
Пізнає мову різних видів мистецтва [МІО 1.1].	розпізнає базові засоби художньої виразності різних видів і жанрів мистецтва, наводить приклади творів [6 МІО 1.1.1]; розпізнає характерні риси різних видів українського народного мистецтва [6 МІО 1.1.2]; розрізняє види і наводить приклади українського фольклору (музичного, танцювального, ігрового тощо); різновиди українського декоративно-прикладного мистецтва [6 МІО 1.1.2-1]; характеризує особливості технік виконання творів	описує особливості мови різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-1]; пояснює засоби виразності художнього образу у творах різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-2]; наводить приклади творів різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-3]; виокремлює жанрові ознаки творів різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-4].

	[6 МІО 1.1.2-2]; виявляє обізнаність у календарно-обрядових дійствах як прообразі видів мистецтва [6 МІО 1.1.2-3]; орієнтується в особливостях народного мистецтва рідного краю [6 МІО 1.1.2-4].	
--	---	--

*Таблиця 3. Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів
у мистецькій освітній галузі*

Освітній процес в НУШ має організовуватися в безпечному освітньому середовищі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб. У рамках академічної свободи форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти та відображаються в освітній програмі закладу освіти. Вибір форм залежить від наявності необхідних ресурсів (матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного, інформаційного забезпечення освітньої діяльності тощо), а також форм здобуття освіти. За потреби заклад освіти може організувати здобуття освіти за індивідуальною освітньою траєкторією [3].

Типовою освітньою програмою для реалізації мистецької освітньої галузі (інтегрований курс «Мистецтво») рекомендовано дві години на тиждень. Усі модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Мистецтво» розраховано на рекомендовану кількість годин. Тож для повноцінної реалізації освітньої галузі і досягнення обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, в навчальному плані закладу освіти необхідно виділяти 2 навчальні години на тиждень. З метою формування в учнів мистецьких компетентностей та реалізації практико-орієнтованого компоненту змісту програм предмети мистецької освітньої галузі мають викладати вчителі зі спеціальною мистецько-педагогічною освітою (вчитель музичного мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва) [6].

У разі викладання цього курсу двома вчителями, заклад освіти створює на основі модельної навчальної програми навчальну програму закладу освіти, де

виокремлюється дві складові за видами мистецтва із зазначенням відповідної кількості годин «Мистецтво: музичне мистецтво» (1 година на тиждень), «Мистецтво: образотворче мистецтво» (1 година на тиждень) і затверджує її рішенням педагогічної ради. Відповідно у класному журналі для кожної складової відводяться окремі сторінки, на яких після назви інтегрованого курсу через двокрапку прописується уточнення: «Мистецтво: музичне мистецтво», «Мистецтво: образотворче мистецтво». Необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання з різних видів мистецтва. У модельних навчальних програмах відсутній розподіл навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин педагог (педагоги) самостійно визначає (визначають) час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому цілісності реалізації курсу, повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності.

Інтегрований курс «Мистецтво» має вивчатися цілісно протягом усього навчального року: недопустимо виокремлювати вивчення учнями/ученицями складових інтегрованого курсу (музичної, образотворчої) упродовж окремих навчальних періодів (семестрів) [6].

Ураховуючи принцип наступності, вчитель мистецтва має зрозуміти, з яким мистецьким досвідом діти прийшли у п'ятий клас. Тому у перші тижні навчання для подальшого планування освітнього процесу необхідно встановити рівень і обсяг мистецького досвіду п'ятикласників. Для діагностики учнів в галузі мистецької освіти провідним методом має виступати педагогічне спостереження, завдяки якому у різних видах мистецької діяльності учнів – співі, ритмізації, різноманітній образотворчій діяльності, обговоренні творів мистецтва тощо вчитель може встановити рівень навченості дітей в галузі мистецтва. Не рекомендовано проводити спеціальні діагностичні роботи [5].

Адаптаційний цикл висуває певні вимоги до організації освітнього процесу. Віковому періоду 11-12 років властивий перехід від молодшого шкільного віку до підліткового. У цей період розширюється саме поняття «навчання» – діти свідомо

вчаться вчитися. Саме тому один із видів діяльності вчителя (вчительки) – спрямування учнів (учениць) на оволодіння способами здобування знань, усвідомлення сенсу навчання як процесу саморозвитку.

Реалізація діяльнісного підходу у 5 класі на уроках мистецтва відбувається через різноманітні форми практичної діяльності учнів, у процесі чого відбувається їхнє самовираження у співі (зокрема виконанні одноголосних та багатоголосних творів, співі в ансамблі та хорі), інструментальному музикуванні, малюванні, ліпленні, конструюванні тощо, де виявляється творчість, ініціативність, формується і розвивається здатність співпрацювати з іншими людьми.

Педагог НУШ має надавати можливість вибору учню (учениці) у виконанні практичного завдання, підтримувати прояви оригінальності, спонукати учнів до прояву різних мистецьких ініціатив (наприклад, виконання улюблених пісень, власних інтерпретацій виконання художніх творчих робіт, зокрема, із застосуванням цифрових та медіа ресурсів), організації артмобів тощо; коли педагог планує і системно навчає дітей співпрацювати у парах, малих та великих групах або виконувати обрані мистецькі проєкти.

Одним із видів діяльності на уроках мистецтва є обговорення творів мистецтва, виявлення емоційно-ціннісного ставлення до них, аналіз їхнього змісту тощо. У процесі цього виду діяльності ефективно формуються і розвиваються такі наскрізні вміння, як уміння висловлювати власну думку, здатність логічно обґрунтовувати позицію, критично мислити тощо. Саме тому під час конструювання кожного уроку у 5-6 класах (як і в інших класах навчання), педагогу необхідно залучати різні прийоми і форми роботи щодо сприймання та аналізу-інтерпретації творів мистецтва. Наприклад, для аналізу музичного твору можна запропонувати такий план:

- 1) назва музичного твору та його автор;
- 2) жанр музичного твору;
- 3) характер, рух мелодії;
- 4) форма, темп твору;

- 5) динаміка, штрихи;
- 6) фактура, регістр;
- 7) мої враження, почуття, настрої.

Для аналізу твору образотворчого мистецтва – такий план:

- 1) назва твору образотворчого мистецтва та його автор;
- 2) вид, жанр образотворчого мистецтва;
- 3) засоби виразності, які використав митець;
- 4) тема та ідея твору;
- 5) сюжет і зміст твору;
- 6) композиція (побудова картини);
- 7) мої враження, почуття, настрої.

В учнів 5-6 класів потрібно системно і послідовно розвивати уміння демонструвати / презентувати результати власної творчості, пояснити свій задум, критично оцінити власні успіхи і досягнення тощо.

У загальній мистецькій освіті системно і послідовно впроваджується інтегрований підхід в навчанні. Якщо, у початковій школі він реалізується переважно на засадах тематичної інтеграції, то в базовій та старшій школі, крім тематичної, застосовуються й інші види інтеграції, зокрема, естетико-мистецтвознавча (художньо-мовна, жанрова, художньо-стильова тощо). До прикладу, опанування учнями особливостей мови різних видів мистецтва у 5 класі (ця ідея є наскрізною в усіх модельних навчальних програмах інтегрованого курсу «Мистецтво») може здійснюватися в межах тематичної інтеграції, коли певна світоглядна тема розкривається через сприймання-інтерпретацію творів різних видів мистецтва, художньо-творчу діяльність дітей і знайомство з особливостями мови мистецтва. Водночас, дослідження мови різних мистецтв, сприятиме опануванню і порівнянню багатьох суголосних мистецтвознавчих понять (наприклад, ритм, контраст, штрих тощо), що є ознакою мистецтвознавчої інтеграції. Інтегрований підхід – не має бути самоціллю. В освітньому процесі це має бути збалансовано і педагогічно доцільно. Багаторічний досвід упровадження інтегрованого підходу в

загальний мистецькій освіти засвідчив, що під час конструювання уроку мистецтва для розкриття, емоційного посилення певної світоглядної теми навколо домінантного виду мистецтва (зазвичай, це музичне і образотворче мистецтво) «залучаються» твори інших видів мистецтва. Таким чином, на уроці певна тема, щонайперше розкривається завдяки мові одного (домінантного) виду мистецтва, а твори (або види діяльності) з інших видів доповнюють і збагачують загальне сприйняття [5].

Плануючи навчальну діяльність підлітків, учитель має враховувати те, що кращому осмисленню учнями мети та результатів своєї діяльності, усвідомлення, що вони є не об'єктом, а суб'єктом освітньої діяльності, сприяє надання їм більшої самостійності і відповідальності. Таким чином, відбувається переорієнтація учнів від пасивного навчання («вчитель мене навчить») до активного учіння («я прагну багато чого навчитися»). Адже тільки в активній мистецькій діяльності підлітки зрозуміють власну причетність до мистецького середовища, що оточує їх повсякденно, його впливу і можливостей використання у власному житті [6].

Методичною допомогою вчителю під час підготовки до уроку і його конструюванні є підручники та інше навчально-методичне забезпечення. Але, потрібно пам'ятати, що підручник – це, насамперед, навчальне видання для учнів. Кожен з підручників – це відібраний і системно викладений мистецький контент, збагачений різноманітними методичними (система запитань) і дидактичними (різні види навчальних завдань) матеріалами. Для учнів 5-6-х класів різними авторськими колективами створено підручники інтегрованого курсу «Мистецтво», що мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Електронні версії підручників розташовані в електронній бібліотеці Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»:

5 клас <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/5-klas-nush/mistetska-osvtnya-galuz/mistetstvo/>;

6 клас <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/6-klas-n/mistetska-osvtnya-galuz/mistetstvo/>).

Вікторія КОНДРАТОВА

Олена КАЛАШНИКОВА

АНАЛІЗ МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ДЛЯ 5-6 КЛАСІВ ТА РОЗРОБКА ВЛАСНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

На основі Державного стандарту базової середньої освіти та типової освітньої програми розробляються модельні навчальні програми, які затверджує Міністерство освіти і науки України.

Модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета, інтегрованого курсу та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством [4].

Модельні навчальні програми можуть бути розроблені для всього рівня базової середньої освіти (5-9 класи) або окремо для кожного циклу: адаптаційного циклу (5-6 класи) та циклу базового предметного навчання (7-9 класи).

Модельні навчальні програми розробляються на основі Державного стандарту базової середньої освіти. У модельних навчальних програмах представлені очікувані результати навчання (компетентнісний потенціал), пропонований зміст (базові знання) та види навчальної діяльності (реалізація провідних підходів у навчанні відповідно до концепції «Нова українська школа» (зокрема компетентнісний, діяльнісний), завдяки яким реалізується пропонований зміст.

Посилаючись на модельні навчальні програми, заклад освіти може розробляти навчальні програми предметів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та (або) відповідними модельними навчальними програмами.

Навчальні програми, що розроблені на основі модельних навчальних програм, затверджуються педагогічною радою закладу освіти.

Навчальну програму вчитель може створювати за допомогою конструктора навчальних програм. Послідовність дій у конструкторі:

1. <http://constructor.nushub.org.ua/>

2. Реєстрація.
3. Публічні документи.
4. Обрання потрібної модельної програми.
5. У розділі «Дії». Створення навчальної програми на базі обраної у особистих матеріалах / Створення навчальної програми на базі обраної у матеріалах команд.

Для реалізації мистецької освітньої галузі 5-6 класах (адаптаційний цикл) Міністерством освіти і науки України рекомендовано модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Мистецтво» та міжгалузевого інтегрованого курсу «Драматургія і театр». Програми розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>).

З модельними навчальними програмами інтегрованого курсу «Мистецтво» для 5-6 класів, підручниками, нормативними документами щодо реалізації мистецької освітньої галузі у закладах загальної середньої освіти можна ознайомитися на сайті кафедри дошкільної та початкової освіти у розділі «Нова українська школа. 5-9 класи» <https://sites.google.com/view/kafedra-dpo/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0> та у навчально-методичному довіднику «Нова українська школа» на сайті КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» <https://sites.google.com/view/edu--method-reference-book/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0?authuser=0>.

Кожна з модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Мистецтво» повною мірою охоплює результати навчання, зазначені в Державному стандарті базової середньої освіти. Модельна навчальна програма міжгалузевого інтегрованого курсу «Драматургія і театр» результати навчання двох освітніх галузей – мовно-літературної та мистецької – реалізує частково. Тому цей міжгалузевий інтегрований курс може впроваджуватися у закладі освіти одночасно з

інтегрованим курсом «Мистецтво», а не замість нього – для поглиблення і поширення внутрішньогалузевих і міжгалузевих зав'язків, більш детального ознайомлення учнів з одним із видів мистецтва – театрального. Саме тому у навчальному плані закладу освіти не рекомендовано заміщувати інтегрований курс «Мистецтво» міжгалузевим інтегрованим курсом «Драматургія і театр» [6].

З мистецької освітньої галузі розроблено та затверджено Міністерством освіти і науки України чотири модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Мистецтво» [7]:

1. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Комаровська О. А., Лемешева Н. А.)

<https://drive.google.com/file/d/11rDG0XrahXJmh2TFVu1agv6Ko0Wex17/view>.

2. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л. М., Просіна О. В.).

<https://drive.google.com/file/d/1MuHajU0pMiPnv7lNWRvu8rrXoMYz6D7H/view>.

3. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л. Г.).

https://drive.google.com/file/d/1sQMkamUN1fNWNr3TPp5mPjAWFoebJk_/view.

4. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О. М., Комаровська О. А., Кізілова Г. О., Лемешева Н. А., Лобова О. В., Назар Л. Й., Чужинова І. Ю., Шулько О. А.).

<https://drive.google.com/file/d/1Prhqk11XDJri4ZtXANe2Za59HUoyMhFo/view>.

Аналіз модельних програм з мистецької освітньої галузі дав можливість з'ясувати, що

1) усі модельні навчальні програми інтегрованого курсу «Мистецтво» розраховано на рекомендовану кількість годин;

2) кожна з модельних навчальних програм інтегрованого курсу «Мистецтво» повною мірою охоплює результати навчання, зазначені в Державному стандарті базової середньої освіти;

3) у змісті програм ураховано принцип наступності, що дає можливість системно і послідовно формувати в учнів предметні мистецькі (музичні, образотворчі тощо) компетентності – мистецькі знання, уміння і ставлення, які дитина вільно могла би застосовувати у житті;

4) теми і розділи мають логічну послідовність;

5) у модельних навчальних програмах охоплено ключові естетичні категорії – види й жанри образотворчого мистецтва. У трьох програмах («Мистецтво. 5-6 класи»: інтегрований курс (авт. Комаровська О. А., Лемешева Н. А., «Мистецтво. 5-6 класи»: інтегрований курс (авт. Масол Л. М., Просіна О. В.), «Мистецтво. 5-6 класи»: інтегрований курс (авт. Кондратова Л. Г.) у 5 класі розглядаються види мистецтва, у 6 класі – жанри мистецтва. У програмі «Мистецтво. 5-6 класи»: інтегрований курс для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О. М., Комаровська О. А., Кізілова Г. О., Лемешева Н. А., Лобова О. В., Назар Л. Й., Чужинова І. Ю, Шулько О. А.) і в 5, і в 6 класах виокремлюються жанрові ознаки творів різних видів мистецтва.

Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Комаровська О. А., Лемешева Н. А.).

5 клас. Тема року: «Художні образи в моєму житті» (вивчаються види мистецтва).

- Розділ І. Мистецькі шедеври та їхні творці.
- Тема 1. Диво народження мистецтва.
- Тема 2. Художні образи мого дитинства.
- Розділ ІІ. Особистість у мистецтві.
- Тема 3. Народна мудрість у мистецтві України і світу.
- Тема 4. Світ і людина в мистецтві.

6 клас. Тема року: «Всесвіт, утілений в художніх образах» (вивчаються жанри мистецтва).

- Розділ І. Мистецькі мандри у часі і просторі. Пізнаємо світ через мистецтво.

- Тема 1. Історія в мистецтві і мистецькі історії.
- Тема 2. Вічні теми в мистецтві.
- Розділ II. Діалог традицій – діалог почуттів у мистецтві.
- Тема 3. Сучасне в традиціях і традиційне в сучасному.
- Тема 4. Дивовижна сила мистецтва.

Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л. Г.).

5 клас. У СВІТІ МИСТЕЦТВА (вивчаються види мистецтва).

- Тема I. Мистецька азбука.
- Пізнання різних видів мистецтва.
- Тема II. У колі народних та професійних митців.

6 клас. МАНДРІВКА КРАЇНОЮ МИСТЕЦТВ.

- Тема I. Шляхами українського мистецтва.
- Знайомство із шедеврами українського образотворчого мистецтва різних видів і жанрів.
- Тема II. Сторінками мистецтва зарубіжжя.
- Шедеври зарубіжного кіно та мультиплікації. Образний зміст і палітра видів та жанрів кіномистецтва.
- Взаємозв'язок видів та жанрів мистецтва на прикладах шедеврів мистецтва зарубіжжя.

Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.).

5 клас. Палітра видів мистецтва.

- Спільні поняття для різних видів мистецтва: ритм, гармонія, форма тощо.
- Модуль 1 (домінантний). Види і мова музичного мистецтва.
- Модуль 2. Види і мова сценічних мистецтв. (Зв'язок мистецтва з літературою. Види і мова театру. Сценографія. Специфіка мови циркового мистецтва. Мова хореографії. Види танців. Перформанс.)

- Модуль 3 (домінантний). Види і мова візуальних / образотворчих мистецтв.

- Модуль 4. Види і мова візуальних / пластичних мистецтв. (Види декоративно-ужиткового мистецтва. Види і мова архітектури. Мова художньої фотографії. Види дизайну. Сучасні артпрактики: інсталяція, стріт-арт, реді-мейд).

- Модуль 5. Види і мова візуальних / екранних мистецтв.

6 клас. Палітра мистецьких жанрів.

- Модуль 1 (домінантний). Жанри музичного мистецтва.

- Модуль 2. Танцювальні жанри.

- Модуль 3 (домінантний). Жанри образотворчого мистецтва.

- Модуль 4. Жанри кіномистецтва.

- Модуль 5. Жанри об'єднуються. (Жанри-гібриди в музичному і образотворчому мистецтві. Поєднання жанрів у кінофільмі. Зв'язок мистецтва з наукою і технікою. Медіамистецтво. Цифровізація в мистецтві.

Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.).

5 клас. Палітра видів мистецтва.

Спільні поняття для різних видів мистецтва: ритм, гармонія, форма тощо.

- Модуль 1 (домінантний). Види і мова музичного мистецтва.

- Модуль 2. Види і мова сценічних мистецтв. (Зв'язок мистецтва з літературою. Види і мова театру. Сценографія. Специфіка мови циркового мистецтва. Мова хореографії. Види танців. Перформанс.)

- Модуль 3 (домінантний). Види і мова візуальних / образотворчих мистецтв.

- Модуль 4. Види і мова візуальних / пластичних мистецтв. (Види декоративно-ужиткового мистецтва. Види і мова архітектури. Мова художньої фотографії. Види дизайну. Сучасні артпрактики (інсталяція, стріт-арт, реді-мейд)).

- Модуль 5. Види і мова візуальних / екранних мистецтв.

6 клас. Палітра мистецьких жанрів.

- Модуль 1 (домінантний). Жанри музичного мистецтва.

- Модуль 2. Танцювальні жанри.
- Модуль 3 (домінантний). Жанри образотворчого мистецтва.
- Модуль 4. Жанри кіномистецтва.
- Модуль 5. Жанри об'єднуються. (Жанри-гібриди в музичному і образотворчому мистецтві. Поєднання жанрів у кінофільмі. Зв'язок мистецтва з наукою і технікою. Медіамистецтво. Цифровізація в мистецтві.

Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О.М., Комаровська О. А., Кізілова Г. О., Лємешева Н. А., Лобова О.В., Назар Л.Й., Чужина І.Ю, Шулько О.А.).

5 клас. Мистецтво навколо нас (виокремлюються жанрові ознаки творів різних видів мистецтва).

- Палітра мистецтв.
- Світ дитинства в мистецтві.
- Навколишній світ у мистецтві.
- Народні мистецькі традиції.
- Персонажі казок та їх відображення у мистецтві.
- Рух у житті та в мистецтві.
- Мистецькі прогулянки на природі.
- Тварини у мистецтві: реальні та фантастичні образи.
- Зустріч мистецтв.

6 клас. Життя крізь призму мистецтва (Виокремлюються жанрові ознаки творів різних видів мистецтва).

- Унікальність художнього таланту.
- Мої погляди на мистецтво.
- Добро і зло в мистецтві.
- Сучасність мистецьких традицій.
- Реальне і вигадане в мистецьких творах.
- Внутрішній світ і зовнішність людини у мистецтві.
- Історичні сюжети в мистецтві.

- Мистецтво на вулицях міста.
- Мистецтво змінює людину і життя.

6) У модельній навчальній програмі «Мистецтво. 5-6 класи» (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.) подаються варіанти організації освітнього процесу:

1 варіант. Якщо освітній заклад обирає мінімальну кількість годин на галузь (1 год. на тиждень), то викладається виключно інтегрований курс.

2 варіант. Якщо освітній заклад обирає рекомендовану кількість годин на галузь (2 год. на тиждень), то може викладатися як інтегрований курс «Мистецтво» (2 год. на тиждень), так і автономні предмети «Музичне мистецтво» (1 год.) та «Образотворче мистецтво» (1 год.); але теми із синтетичних мистецтв і медіа, зазначені в модулях програми мають обов'язково інтегруватися до змісту домінуючих видів мистецтва, адже вимоги до результатів їх опанування учнями, що передбачені Державним освітнім стандартом, не підлягають скороченню. Приміром, рекомендуємо до предмету з музичного мистецтва інтегрувати теми насамперед зі сценічних мистецтв (хореографія, театр), а до образотворчого мистецтва – з екранних мистецтв (кінематограф тощо), які належать до спільної візуальної групи.

3 варіант. Якщо заклад обирає максимальну кількість годин на галузь (3 год. на тиждень), передбачену в Типовій освітній програмі, то за рахунок додаткової третьої години поряд з інтегрованим курсом або двома автономними предметами можуть викладатися «Хореографія» (за наявності фахівця) або інші види мистецтва.

4 варіант. За бажанням навчального закладу окремі теми розробленої програми можна використовувати як навчальні модулі для конструювання міжгалузевих інтегрованих курсів (наприклад, «Комп'ютерна графіка та анімація» або «Література і мистецтво» тощо).

7) Програми пропонують завдання диференційованого типу.

8) В усіх програмах є завдання щодо формувальних ключових компетентностей та наскрізних умінь засобами мистецтва.

9) Програми спрямовані на реалізацію компетентнісного і діяльнісного підходів у навчанні. Відбувається переформатування методів і прийомів навчання від ілюстративно-пояснювальних – до інтерактивних, дослідницьких, творчих тощо,

що сприятиме формуванню у підлітків потреби в активному здобутті нових знань та умінь, позитивного емоційного ставлення до пізнання, розвитку критичного мислення тощо.

Реалізація діяльнісного підходу на уроках мистецтва передбачено через різноманітні форми практичної діяльності учнів, у процесі чого відбувається їхнє самовираження у співі (зокрема виконанні одноголосних та багатоголосних творів, співі в ансамблі та хорі), інструментальному музикуванні, малюванні, ліпленні, конструюванні тощо, де виявляється творчість, ініціативність, формується і розвивається здатність співпрацювати з іншими людьми; надання можливості вибору у виконанні практичного завдання, підтримання прояву дитячої оригінальності, спонукання учнів до прояву різних мистецьких ініціатив (виконання улюблених пісень, власних інтерпретацій виконання творчих робіт, зокрема, із застосуванням цифрових та медіа ресурсів, організації арт-мобів тощо); використання різних прийомів і форм роботи щодо сприймання та аналізу-інтерпретації творів мистецтва, виявлення емоційно-ціннісного ставлення до них, аналіз їхнього змісту тощо, з метою ефективного формування і розвитку таких наскрізних умінь, як уміння висловлювати власну думку, здатність логічно обґрунтовувати позицію, критично мислити тощо; системно і послідовно формувати в учнів (учениць) умінь критично оцінити свої можливості й якнайкраще представити їх іншим.

Так, за програмою (авт. Комаровська О. А., Лемешева Н. А.) запропоновані такі завдання: слухання музичних творів, перегляд фільмів, театральних вистав, циркових номерів тощо; віртуальні екскурсії; участь в інтерактивній евристичній бесіді з орієнтовних проблемних питань; вивчення і виконання пісень; імпровізування та пластичне інтонування; вербальний опис народних мелодій; вивчення і виконання пісень; інсценізація пісень; пластичні інтонування танцювальної музики; споглядання творів образотворчого мистецтва, декоративно-ужиткового мистецтва, скульптури, архітектури; дослідження художніх можливостей варіантів поєднання мистецтв у синтетичному художньому образі; створення композицій у матеріалах і техніках на вибір; опрацювання медіа текстів

про мистецтво; зображення персонажів у графічних та пластичних техніках, ліплення; створення орнаментальних композицій, народних іграшок, театральних ляльок, декорацій, ескізів костюмів, гриму тощо; виконання і презентація творчих проєктів.

За програмою (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.): спів народних і сучасних авторських пісень з пластичним інтонуванням, з імпровізованими жестами й рухами; гра на елементарних дитячих інструментах; експериментування зі звуками різних властивостей; виконання ритмічних партитур; виконання танцювальних рухів під музику; дослідження довкілля, створення замальовок, фотографій тощо; створення графічних і живописних композицій у різних техніках, виконання скульптурних зображень, аплікацій, інсталяцій, колажів, дизайнерських робіт тощо; сприймання, аналіз, інтерпретація і порівняння творів різних видів, жанрів мистецтва; добір видів художньої діяльності для емоційного задоволення, зняття втоми; участь у колективних, групових та індивідуальних мистецьких проєктах.

За програмою (авт. Кондратова Л. Г.): сприймання, інтерпретація творів мистецтва, здійснення аналізу, інтерпретацій та критичного оцінювання творів мистецтва: музикування, створення музичного супроводу, інструментальної ритмічної імпровізації; сприймання, інтерпретація творів мистецтва, здійснення аналізу, інтерпретацій та критичного оцінювання творів мистецтва; практична мистецька творча діяльність із втілення художньої ідеї, набуття досвіду в способах творення художніх образів урізних видах, жанрах образотворчого мистецтва; пізнання засобів художньої виразності народних художніх промислів та художніх ремесел; участь у мистецьких проєктах.

За програмою (авт. Івасюк О.М., Комаровська О.А., Кізілова Г.О., Лемешева Н.А та ін.): інсценізація колискових пісень, вивчення і розігрування в особах і з музичним супроводом дитячих ігрових пісень; спів, імпровізація на інструментах шумового оркестру, пластичне інтонування музичних творів; створення вокальних та інструментальних імпровізацій; ритмічні і темброві імпровізації із використанням програм цифрових музичних інструментів; створення ескізів, замальовок; створення цифрових зображень для подальшого використання у

творчості; створення художніх образів літературних та анімаційних персонажів у різних техніках; створення дитячих образів в різних видах анімації; творча розробка елементів костюмів і добір реквізиту для персонажів пісень; створення образів вертепу; виготовлення колажів, стінгазет, лепбуків, буклетів тощо про мистецтво; екскурсії в музеї, галереї, виставкові зали; виконання зображення предметів простої форми в натюрморті; створення ілюстрацій до літературних творів; ліплення пластичним, конструктивним та комбінованим способом; конструювання з природним матеріалом; створення статичної та динамічної об'ємної (рельєфної) композиції; створення образів скульптури; створення пейзажів і виконання вправ з передаванням настрою, колориту, плановості в зображенні природних об'єктів; створення виразних образів тварин у різних видах мистецтва; застосування законів композиції у пейзажі; виконання стилізованих зображень декоративно-прикладного мистецтва як елементів етнічної стилістики в рекламі та дизайні та орнаментальних композицій для оздоблення предметів побуту; створення портретних зображень з дотриманням пропорцій голови і тіла людини; виконання різних видів портретів; ліплення фігури людини в динамічних положеннях; інтерпретація зразків побутового жанру у різних видах мистецтва; вивчення історії розвитку історичного та побутового жанрів в образотворчому мистецтві; виконання зображень архітектурних споруд у графіці та живописі із застосуванням законів лінійної та повітряної перспективи; виконання ескізів у техніці графіті-арт; участь у творчих проєктах та шкільних мистецьких заходах тощо.

10) Програми містять результативні, змістові та процесуальні складники, які структуровано за трьома відповідними рубриками: «Очікувані результати навчання», «Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу», «Види навчальної діяльності». У рубриці «Очікувані результати навчання» конкретизовано вимоги до учнів окремо для 5 і 6 класів відповідно до запропонованого змісту для кожного року навчання і з урахуванням чотирьох груп результатів, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти. До результатів варто зарахувати не лише грамотність і досвід в окремих видах мистецтва, а й міжпредметну естетичну компетентність, а також інтегративну медіа-

компетентність у сфері мистецтва. Саме вони дають змогу учням вирішувати міждисциплінарні проблеми, наприклад, під час виконання інтегративних галузевих і міжгалузевих проєктів. Рубрика «Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу» побудована із застосуванням навчальних модулів, що оптимізує освітній процес, робить його систематизованим і водночас гнучким, варіативним. У рубриці «Види навчальної діяльності» подано орієнтовний перелік видів діяльності учнів, в якому переважають художньо-практичні й творчі. Цей перелік може варіюватися і доповнюватися вчителем, вільним у доборі художньо-дидактичного матеріалу, кількості й тематики мистецьких проєктів – індивідуальних, групових, колективних. Надані діяльнісні орієнтири й діяльнісні форми інтеграції запроваджуються через диференційовані завдання різного рівня складності з урахуванням художніх інтересів і можливостей учнів, що сприяє розвитку креативного потенціалу особистості.

11) Системно і послідовно впроваджується інтегративний підхід. Основним видом інтеграції є тематична, коли певна світоглядна тема розкривається через сприймання-інтерпретацію творів різних видів мистецтва, художньо-творчу діяльність дітей і знайомство з особливостями мови мистецтва. Також застосовуються й інші види інтеграції, зокрема, естетико-мистецтвознавча (художньо-мовна, жанрова, художньо-стильова тощо). До прикладу, дослідження мови різних видів мистецтв сприятиме опануванню і порівнянню багатьох суголосних мистецтвознавчих понять (до прикладу, ритм, контраст, штрих тощо), що є ознакою мистецтвознавчої інтеграції. Під час конструювання уроку мистецтва для розкриття, емоційного посилення певної світоглядної теми навколо домінантного виду мистецтва (музичне і образотворче мистецтво) «залучаються» твори інших видів мистецтва. Таким чином, на уроці певна тема розкривається завдяки мові одного (домінантного) виду мистецтва, а твори (або види діяльності) з інших видів доповнюють і збагачують загальне сприйняття.

12) У програмах передбачається використання завдань інтегративного типу. до прикладу,

- у модельній навчальній програмі (авт. Комаровська О.А., Лемешева Н.А.) – дослідження художніх можливостей варіантів поєднання мистецтв у синтетичному художньому образі; створення пластичних образів музичних творів програмного змісту; експериментування із тембрами музичних інструментів (за допомогою цифрових технологій тощо); із мовленнєвими інтонаціями, із накладанням фарб різними способами (мазками, вливанням, змішуванням); виконання короткочасних замальовок з натури та уяви, акварельних етюдів із зображенням об'єктів природи, предметів, людини (людей) тощо;

- у модельній навчальній програмі (авт. Івасюк О.М., Комаровська О.А., Кізілова Г.О., Лемешева Н.А та ін.) – порівняння музичних і візуальних художніх образів; перегляд та аналіз зразків творів різних видів мистецтва; виокремлення засобів виразності у творах різних видів мистецтва; виконання графічних та живописних ілюстрацій до художніх творів; пошук прикладів поєднання музичних і літературних творів; моделювання літературно-музичних композицій з використанням власного досвіду і різних видів інформації; добір танцювальних елементів (народні та сучасні) під музику тощо;

- у модельній навчальній програмі (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.) – дослідження довкілля, сприйняття його об'єктів для художньо-образної інтерпретації (замальовки, фотографії тощо); вироблення власноруч музичних інструментів; створення «звукових картин»; використання цифрових технологій для втілення задуму тощо.

13) Програми передбачають творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, добору освітнього мистецького матеріалу. Так, наприклад, учитель має право самостійно обирати освітні технології, види мистецької діяльності учнів, мистецькі твори для сприймання (орієнтуючись на критерій їх високої художньої якості), визначає обсяг годин для опанування розділу (теми) програми і шляхів досягнення учнями очікуваних результатів навчання в межах циклів навчання та годин, зазначених в модельній програмі.

ПРОЄКТУВАННЯ СУЧАСНИХ УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» У 5-6 КЛАСАХ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ТА ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДІВ

При формуванні естетичної культури особистості значне місце посідає її зацікавленість художньою творчістю. У сучасному суспільстві, для якого характерні багатобарвна культурна мозаїка, широке впровадження інформаційно-комунікативних технологій, потужний інформаційний потік, виникає нагальна потреба у вихованні культурної людини, яка вміє виявити свою унікальну самобутність і визначати національні цінності країни.

Для успішної реалізації головних завдань сучасної загальноосвітньої школи пропонується використовувати систему активних та інноваційних художньо-педагогічних технологій, які є основою сучасного уроку мистецтва і забезпечують ефективний розвиток мистецьких здібностей учнів. Зважаючи на ці фактори, вчителю потрібно відійти від старих парадигм і працювати творчо, професійно спрямовуючи свою педагогічну діяльність на ефективний кінцевий результат.

Тож, розглянемо чинники, які впливають на ефективність сучасного уроку.

Критерії ефективності сучасного уроку, що залежать від учня.

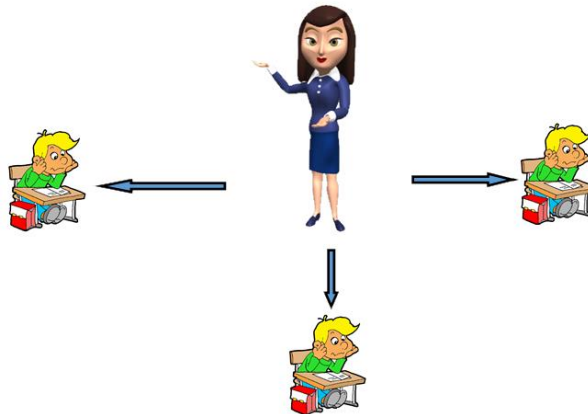
Сучасний учень

- ✓ Свідоме ставлення.
- ✓ Бажання вчитися.
- ✓ Активність.
- ✓ Зацікавленість.
- ✓ Здібності учня.
- ✓ Підготовка до уроку.
- ✓ Потреба у нових знаннях.
- ✓ Здатність отримувати задоволення від навчання.
- ✓ Вміння слухати.
- ✓ Самоосвіта.

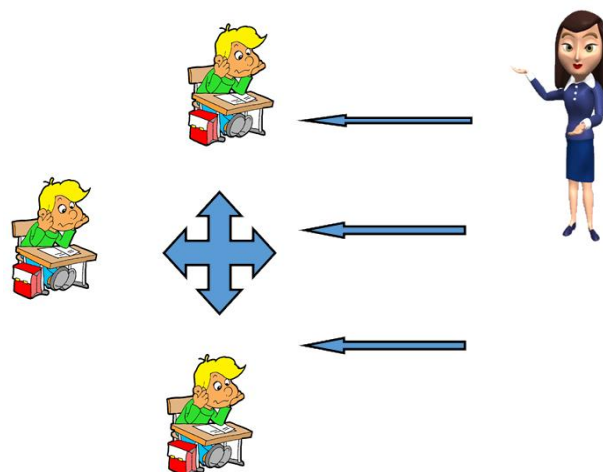
Моделі навчання

Пасивна

Активна – учень виступає суб'єктом навчання (самостійна робота, творчі завдання).

Інтерактивна – активна взаємодія всіх учнів і вчителя (проблемне навчання, моделювання життєвих ситуацій, рольова гра).

Педагогічні технології:

- ✓ технологія традиційного навчання;
- ✓ технологія проблемного навчання;
- ✓ ігрові технології;
- ✓ технологія особистісно-зорієнтованого навчання;
- ✓ технологія розвивального навчання;
- ✓ технологія колективного способу навчання;
- ✓ технологія розвитку критичного мислення;
- ✓ технологія програмового навчання;
- ✓ технологія інтерактивного навчання;
- ✓ проєктна технологія;
- ✓ технологія модульного навчання;
- ✓ технологія колективного творчого навчання.

Перед тим, як говорити з дітьми про музику, доречно переглянути повчальне відео про те, який вплив має музика на мозок і тіло людини <https://www.youtube.com/watch?v=AMyoQKjJhjE>.

Виникає питання, як же можна цікаво повідомити учням тему уроку? На допомогу прийде онлайн-генератор кодів та генератор ребусів, де можна зашифрувати будь-яку інформацію, або ж перетворити на QR-код.

http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator – покликання на генератор ребусів.

<https://www.websiteplanet.com/uk/webtools/free-qr-code-generator/> – покликання на генератор кодів.

Хочете дійсно зацікавити учнів практичними роботами? Змотивуйте їх до навчання, залучаючи сучасні онлайн-інструменти! Створюйте разом ребуси, пазли, стрічки часу, хмари слів, яскраву інфографіку, гіфки та інтерактивні зображення в онлайн-середовищі!

До вашої уваги онлайн-інструменти для цікавих практичних робіт зі школярами.

➤ **Jigsawplanet: створення онлайн-пазлів**

[Jigsawplanet](#) – безкоштовний онлайн-сервіс, за допомогою якого можна створювати власні пазли або збирати пазли-головоломки, вже створені кимось із користувачів, та ділитися ними у соціальних мережах чи вбудовувати у власний сайт.

➤ **Mgonline: обробка світлин та створення мотиваторів**

[Imgonline](#) – безкоштовний онлайн-сервіс для комплексної обробки світлин із додаванням різноманітних спецефектів.

Ключові переваги Imgonline:

✓ надзвичайна кількість зручних онлайн-інструментів для роботи із зображеннями (створення мотиваторів та демотиваторів, розрізання та поєднання світлин, накладання тексту на зображення, зміна розміру, створення 3D із 2D, побудова анімації, колажів та ін.);

✓ наявність додаткових інструментів (сканер тексту із зображення, генератор та сканер QR, Штрих-, DataMatrix кодів, конвертер файлів тощо);

✓ інтуїтивно зрозумілий інтерфейс.

➤ **Word It Out: створення хмар слів.**

[Word It Out](#) – зручний у використанні англomовний онлайн-сервіс, за допомогою якого можна створювати різноманітні хмари слів.

Ключові переваги Word It Out:

- ✓ сервіс є безкоштовним та не потребує реєстрації на сайті;
- ✓ кириличні шрифти не спотворюються при відображенні;
- ✓ є можливість обрати на власний смак 2 кольори – для тексту і фону;
- ✓ наявність функції вибору орієнтації сторінки та співвідношення сторін зображення;
- ✓ можливість виключати короткі слова із хмари;
- ✓ наявність кнопки випадкових налаштувань, завдяки якій можна генерувати різні варіанти відображення тексту;
- ✓ вільний доступ до скачування власноруч створеної хмари чи її поширення за допомогою посилання.

Слухання музичних творів на уроках мистецтва.

Уміння слухати і чути музику не є вродженою рисою. Пізнавальні творчі можливості учнів розвиваються у спілкуванні з музикою, у процесі цілеспрямованого аналізу музичних творів. Адже власна діяльність є запорукою глибоких переживань, естетичної насолоди, високих художніх смаків.

Музичне сприймання – основний вид музичної діяльності, оскільки саме воно передує всім іншим. Навіть коли діти на уроках зайняті здебільшого хоровим співом, то перш ніж розучувати пісню, її треба сприйняти. Слід пам'ятати, що на музичний розвиток учнів сприятливо діють два чинники: багатство музичних вражень, з одного боку, та повторність вражень – з другого.

Методи, які варто використовувати на уроках музичного мистецтва.

Одним з методів активізації музичного сприймання школярів є варіювання (іноді його називають методом руйнування). Він полягає в тому, що вчитель

виконує твір, змінюючи той чи інший засіб музичної виразності (темپ, динаміку тощо), а діти визначають, що саме змінилося в знайомому творі.

Використовується й метод співу фрагментів твору, призначеного для слухання. Його застосування сприяє тому, що учні краще запам'ятовують основні теми твору й можуть надалі простежувати за їхнім розвитком у процесі звучання музики. Крім того, метод співу допомагає розв'язувати завдання вокального виховання дітей.

Оскільки метою НУШ є виховання новатора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини, на мою думку, щоб отримати якість у набуванні компетентностей, учням необхідно розширювати словниковий запас емоційно-образних вражень. У цьому їм допоможе таке творче завдання, як «Долоньки товариша». Метою завдання є розширення словникового запасу емоційно-образних характеристик музичних вражень шляхом командної гри в доброзичливій психологічній атмосфері. Головне дотримуватись її методики проведення:

- ✓ після прослуховування твору учитель описує характер, спеціально називаючи неправильні слова;
- ✓ учні повинні «зловити» долоньками разом із товаришами по обидві руки правильні слова-характеристики до даного твору.

Цікавим етапом роботи учнів після прослуховування музичних творів буде створення обкладинок або дисків з музичним матеріалом. У цьому нам допоможе програма <https://create.vista.com/uk/create/album-cover-maker/>.

Також доречно запропонувати музичні розмальовки, які знаходяться за посиланням <https://www.supercoloring.com/coloring-pages/music?fbclid=IwAR1Fxd8nQtBFGXzQs1koH0sMMBM5nm1Fs5DCDolv86aW1xIWPAkTlMISWUo>.

Для розвантаження розумової діяльності доречно запропонувати учням ігрові моменти «Вгадай пісню по емодзі або вгадай мелодію».

- <https://www.youtube.com/watch?v=ntbmXZaZzjs>
- <https://www.youtube.com/watch?v=-rMsQnoSdyE>

- <https://www.youtube.com/watch?v=zxHCuzmo6jM>
- <https://www.youtube.com/watch?v=JM9Ky3mVi20>
- <https://www.youtube.com/watch?v=QHVItiMreK4>
- <https://www.youtube.com/watch?v=KpiO4U0EwkI>
- https://www.youtube.com/watch?v=xIJZit_04WI&t=19s

Перетворити учня на співавтора уроку дозволяють інтерактивні технології навчання. Звертаючись на уроках музичного мистецтва до методів інтерактивного навчання, вчитель має залучити дітей до активної творчої діяльності, забезпечити можливість перенесення акценту з вивчення самого предмета на його використання. Їх застосування залежить як від теми, так і від навчальної інформації конкретних уроків, термінів та понять, які необхідно засвоїти. За допомогою методів інтерактивного навчання вчитель може швидко й якісно перевірити знання дітей, цікаво розпочати нову тему, використовуючи гру підбити підсумок уроку. Ось деякі з них, які можна застосувати на уроках музичного мистецтва за покликанням: https://docs.google.com/document/d/1KCeAxeqrhwU2C7_zA514jNuM1CFr0vmt/edit?usp=sharing&ouid=112665423318407016772&rtpof=true&sd=true.

Все частіше ми звертаємося на своїх уроках до цікавих інтернет-ресурсів. Ось деякі з них, які допоможуть у роботі:

- <https://learningapps.org/user/mariya%20demkiv?displayfolder=2927616> – вправи до уроків музичного мистецтва, розроблені Марією Демків;
- <https://learningapps.org/user/magda74> – вправи до уроків музичного мистецтва, розроблені Світланою Тунік;
- <https://musiclab.chromeexperiments.com/> – музична лабораторія;
- <https://wordwall.net/play/3660/094/947?ref=embed-image> – композитори України;
- <https://wordwall.net/play/3644/093/703?ref=embed-image> – музичні інструменти;
- <https://padlet.com/lkondratova7/d0qpbcwnq1n55wj0> – колекція цифрових інструментів вчителя мистецтва для очного і дистанційного навчання;

➤ <https://ippo.if.ua/index.php/56-2010-06-30-12-43-02/2223-rekomendovani-elektronni-resursy-z-muzychne-mystetstvo-ta-mystetstvo> – електронні ресурси для вчителя музичного мистецтва;

➤ <https://onlinepiano.app/uk/> – віртуальне піаніно.

Музично-ритмічні ігри та фізкультхвилинки на уроці ви зможете знайти за посиланнями:

➤ <https://drive.google.com/file/d/11wZvBrAbug10CDO6cNBtjblcS7b7lAsl/view>

➤ <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=825082658871843>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=ZPic2liHMkU>

➤ https://www.youtube.com/watch?v=EE4ju31kC_U

➤ https://www.youtube.com/watch?v=6UYnHJqo7_4&t=1s

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=EyBGw4evEAo>

➤ https://www.youtube.com/watch?v=APe_3eQkbqQ&feature=emb_logo

➤ https://www.youtube.com/watch?v=7_Gci6pgd3E

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=tgbYZWfeVaM>

➤ https://www.youtube.com/watch?v=OriCB9B3l_c

➤ https://www.youtube.com/watch?v=xMQEVCZ0GRI&feature=emb_logo

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=B6ZeM0OgD6A&t=2s>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=jPsC-rS9GbM&t=1s>

Зіркові руханки:

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=5i2M30MEbAg>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=H3CJLFUugD4>

➤ https://www.youtube.com/watch?v=5h_JEUzt_qQ

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=eI9WYN1ufno>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=fitJie07Ybk>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=h3TDubZen3E>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=jMwA9eRPrn0>

➤ <https://www.youtube.com/watch?v=mXV-WS8vsWw>

Зацікавити учнів грою на елементарних музичних інструментах можна шляхом створення останніх. За цими покликаннями майстер-класи створення музичних інструментів:

- <https://www.youtube.com/watch?v=viptO1CX54Y>
- https://www.youtube.com/watch?v=-b5to3E_Srk
- <https://www.youtube.com/watch?v=yrCEqdMfbno>
- <https://www.youtube.com/watch?v=A8QTTYcfOn4>
- <https://www.youtube.com/watch?v=hZXunTYdEE0>
- <https://www.youtube.com/watch?v=XE-o2jp2RUM>

Протягом активного слухання музики цікавим та ефективним є використання атрибутів або предметів, музикограм. Для кращого запам'ятовування пісні чи музичного твору можна асоціювати його з тим, що бачить дитина навкруг себе, намалювати те, про що вона почула, малювати музику за допомогою графічних знаків. Подаємо приклади музикограм:

- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=iBbc66ANYPc> – музикограма

«Запорізький марш» Євгена Адамцевича;

- ✓ <https://www.youtube.com/watch?v=xpQqqa5v170> – музикограма «Щедрик»

Леонтовича;

- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=t6yeG_R7pR0&t=129s музикограма «Ой у

лузі червона калина»;

- ✓ https://www.youtube.com/watch?v=_WgFzhyO5H8 – музикограма до пісні

«Кольорова наша гра».

Корисним стане канал, присвячений огляду українського та світового мистецтва: <https://www.youtube.com/@UARTCard>.

Цей дидактичний матеріал допоможе вчителю провести незвичайний, цікавий та ефективний урок музичного мистецтва в інтегрованому курсі «Мистецтво».

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ
ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА
УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«МИСТЕЦТВО» У 5-6 КЛАСАХ**

Сучасна освіта в Україні переживає значні зміни. Це стосується не тільки питань змісту навчальних матеріалів, а й технологій та форм навчання. Однією з важливих тенденцій сьогодення є широкомасштабний перегляд підходів до надання базової середньої освіти.

Першочерговим механізмом модернізації шкільної освіти є модернізація уроку як основної форми організації освітнього процесу.

Сучасний урок – це урок демократичний. Він проводиться не для учнів, а разом з ними. Його характеризує не навчання словом, а навчання справою. Він має бути актуальним. Актуальний означає важливий, суттєвий для теперішнього часу. Якщо урок сучасний, то він обов'язково закладає підстави для майбутнього, готує дитину до життя в суспільстві, що постійно змінюється.

Сучасний урок, зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, має вирішувати низку завдань:

- підвищення рівня мотивації учнів;
- використання досвіду набутого учнями;
- ефективне та творче застосування набутих знань на практиці;
- формування в учнів навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел;
- підвищення рівня самоосвітньої та творчої активності учнів;
- створення умов для інтенсифікації освітнього процесу;
- наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю за процесом навчання;
- формування моральних цінностей особистості;
- розвиток соціальних та комунікативних здібностей учнів;

- створення ситуації успіху.

Уроки образотворчого мистецтва передбачають не заучування теорії, а здійснення:

- 1) спостереження об'єкта чи явища, образ якого буде створюватися;
- 2) залучення учнів до перегляду художніх творів митців України та світу, аналіз творів мистецтва;
- 3) виконання вправ;
- 4) виконання практичного завдання.

Мета уроків образотворчого мистецтва у 5-6 класах:

- цілісний та гармонійний розвиток успішної особистості засобами образотворчого мистецтва;
- застосування набутого досвіду в навчальних і життєвих ситуаціях;
- особистісне зростання у процесі освоєння мистецьких надбань людства;
- усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації;
- залучення до культурних процесів в Україні;
- формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження;
- розкриття креативного потенціалу, здатності до підприємливості й інноваційної діяльності, партнерської взаємодії.

Уроки образотворчого мистецтва у 5-6 класах спрямовані на:

- пізнання різних видів та жанрів образотворчого мистецтва;
- інтерпретацію художніх образів, набуття досвіду емоційних переживань, вироблення ціннісного ставлення до мистецтва;
- розвиток художньо-образного, асоціативного мислення під час творчої діяльності в різних видах образотворчого мистецтва;
- пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами;
- розвиток емоційного інтелекту;

- використання інформаційного середовища у власній творчості й художній комунікації;
- набуття художньо-творчого досвіду;
- виховання естетичних ідеалів та ціннісних орієнтацій щодо ОБМ та мистецької діяльності;
- розвиток здатності особистості використовувати набутий досвід мистецької діяльності у навчальних і життєвих ситуаціях, зокрема під час практичної, пізнавальної й творчої діяльності, сприймання, аналізу, інтерпретації творів мистецтва, участі у різних мистецьких заходах;
- у критичній оцінці на основі естетичних засад та аргументації своєї позиції щодо творів мистецтва, медіа й інтернет-ресурсів;
- у продукуванні креативних ідей та пропонуванні способів їхньої реалізації;
- в умінні трансформувати мистецькі знання у досвід діяльності виконання практичних і творчих завдань, естетизації середовища та корекції власного емоційного стану, задоволення власних творчих потреб.

Змістові лінії інтегрованого курсу «Мистецтво»:

- пізнання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва;
- художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва;
- пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиток емоційного інтелекту;
- використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації.

Вимоги до загальних результатів навчання в межах змістової лінії «Пізнання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва»:

- пізнає мову різних видів мистецтва;

- аналізує, інтерпретує й критично оцінює художні образи.

Художні образи надзвичайно дуже впливають на дітей, викликають у них різноманітні почуття, емоції та думки. Мистецтво відтворює, моделює і дублює різні форми й види людської діяльності. Воно сприяє формуванню та глибшому розумінню, усвідомленню цілісної ідеї світобудови. Зміст творів мистецтва та система роботи над ним може реалізувати компетентісні, виховні, розвивальні та емоційно-чуттєві завдання уроку. Твори мистецтва – це унікальний і надзвичайно багатий пласт у структурі сучасного уроку мистецтва. Шедеври світового та українського мистецтва можуть допомогти нам підготувати учнів до сприйняття нового матеріалу, здобути нові знання, закріпити, встановити причинно-наслідкові зв'язки у суспільстві, допомогти зрозуміти складні взаємозалежності, розвинути емоційний інтелект дитини, можуть виступати яскравим мотиватором до художньо-творчої діяльності, задавати модель поведінки тощо.

Під час проведення роботи над художнім твором потрібно враховувати вікові особливості учнів, навчальні завдання уроку.

Франсуаза Барб-Галль – французька мистецтвознавиця, викладачка «Школи Лувра», виокремлює три вікові категорії дітей: 5-7 років; 8-10 років; від 11-13 і вище, що по-різному сприймають твори мистецтва [8].

Так, Барб-Галль вважає, що дітей 11-13 років цікавить:

- особистість художника й основні моменти його життя;
- чому картина була написана саме в цей момент життя художника;
- спосіб написання картини, наприклад, ілюзія глибини, створена з використанням перспективи;
- техніка, яку використовує художник або скульптор, візуально висловлює почуття або думки (наприклад, «Що створює враження руху?», «Що викликає думка про владу або створює гармонію в портреті?», «Як реальність була стилізована для того, щоб зробити її більш інтенсивною?»);
- час, необхідний для створення робіт;

- символи, які слід лише розшифрувати й вони стають доступними до цілої мережі прихованого сенсу. Чому голуб на цій картині? Що мав на увазі художник, коли зобразив запалену свічку?

- порівняння робіт одного художника з іншими.

Особливо для цього підходять автопортрети Рембрандта, Ван Гога й Гогена. Яким би не був предмет, це також спосіб навчитися розпізнавати характеристики різних періодів у кар'єрі художника:

- порівняння робіт різних художників, які займаються такою ж або аналогічною технікою;

- зв'язок між роботою художника та історією. Навіть якщо це лише паралелі між тим, що читали в книгах, вивчали на уроках історії, щоб краще зрозуміти контекст картини;

- скільки коштує робота.

Для учнів може бути досить цікавою інформація, яку наводить Барб-Галль щодо ціни картин. Аукціонні ціни варіюють залежно від рідкості картини та періоду творчості художника, до якого вона належить. Як орієнтир, Барб-Галль наводить деякі ціни останніх аукціонів, наприклад,

- «Портрет доктора Гаше» Ван Гога, 1890 р., продано за 82,5 млн доларів у 1990 році на аукціоні «Крістіс» у Нью-Йорку;

- «Бал у Мулен де ла Галетт» П'єра-Огюста Ренуара, 1876 р., продана за 78 млн доларів у 1990 році на аукціоні Сотбіс у Нью-Йорку;

- «Хлопчик з трубкою» Пікассо, 1905 р. коштував 104 млн доларів у 2004 році на аукціоні Сотбіс у Нью-Йорку.

Барб-Галль попереджає нас, щоб ми не забували, що діти цього віку мають менше вільного часу: у них відбулося збільшення робочого навантаження в школі; вони втрачають частину своєї безпосередності; їм вже відомо багато речей, і, як правило, вони можуть зробити висновки про те, що вони бачать («Це нісенітниця», «Це погано виконано» або «Який у цьому сенс?»). Якщо ми скажемо дітям, що вони не мають рацію, ми відразу відіб'ємо в них бажання до будь-якого діалогу. Барб-

Галль рекомендує нам бути відкритими, запитати їх думку, обмінюватися інформацією, ставити питання й порівнювати. Це делікатний спосіб змусити їх бачити те, що вони, можливо, пропустили під час першого перегляду.

Подаємо приклади запитань та відповідей за твором образотворчого мистецтва «Народження Венери» Сандро Боттічеллі.

1. Питання для учнів 6-7 років. Головне – з'ясувати, що саме ми бачимо на картині, її елементи.

- «Вона зовсім гола!» Звичайно, вона тільки-но народилася. Молода жінка поряд із нею збирається допомогти їй одягтися. Це незвичайне народження, тому що це народження богині. За переказами, Венера була вже дорослою, коли вона народилася.

- Де її батьки? Вони на картині, але не у вигляді людей. Батьки Венери, як зазначає міфологія, були Море й Небо. Таким чином, вона тільки-но вийшла з моря, і вітер робить піну на морських хвилях. Венеру ще називають Пінонародженою.

- Чому вона стоїть на мушлі? Якщо вона б пливла, ми не змогли б побачити її чітко, художник не хотів, щоб це виглядало, неначе вона докладає зусиль, – це не личить богині. Таким чином, він дав їй свого роду човна. Мушля красива і є природним об'єктом, красивої форми й кольору. Це ідеально підходить для Венери, богині краси й любові.

- Хто ця жінка, яка подає їй одяг? Вона одна з трьох грацій (римських богинь веселощів та життєвих радощів), які є традиційними супутниками Венери. На її сукні є незліченні квіти й багато розкидано квітів навколо неї, тому що Венера народилася у весняний час. Вона швидко та легко біжить, щоб не пропустити прибуття Венери. Вона вже підняла руку, щоб покласти плащ на плечі.

- Існують дві інші фігури ангелів? Ні, вони не ангели – це міфологічна картина, а не християнська. У них є крила, тому що вони живуть на небі. Чоловіка звуть Зефір, жінку – Аура. Вони – вітри, ніжно дують, підганяють Венеру до берега. Художник показує їх дихання світлим кольором. Зефір дує сильніше, ніж Аура. Його подих піднімає волосся Венери і широкий плащ, який тримає грація.

2. Питання для учнів 8-10 років. Має бути більше запитань, пошук потрібно привести до глибшого розуміння живопису.

- Які квіти зобразив художник? Троянди всюди оточують Венеру: троянди завжди супроводжують її як символ любові та краси. За легендою, троянди з'явилися відразу на землі, там, де вона вперше ступила на берег. На сукні грації є квіти мирта, які залишаються вічнозеленими і є символом безсмертя.

- Чому вітри не мають однаковий колір шкіри? Тому що художник хотів показати два вітри різної сили, він показав їх як чоловіка і жінку. Традиційно чоловічі фігури пофарбовані темніше, шкіра матова, так, як би вона була загоріла на сонці. Жінка, як правило, показана з дуже світлою шкірою, ніби вона завжди була захищена від сонця, так, що вона здається м'якшою, більш тонкою і тендітнішою.

- Венера має мрійливий вираз. Вона замріялась. У неї відсутній погляд, як у мандрівника. Вона не дивиться ні на кого, її розум в іншому місці, ніби вона пригадує далеке місце, звідки вона родом. Надаючи обличчю такий вигляд, художник наче хотів нам зробити натяк: не досить, щоб ми побачили, яка красива Венера, ми також повинні розуміти, що її краса приходить з іншого світу, який ми не можемо знати чи розуміти, де все має бути ідеально, таким, як є вона.

- Хвилі не дуже реалістично намальовані. Природа не є предметом живопису. Художник хотів показати море, не намагаючись намалювати точне відтворення його. Маленькі хвилі на поверхні води, вони не виглядають природними, але вони показують рух.

- Чому богиня стоїть на одній нозі? Ця поза називається Контрапост (протилежність). Це дає пружність і приємні лінії, надає набагато більше елегантності, ніж якщо б модель стояла обома ногами на землі. Контрапост використовувався в багатьох стародавніх скульптурах, і художники часто були в натхненні цим поворотом тіла. Навіть сьогодні моделі в показі мод і в рекламних фотографіях стоять, як Венера на картині, переносячи вагу на одну ногу.

- Венера частково охоплює себе рукою, деякі частини тіла прикриваються волоссям. Вона прикриває приблизно те, що в наші часи прикриває купальники. Традиція вимагає, щоб Венера була цнотливою. Її жест заснований на традиціях

стародавньої статуї, яку називали Венерою Pudica (латиною означає pudica цнотлива, добродісна і скромна).

3. Питання для учнів 11-13 років (розширений аналіз твору).

- Чому на цій картині майже не має тіні? Вся картина була пофарбована з використанням дуже легких, ніжних кольорів, щоб показати надзвичайну красу Венери. Її тон шкіри нагадує нам про перлину або перламутровий колір. Вона сяє, і картина показує, як світ перетворюється на сяйво. У правій частині картини, з апельсиновими деревами, трохи темніше, але загальний ефект видається, що Венера буде проганяти пітьму.

- Чому Венеру завжди показували оголеною? Вона майже завжди показана оголеною, тому що вона є надприродною істотою. Вона не може чимось подряпатися або замерзнути, або мати якісь ще проблеми, які впливають на людей. Вона є богинею краси й повинна показати її ідеальними пропорціями тіла. (Більш того, для художника було дуже важливо дізнатися про те, як її зобразити анатомічно точно, і через живопис оголеної натури показати свої знання). У часи Боттічеллі люди думали, що краса, добро і правда нерозлучні. Картина Венера передає не тільки фізичну, а й духовну красу.

- Персонажі виглядають так, ніби вони «приклеєні» на пейзажі. Це тому, що контури фігури промальовані дуже чітко. Кожен силует обведений темною лінією, і здається, що його легко можна вирізати з картини. У давнину існувало уявлення, що людське тіло, з його чітко обмеженими формами, є лише посудина для душі й укладає її в себе, як у в'язницю, до самої смерті. Таке уявлення було поширено й у Флоренції в XV столітті. Воно виникло завдяки послідовникам Платона – філософам неоплатонікам, близьким до сімейства Медічі, у якого Боттічеллі перебував на службі. Він багато спілкувався з неоплатоніками і його творчість, безсумнівно, увібрала їхні ідеї.

- Чи ця картина дуже відома? Так, це одна з найвідоміших картин в історії мистецтва. Вона відзначає фундаментальну ідею, появу краси на Землі. Таке велике значення, яке закладене в картині, передається дуже просто в окремих предметах, створюється враження, що все дуже просто. Картина тече, як мелодія. Раніше тіло

жінки художники зображували в образі Єви, у сценах, де вона спокушає змія або вигнання з раю за неслухняність Богу. Її оголеність була пов'язана з ганьбою первородного гріха. Тут, уперше, навпаки. Венера світиться, а образ сповнений її життєздатності. Ботічеллі запрошує нас замислитися про гармонію душі й тіла.

Вимоги до загальних результатів навчання в межах змістової лінії «Художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва»:

- творить різними засобами і способами;
- імпровізує;
- естетично перетворює довкілля.

Творить різними засобами і способами (використовує цифрові технології для втілення задуму, створює фото різних жанрів (фотопортрет, фотопейзаж), komponує прості відеоролики; виконує зображення з натури, за уявою, розробляє ескізи для сценічних виступів тощо; застосовує різні прийоми, художні техніки, матеріали, формати).

Імпровізує (поєднання засобів різних видів мистецтва; створення зображення у процесі власного експериментування з кольорами, лініями, формами тощо; виконання нових незвичних прийомів роботи у запропонованому завданні).

Естетично перетворює довкілля (організація виставок, конкурсів, благодійних аукціонів; спостереження за довкіллям, фіксація (фото, відео, замальовки тощо) і презентація власних спостережень; оформлення класних кімнат, коридорів ЗЗСО, житлових приміщень, подарунків; участь у проєктній діяльності; залучення творчого доробку до інших видів навчальної діяльності.

Вимоги до загальних результатів навчання в межах змістової лінії «Пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиток емоційного інтелекту»:

- оцінює власні мистецькі здобутки;
- демонструє власні досягнення;
- взаємодіє з іншими через мистецтво;

- регулює власний емоційний стан засобами мистецтва.

Вимоги до загальних результатів навчання в межах змістової лінії Використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації:

- створює мистецький медіатекст у процесі художньої комунікації;
- добирає й оцінює джерела інформації про мистецтво;
- виявляє культуру використання авторського твору.

Розглянемо **сутність інтеграції в шкільній мистецькій освіті**, переглянемо приклади завдань інтегрованого типу, які можна використовувати на уроках образотворчого мистецтва в інтегрованому курсі «Мистецтво».

В українській науці започатковано дослідження філософії інтегративної освіти (С.Клепко), її дидактичних (С.Гончаренко, І.Козловська, О.Савченко) і психологічних (І.Бех, Т.Яценко) засад. Створено програми, підручники й посібники з різних інтегрованих курсів для початкової школи (Н.Бібік, В.Ільченко, Т.Пушкарьова, В.Тименко та ін.). Але у загальній мистецькій освіті інтегративний підхід є недостатньо обґрунтованим теоретично і слабо забезпечений технологічно.

Інтеграція в освіті розглядається як цілеспрямоване об'єднання, синтез відповідних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, яка спрямована на забезпечення цілісності знань та вмінь.

На думку американських дослідників, інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якою учні можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях.

Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни.

Метою інтегрованого навчання є:

- формування в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;
- досягнення якісної, конкурентоздатної освіти;

- створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів в процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу;
- активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках;
- ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання.

Види інтеграції у шкільному навчанні:

- *внутрішньо-предметна* – інтеграція понять всередині окремих навчальних предметів;
- *міжпредметна* – синтез фактів, понять, принципів тощо двох і більше дисциплін, що і повинен використовувати педагог при підготовці інтегрованого уроку;
- *міжгалузева* – синтез компонентів основного і додаткового змісту освіти.

Інтегроване навчання реалізується на засадах тематичного та діяльнісного підходів.

Тематичний підхід передбачає організацію освітнього процесу на основі однієї «змістової одиниці» – теми. Темою може виступати певне поняття, цілісний розгляд якого призводить до формування загальних уявлень про систему, у яку входить це поняття як елемент.

Діяльнісний підхід передбачає організацію освітнього процесу на основі діяльності учнів та «стратегій» розвитку критичного мислення в межах тематичного чи предметного навчання.

Існують загальні для природи мистецтва закономірності: ритм, гармонійність, пропорційність, рівновага, симетрія та асиметрія, динаміка та статика, контраст і нюанс.

До основних навчальних проблем з образотворчого мистецтва, незалежно від навчальних програм, належать:

- форма (графічна, пластична, декоративна тощо);
- колір (емоційний стан і настрої кольорових співвідношень);
- композиція (площинних, об'ємних і просторових форм, перспектива, динаміка і статика, ритм, симетрія, силові лінії).

Для музичної педагогіки визначальними стають такі проблеми:

- інтонація,
- розвиток,
- форма (будова, композиція).

А для безпосереднього сприйняття будь-якого виду мистецтва інтегруючими категоріями є емоція, почуття, пафос, афект, образ, для інтелектуального осмислення – форма, композиція, жанр, стиль, напрям.

Так, на своїх уроках мистецтва можна виокремити наступні аудіовізуальні відповідності:

Музичне мистецтво	Образотворче мистецтво
динаміка музики	динаміка «жесту» (це і рух його у глибину, і зміна яскравості)
мелодійний розвиток	динаміка пластики, малюнка
темپ музики	швидкість руху і трансформації візуальних образів
метр, ритм	акценти в динаміці візуальної пластики
тембровий розвиток	кольоровий розвиток пластики
зміна тональності	розвиток колориту всієї картини або кольорових планів
зміна ладу	проясування колориту
змінення регістрів	зміна розміру і концентрації світла

Види інтеграції в межах інтегрованого курсу «Мистецтво»:

- *світоглядний, або тематичний вид інтеграції*, що здійснюється в межах певних спільних для різних видів мистецтва тем;
- *естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції*, що передбачає опанування споріднених для різних видів мистецтва понять і категорій – естетичних, художньо-мовних, жанрових;

● *комплексний* вид інтеграції, що передбачає одночасне поєднання кількох провідних інтеграторів із двох попередніх груп або ще й із додаванням до них інших.

Зазначені види інтеграції реалізуються через систему творчих завдань інтегративного типу, що передбачають активізацію міжсенсорних емоційно-образних асоціацій учнів у процесі сприймання творів мистецтва та художньо-творчої діяльності:

● графічно зобразити мелодичний рисунок, передати лініями характер руху мелодії (плавний, стрибкоподібний), напрям руху мелодії (угору чи вниз), дібрати до мелодії відповідні за характером лінії-образи («лінія-пружинка», «лінія-хвиля», «лінія-зигзаг», «лінія-пунктир»);

● відобразити музичні ритми (дво-, три-, чотиридольні) або форми (одно-, дво-, тричастинні, куплетні) у схемах-малюнках, орнаментальних композиціях, зокрема аплікаціях;

● намалювати реалістичні композиції (сюжетно-тематичні, пейзажні тощо) – «візуальні розповіді» до програмних музичних творів, театральних вистав;

● відобразити динамічний розвиток музики, кульмінацію в безпредметних кольорових композиціях, у яких змінювати кольорову гаму (яскравість, насиченість, контрастність), відповідно до змін у музиці;

● відтворити характер танців у безпредметних композиціях;

● намалювати ілюстрації до дитячих казок, віршів, мультфільмів;

● «оживити» картину за допомогою пантоміми, жестів і рухів або розіграти уявний діалог за сюжетом картини (наприклад, «натюрморт в особах», «розмова намальованих персонажів»).

А зараз пропоную вашій увазі приклади **тематичної або світоглядної інтеграції**.

Цей різновид інтеграції здійснюється на основі спільного тематизму, пов'язаного з відображенням явищ навколишнього життя у творах мистецтва. Тематичний принцип поєднання елементів змісту є найдоступнішим для учнів.

Технологічне забезпечення тематичної інтеграції, що втілює певну світоглядну ідею, досягається шляхом зіставлення і порівняння образів у різних видах мистецтва. Додатково варто емоційно підсилювати такі порівняння засобами мистецтва слова (вірші, прислів'я, загадки) та театралізації (діалоги з уявними або казковими героями, інсценізації тощо).

Наприклад,

1) звертаючись до явищ природи, можна на уроці ММ вивчити чи проаналізувати твори присвячені дощовому дню, визначити засоби, якими композитор відтворює дощову атмосферу, проаналізувати твори ОБМ суголосні музичному твору, а на уроці ОБМ визначити засоби ОБМ, якими можна відтворити природне явище та створити пейзаж у техніці гризайлі або по вологому паперу на ту ж тему «Дощовий день»;

2) звертаючись до твору норвезького композитора Едварда Гріга «Пер Гюнт», можна пригадати і норвезькі казки та їх героїв і гномів, вивчити пісню про гнома, переглянути уривки мультфільмів, фільмів, де героями є ці міфологічні образи, а на уроці ОБМ проаналізувати, наприклад, скульптурні образи гномів, які є у світі, та виліпити різних за характером персонажів;

3) працюючи з творами Мусоргського, можна звернутися, зокрема до композиції «Старий замок», проаналізувати цей твір відповідно визначених завдань уроку, порівняти його із архітектурою, з'ясувати, хто жив у замках. А на уроці образотворчого мистецтва дізнатися про устрій, особливості конструкційної побудови замків, познайомитися із загальними вимогами до архітектури, здійснити віртуальну мандрівку до середньовічного м. Каркассонн, що у Франції, поміркувати, які музичні інструменти або яка музика могла лунає на балу у господаря замку і виготовити у групах ескізи замків з кольорового паперу;

4) ознайомлюючи дітей із поняттям «динамічний розвиток», на уроці музичного мистецтва можна запропонувати аналіз репродукцій з морськими пейзажами. Наприклад, пропонуємо уявити, що картини «зазвучали чи заспівали» і потрібно поміркувати, який розвиток музики буде, темповий чи динамічний, або прочитати вірш і поміркувати, який динамічний відтінок відповідає сюжету вірша?

А на уроці образотворчого мистецтва діти спостерігають за природними явищами на морі, слухають його звуки, встановлюють їх суголосність з музичними творами, що передають різний стан моря, і створюють марини відтворюючи динаміку хвиль.

•**Естетико-мистецтвознавча інтеграція** відбувається на основі споріднених понять – естетичних, жанрових тощо. Тому основою художньо-педагогічної технології цього типу мають стати емоційно-образні аналогії, що розкривають сутність мистецтвознавчих та естетичних понять і категорій, а не їх вербальне засвоєння, раціональне усвідомлення і запам'ятовування. Наприклад, можна порівняти поняття «колорит», «контраст», «ритм», «етюд», «пасторальна музика» і «пасторальний пейзаж» тощо.

Сутність методики **комплексної інтеграції** полягає в одночасному поєднанні основних видів інтеграції, зазначених і проілюстрованих вище. Вона доповнюється різними прийомами, наприклад, музично-кольоровими, із зіставленнями й паралелями, що активізують міжсенсорну взаємодію. Комплексна інтеграція передбачає використання екранних мистецтв, матеріалів інших синтетичних мистецтв (хореографія, театр, цирк тощо). Наприклад, на уроці музичного мистецтва можна поміркувати разом з учнями над тим, чому природу називають архітектором? А архітектуру, у свою чергу, «застиглою музикою». Зробити висновок, що природа, музика, архітектура мають спільні ознаки – це ритм, форма, розмір... На уроці образотворчого мистецтва – розширити знання про засоби виразності архітектури, що окрім ритму, форми і масштабності, засобом виразності виступає ще і колір. Розглядаючи оригінальну архітектуру, на уроці музичного мистецтва спробувати розгадати задум архітекторів, визначити призначення споруд, поміркувати, яка музика може лунає у стінах даної архітектури, а на уроці образотворчого мистецтва, переглядаючи зразки найнезвичайнішої архітектури світу за формою, розміром, кольором, пригадати, опис яких казкових будинків зустрічали у літературі та прослухавши музичний твір Геннадія Саська «Льодовий палац Снігової королеви», створити рельєф палацу Снігової королеви.

Інтегрований підхід до навчання може простежуватися не лише на міжпредметному рівні і завдяки синхронізації термінологічного поля (композиція,

колерит, ритм, палітра, гармонія, фактура, контраст, нюанс тощо), а й завдяки спільним інтегрованим проєктам.

Інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого в учнів формується цілісне уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність (*здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей*) [20].

Вікторія КОНДРАТОВА

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«МИСТЕЦТВО» У 5-6 КЛАСАХ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Сутність інноваційних технологій: компетентнісний підхід. Перехід до компетентнісного підходу означає зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Застосування в навчальному процесі на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» інноваційних художньо-педагогічних технологій допоможе сформувати та розвинути предметні мистецькі та ключові компетентності.

Інноваційних художньо-педагогічні технології: інтегративні, проблемно-евристичні, ігрові, інтерактивні, проєктні, цифрові.

Інтегративні технології. У загальній мистецькій освіті системно і послідовно впроваджується інтегрований підхід в навчанні. Художньо-інтегративні технології діляться на три групи: духовно-світоглядний вид інтеграції (тематична інтеграція), естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції (художньо-мовна, жанрова, художньо-стильова тощо), комплексний вид інтеграції.

Зокрема, опанування учнями особливостей мови різних видів мистецтва у 5 класі (ця ідея є наскрізною в усіх модельних навчальних програмах інтегрованого

курсу «Мистецтво») може здійснюватися в межах тематичної інтеграції, коли певна світоглядна тема розкривається через сприймання-інтерпретацію творів різних видів мистецтва, художньо-творчу діяльність дітей і знайомство з особливостями мови мистецтва. Водночас, дослідження мови різних мистецтв сприятиме опануванню і порівнянню багатьох суголосних мистецтвознавчих понять (наприклад, ритм, контраст, штрих тощо), що є ознакою мистецтвознавчої інтеграції [5].

Французький письменник і музикант Ромен Роллан зазначав, що «Межі окремих мистецтв аж ніяк не настільки абсолютні і замкнуті, як це вважають теоретики: мистецтва щохвилини переходить одне в інше, один рід мистецтва знаходить своє продовження і завершення в іншому».

Внутрішньогалузева інтеграція прослідковується також на рівні виконання учнями творчих завдань інтегративного типу (створення композицій за прослуханим музичним твором, портретів героїв музичних творів, добір кольорів, відповідно до музичних тембрів, образів і настроїв тощо).

Наведемо кілька прикладів [8, 9, 10, 11].

5 **Прослухай** музичний твір Франциска Пуленка «Соната для флейти з фортепіано» і **створи** абстрактну композицію «Гра ліній та кольорів». **Поеднуй** живописну та графічну техніки. **Поекспериментуй** із формами, лініями та кольорами. **Працюй** за планом: 1) **визнач**, яким буде призначення композиції: панно, ескіз килима тощо, 2) **скомпонуй** зображення на аркуші: **визнач**, де буде композиційний центр, що буде головним, а що другорядним, чи будуть контрасти за розміром, формою, кольором.

- 5** Намалюй декоративний осінній пейзаж або декоративний пейзаж до балади Франца Шуберта «Лісовий цар» у живописній чи змішаній техніці.

- 5** Пронумеруй послідовність лінійно-конструктивної побудови циліндра й кулі. Виконай лінійно-конструктивну побудову натюрморту «Дует» (з 2 геометричних тіл – циліндра й кулі або циліндра й піраміди).

Порада. Щоб робота була успішною, дотримуйся таких етапів: **1)** попередній аналіз постановки; **2)** композиційне розміщення зображення на аркуші паперу; **3)** передача загальної форми предметів та їх пропорцій; **4)** конструктивний аналіз форми предметів і перспективна побудова зображення на площині.

- 4 Познач олівцем **зеленого** кольору портре(т/ти) персонажів української народної пісні «Дударик» у музичній обробці Миколи Леонтовича, а **червоного** кольору — балади Адама Міцкевича «Світязь».

- 5 Намалюй портрет — художній образ головного героя музичного твору Леонтовича «Дударик» або до літературного твору «Світязь» Адама Міцкевича (вид портрета та графічна техніка його виконання за власним вибором).

Переваги інтегрованого навчання для учня / учениці:

- ✓ більш чітке розуміння мети мистецьких предметів в різних контекстах;
- ✓ більш глибоке розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через кілька точок зору;
- ✓ краще усвідомлення комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом;
- ✓ вдосконалення навичок системного мислення.

Переваги інтегрованого навчання для вчителя:

- ✓ підвищення рівня знань учнів;
- ✓ підвищення пізнавального інтересу, пізнавальної активності;
- ✓ розвиток емоційної сфери особистості учнів;
- ✓ розвиток творчих здібностей;
- ✓ формування у свідомості учнів цілісної картини світу.

Отже, інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливорюється, створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність (здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей). Уміння бачити взаємозв'язки всіх

аспектів життя зрештою стає звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього життя.

Проблемно-евристичні технології. До операційних аспектів цієї технології належать: проблемні (незавершені) запитання; проблемний (ігровий або змагальний) виклад матеріалу; створення проблемних ситуацій, зокрема шляхом висування гіпотез; завдання на виявлення прихованих помилок, навмисно допущених учителем із певною дидактичною метою («Що зайве?», «Знайди помилку!»).

Правила композиції:

- розміщуйте зображувані об'єкти посередині аркуша, залишивши внизу більше місця, ніж угорі;
- зображувані об'єкти не повинні бути замалі чи завеликі;
- заповнюйте зображенням усю площину аркуша;
- обирайте формат аркуша залежно від висоти й ширини зображуваного об'єкта.

Яких помилок припустився юний художник? Поясніть.

Ігрові педагогічні технології.

Художньо-творчі сюжетно-рольові ігри містять: драматизацію, інсценізацію, театралізацію.

Напрями творчості дітей в театральній-ігровій діяльності: продуктивна (ствір власних сюжетів або творча інтерпретація заданого сюжету; виготовлення ляльок – героїв літературних творів), виконавська (мовна, рухова) – акторські здібності, оформлювальна (декорації, костюми, освітлення, грим).

Використанням елементів театралізації допомагають учителю розвивати творчі здібності учнів; сприяти адаптації учня до умов життя в соціумі; формувати вміння аналізувати художній твір, розбиратися в мотивації поведінки персонажа; сприяти розкутості психофізичного апарату учня; надавати впевненості під час публічних виступів; розвивати навички колективної творчості.

Художньо-конструкторські ігри:

«Кіностудія» («розкадровка» мальованого мультфільму);

«Фабрика народної іграшки» (виготовлення іграшок із різних матеріалів);

«Фабрика українських сувенірів» (розпис виробів з дерева: кухонної лопатки, кухонної дощечки, декорування дерев'яної кухонної лопатки за допомогою природних матеріалів (насіння, крупа, кавові зерна, жолуді, горобина тощо), стрічки з мішковини).

Інтерактивні технології. Основні групи інтерактивних умінь:

- ✓ вміння слухати партнерів і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність;
- ✓ вміння переконувати, аргументувати власну думку, керувати емоційним станом;
- ✓ вміння дискутувати, підтримувати зворотній зв'язок, ініціювати спілкування, доходити компромісу;
- ✓ вміння взаємодіяти, співпрацювати, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно.

Інтерактивні методи: робота у групах; дискусії; мозкові штурми; рольові ігри; аналіз ситуацій.

Метод «мозкового штурму» (це метод групового розв'язання творчої проблеми, застосовується під час роботи над назвою теми уроку, поняттями, які вивчаються).

Дискусія (відбувається колективне обговорення питання, обмін думками, ідеями між учасниками, наприклад, під час аналізу-інтерпретації творів мистецтва).

Наприклад, під час аналізу пейзажу, можна запропонувати учням відповісти на такі питання:

- Яка пора року? Чому саме ця?
- Якого кольору небо?
- Якого кольору листя?
- Якого кольору земля?
- Що на першому плані картини зобразив художник?
- Що художник зобразив на другому плані?
- Чим відрізняються дерева на першому плані від тих, що зображені на другому плані?
- Як ви думаєте, яку назву художник міг дати картині?

Архип Куїнджі. Осінь.

Робота в групах (кооперативна форма навчальної діяльності). Щоб ефективно організувати роботу в малих групах, учителю потрібно пам'ятати, що: групи повинні бути сформовані з трьох-п'яти осіб; усі члени групи сидять за одним

столом; ролі між членами групи потрібно розподілити швидко: спікер, доповідач, тайм менеджер, секретар.

Цифрові технології – це електронні інструменти, пристрої та ресурси, які обробляють генерують або зберігають дані. Відомі приклади: соціальні мережі, ігри, мультимедіа, мобільні телефони тощо.

Цифрові технології в освітньому процесі з інтегрованого курсу «Мистецтво» це: використання візуальних і аудіовізуальних матеріалів із фондів і каталогів музеїв і галерей, що значно збільшує обсяг доступних для школи джерел, створює передумови для укладання фонотек і відеотек; використання графічних, музичних редакторів і анімаційних програм для пошукових вправ у сфері мистецтва, вільного проектування і моделювання; використання інтернет-сервісів.

Інтернет-сервіси – це послуги, які надаються користувачам мережі Інтернет. Ефективні заняття мають супроводжуватися наочністю. Адже дітям до вподоби яскраві зображення, відео, анімації. На думку багатьох учених, саме ці яскраві елементи наш мозок запам'ятовує найкраще.

Тьюторіал – це відео з покроковою інструкцією. Його доречно використовувати на уроці, метою якого є виконання практичної роботи. Приклад тьюторіала з образотворчого мистецтва: Орлова Анна «Орнамент за допомогою овочів та фруктів» (<https://cutt.ly/YufZWIY>).

Майстер-класи

✓ Майстер-клас «Створення художнього образу засобами кольору. Святковий букет. Живописна техніка (малюнок гуашшю)» <https://youtu.be/nt2UNnsaJ9g>.

✓ Майстер-клас «Силуетно-площинне зображення квітів. Чарівні айстри. Змішана техніка (малюнок восковими олівцями та акварельними фарбами)» <https://youtu.be/eIXjextGhsE>.

✓ Майстер-клас «Малюємо пейзаж» <https://youtu.be/r9cT2P4mm24>.

✓ Майстер-клас «Малювання натюрморту в графічному редакторі Paint» <https://www.youtube.com/watch?v=HuGLKqUdxzE>

Графічний редактор Paint. Microsoft Paint – простий растровий графічний редактор компанії Microsoft, який входить до усіх операційних систем Windows, починаючи з перших версій. У Windows 95 була введена нова версія Paint. Той же інтерфейс продовжує використовуватися в наступних версіях Windows (*рис. 1, 2 – приклади виконання малюнків у Paint*).

Рис. 1

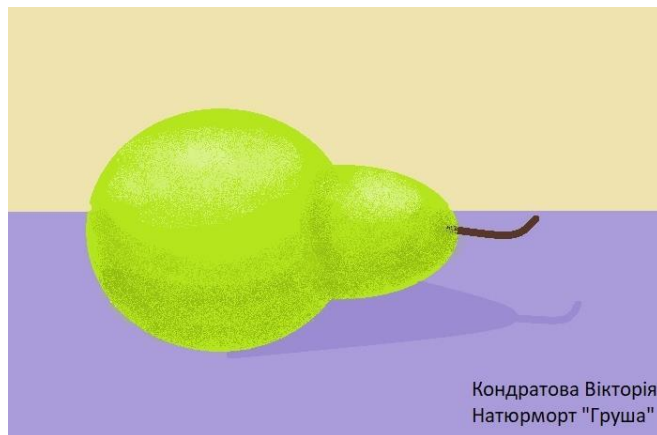

Рис. 2

Програма для створення коміксів (послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь. Це єдність оповідання і візуальної дії. Тексти, зазвичай, мають форму «мовної бульки» або «мовної хмаринки», яка передає мову чи думку персонажу).

В кадрах коміксу важливими є місце події, композиція, зображення персонажів, їх рухи.

За допомогою коміксів можна в цікавій формі розкрити суть понять з образотворчого мистецтва.

Комікси можна створювати за допомогою:

- ✓ **Storyboardthat** (<https://www.storyboardthat.com/storyboard-creator>);
- ✓ **Canva**;
- ✓ **Pixton** (<https://app.pixton.com>) тощо.

Наведемо приклад використання коміксів з метою опанування учнями основ образотворчої грамоти: Анна Орлова. Комікс «Захоплюючий світ перспективи. Повітряна перспектива» <https://annavictorivnaart.blogspot.com/2020/05/blog-post.html>.

Допомагає вчителю у створенні інтерактивних книг для учнів онлайн-сервіс **Book Creator** (<https://bookcreator.com/>).

Інтерактивні книги можуть містити у собі текст, зображення, аудіозаписи, відео. Коли педагог реєструється, то отримує 1 бібліотеку з можливістю створення 40 книг безкоштовно.

Послідовність створення інтерактивної книги:

1. Натисніть «Sign up».
2. Натисніть «Switch to teacher» і зайдіть, як учитель (сова).
3. Натисніть «Sign in with Google» і зайдіть зі свого акаунта.
4. Оберіть клас.
5. Оберіть предмет.
6. Напишіть назву своєї бібліотеки.
7. Перейдіть до своєї бібліотеки.
8. Натисніть «New Book».
9. Виберіть варіант шаблону сторінок комікса.
10. Натисніть «+» та розгляньте меню та створіть обкладинку та сторінки своєї книги.
11. По завершенню роботи опублікуйте книгу та скопіюйте покликання (рис. 3-5). За цим покликанням учні можуть прочитати книгу та виконати передбачені в ній вправи.

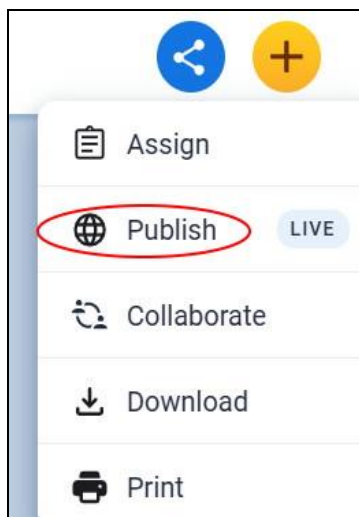

Рис. 3

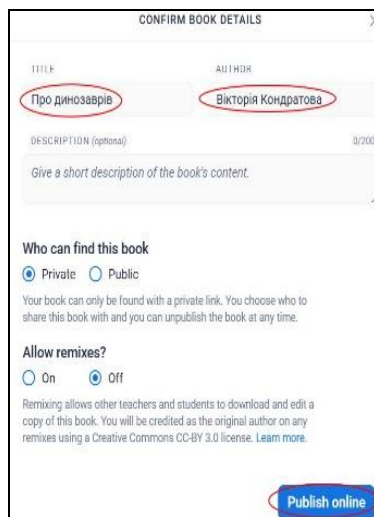

Рис. 4

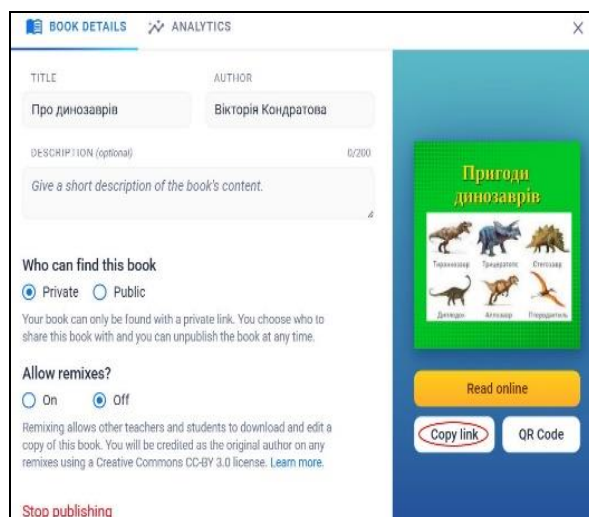

Рис. 5

Наведемо приклади інтерактивних книг, створених за допомогою онлайн-сервісу Book Creator:

1. Орлова Анна. Відеогалерея з образотворчого мистецтва: <https://cutt.ly/1GS8aov>
2. Жиган Ірина. Образотворче мистецтво. Тема: «Графіка. Стилiзація форми. Створення метелика».
<https://read.bookcreator.com/yzQ6kwFjHpf9IObgXVnDCliVYcJ2/rSD9CnPyQheSxjiUSx38OA>
3. Кондратова В.В. Музичне мистецтво. Тема: «Музичні інструменти».
<https://read.bookcreator.com/BsBLwMxNuLPDdrOZutRadNlzoUK2/NgtG3PKJR1SCfkvVmvKoTg>
4. Кондратова В.В., Пич Л.П. Технології. Тема: «Виготовляємо календар».
<https://read.bookcreator.com/1e2iAdinl4b2KO0zu3TUsO3rUsB3/cfJh2mr6QmWBILSKdpT0KQ>
5. Петрова Тетяна. Музичне мистецтво. Тема: «Пісня – посол України у світі» (від «Щедрика» до «Стефанії»)
<https://read.bookcreator.com/ksBN4JfwgUf3a8v7eXLTGUgPaOa2/EtCoyKWgQ7CsvR5NRPIGHg>
6. Гаврилова Тетяна. Музичне мистецтво. Тема: «Обрядові пісні».
<https://read.bookcreator.com/NWVWheoXmPP3bZCM80TCgVJy87Y2/IrDsW0a2Q6WYKnJ-nr0rWA>
7. Олена Гетман «Промінь добра для Героя» (образотворче мистецтво, виготовлення листівки-аплікації).
https://read.bookcreator.com/6pM1oMQWRyRQaCzA9eZgVx7loW43/jS0oSvFTQp-Xi2Hy4Ru3BA/sMIBuarVTCKSaU_KlahimA
8. Вікторія Трембіцька «Поетичний ренесанс: коли слово оживає».
https://read.bookcreator.com/fvEn2SzT50dbvGBrdHWfTG5Fu433/WOfScodIRQi_pgyb_JzVZw/bZi4dRLARzOtrEdSUNK4hA
9. Захар'їна Юлія «Мистецький проєкт до Дня захисників та захисниць України і Дня українського козацтва» (малюнок-ілюстрація до приказки про козака).
<https://read.bookcreator.com/aiHAuxXbbigg6P6Sb8Te1vv4z9r2/pzFe7ilIQ4aD0xqx5Bps2g>

Вікторія КОНДРАТОВА

Анна ОРЛОВА

Олена КАЛАШНІКОВА

АНАЛІЗ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

На уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» одним з важливих аспектів всебічного розвитку підлітків є розвиток уміння здійснювати аналіз творів мистецтва, використовуючи отримані знання та навички.

Подаємо приклад аналізу музичного твору:

- 1) назва музичного твору та її автор;
- 2) жанр музичного твору;
- 3) характер, рух мелодії;
- 4) форма, темп твору;
- 5) динаміка, штрихи;
- 6) фактура, регістр;
- 7) мої враження, почуття, настрій.

Після прослуховування музичного твору можна запропонувати учням записати свої враження у «Музичний щоденник»:

- Назва твору, автор.
- Які емоції викликав?
- Які образи уявлялися?
- Чи сподобався твір і чому?

Мета: розвиток емоційної чутливості, навичок самовираження.

Наведемо приклади аналізу музичних творів.

Послухайте за QR-кодом твір Ференца Ліста «Кампанелла»* із циклу «Карнавал». Підкресліть вид аранжування, який використав композитор-романтик у цьому творі.

Андреа Кефалі
Портрет Нікколо Паганіні

обробка
переклад
оркестровка
транскрипція

Анрі Леманн
Портрет Ференца Ліста

Послухай музику Джоаккіно Россіні «Тарантелла» і Йоганна Себастьяна Баха «Арія» із Сюїти № 3. Заповни порівняльну таблицю. Використовуй слова з довідки.

Засоби музичної виразності, використані в обох творах	
Назви інструментів, що виконували основну мелодію в кожному творі	
Швидкість мелодії в кожному творі	

Довідка: спокійний, рухливий, стрімкий, стриманий, дуже швидкий, помірний, повільний.

Послухай хор з опери «На Русалчин великдень» Миколи Леонтовича «Ой гори, ой світи...». Познач слова, що характеризують музику хору. Розглянь репродукції картин, познач ту, яка, на твою думку, ілюструє прослуханий твір.

- ☐ радісна ☐ спокійна ☐ ніжна ☐ мрійлива ☐ схвильована
☐ фантастична ☐ енергійна ☐ тиха ☐ мелодійна ☐ яскрава

Ханс Зацка
«Танок»

Оксана Збруцька
«Танок весни»

Запиши дійових осіб балади «Лісовий цар» відповідно до музичних характеристик образів.

Карл Готліб Пешель
«Лісовий цар»

Приваблива, солодка мелодія, піанісимо, тенор

Напружена мелодія, емоційне напруження, високий регістр тенора _____

Тривожна мелодія, бас _____

Швидкі, повторювані короткі звуки _____

Заповни блок-схему за піснею із циклу «Барвінки». Скористайся словником музичних термінів за QR-кодом.

Подаємо приклад алгоритму аналізу твору мистецтва в 5-7 класах на уроках образотворчого мистецтва закладів загальної середньої освіти, розроблений з урахуванням вікових особливостей підлітків (поява нового мотиву – мотиву до самоосвіти, представленому у інтересі до ознайомлення з додатковими джерелами знань, їх аналізу, виконанні індивідуальних завдань, бажанні проводити дослідження, виконувати творчі завдання).

1. Автор твору.
2. Назва твору.
3. Рік написання твору.
4. Вид образотворчого мистецтва (мистецтва).
5. Жанр образотворчого мистецтва.
6. Стиль (напрямок) мистецтва.
7. Техніка виконання.
8. Матеріали.
9. Відомості про художника.
10. Засоби виразності твору.
11. Ідея та сюжет.
12. Емоційне навантаження твору та власне ставлення до нього.
13. Цікаві факти про твір мистецтва.

14. Методичний коментар щодо організації роботи вчителя з учнями над аналізом даного твору мистецтва з урахуванням міжпредметної та міжгалузевої інтеграції, використання штучного інтелекту та прикладами домашніх завдань.

Цей алгоритм є підґрунтям самостійної дослідницько-пошукової, творчої діяльності учнів 5-7 класів [11].

Аналіз творів живопису, графіки, скульптури, архітектури та декоративно-ужиткового мистецтва має багато спільних та відмінних рис.

Спільні риси:

1. Композиція (у всіх видах мистецтва композиція відіграє важливу роль у створенні гармонійного та виразного твору, аналіз композиції включає вивчення розташування елементів, їхніх взаємозв'язків, балансу, ритму та центру уваги).

2. Форма та простір (у живописі, графіці, скульптурі та архітектурі форма та простір є ключовими елементами, аналіз форми включає вивчення об'єму, силуету, контуру та фактури, аналіз простору включає вивчення глибини, перспективи та взаємодії між об'єктами).

3. Колір та світло (колір та світло є важливими засобами виразності в живописі, скульптурі та декоративно-ужитковому мистецтві, аналіз кольору включає вивчення кольорової палітри, контрастів, гармонії та символіки, аналіз світла включає вивчення джерела світла, світлотіні та ефектів освітлення).

4. Аналіз техніки виконання (художня техніка виконання впливає на характер та виразність твору в усіх видах мистецтва, її аналіз включає вивчення матеріалів, інструментів та способів їхнього використання).

5. Емоційний вплив (твори мистецтва мають емоційний вплив на глядача, незалежно від виду мистецтва, аналіз емоційного впливу включає вивчення настрою, атмосфери та символіки твору).

6. Культурний контекст (твори мистецтва відображають культурний контекст, у якому вони були створені, аналіз культурного контексту включає вивчення історичних, соціальних та релігійних факторів).

7. Символіка (символіка використовується у всіх видах мистецтва, аналіз символіки, включає вивчення значень та інтерпретацій символів, які використовуються у творі).

Однак аналіз творів живопису та графічних творів, творів скульптури, архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва й суттєво відрізняються, тому що кожен вид мистецтва має свої засоби художньої виразності: у живописі – це колір, колірні сполучення, насиченість, світлота, відтінок; у графіці – лінія, штрих, крапка, пляма, тон; у скульптурі – об'єм, форма, фактура, текстура, колір, пластика, статика (динаміка); в архітектурі – простір, форма, пластика, композиція, масштаб, фактура, текстура, пропорції, ритм, колір; декоративно-ужитковому мистецтві – стилізація, контраст, символізм, ритм, симетрія (асиметрія), колір, форма, текстура тощо.

Відмінності будуть в особливості аналізу:

- простору (твори живопису, графічні твори – двовимірні, створюють ілюзію простору; скульптура – тривимірна, існує в реальному просторі; архітектура – тривимірна, формує реальний простір для життя та діяльності людини; у творах декоративно-ужиткового мистецтва – залежить від їх виду);

- матеріалів (живопис: фарби, полотно, папір; графіка: папір, олівці, пера, вугілля, пастель, туш, крейда, дерев'яна дошка, лінолеум, металева пластина, різці для гравюри, фарба для друку, гравірувальні голки тощо; скульптура: камінь, бронза, дерево, глина; архітектура: камінь, цегла, бетон, скло, метал; декоративно-ужиткове мистецтво: різні матеріали, залежно від призначення виробу);

- функціональності (живопис, графіка: переважно естетична функція, скульптура: естетична та іноді функціональна (наприклад, пам'ятники, фонтани); архітектура: функціональна (житло, робота, відпочинок) та естетична; декоративно-ужиткове мистецтво: функціональна та естетична);

- форми (живопис: аналіз кольору, світлотіні, перспективи; графіка: аналіз лінії та штриха, тону; скульптура: аналіз об'єму, пластики, силуету; архітектура: аналіз планування, конструкції, пропорцій; декоративно-ужиткове мистецтво: аналіз декору, матеріалу тощо).

Аналіз творів живопису та графічних творів зосереджується на візуальних ефектах, тоді як аналіз скульптури, архітектури враховує їхню тривимірність, матеріальність та функціональність. Аналіз творів декоративно-ужиткового мистецтва вимагає комплексного підходу: зосередження на візуальних аспектах: колір, форма, композиція та функціональності, матеріальності тощо [12].

Розглянемо кілька прикладів аналізу творів мистецтва.

Архип Куїнджі «Українська ніч»

(картина може розглядатися у 5 класі під час вивчення тем з живопису та у 6 класі під час вивчення теми «Пейзаж»)

Автор твору образотворчого мистецтва – Архип Куїнджі.

Назва твору – «Українська ніч».

Рік написання твору – 1876 рік.

Вид образотворчого мистецтва: живопис (станковий).

Жанр образотворчого мистецтва: пейзаж (сільський).

Стиль: реалізм.

Техніка виконання: живописна (техніка малювання олійними фарбами).

Матеріали: олійна фарба, полотно.

Відомості про художника.

Архип Куїнджі – український живописець і педагог грецького походження.

Іван Айвазовський не бачив його талант, а глядачі шикувалися в черги, щоб побачити нові картини. Ілля Ріпин називав Архипа Куїнджі геніальним художником і новатором, рівних якому немає. Архипа Івановича називали «художником світла», а критики співали йому оди.

Засоби виразності твору:

Центр композиції – українські хати. Вони є найсвітлішими на темному фоні – це найбільший контраст на полотні. Композиція ніби йде по спіралі, від хати ліворуч погляд переходить до хати праворуч і до хати на задньому плані, а потім через млин переходить до тополь і світлішої частини неба ліворуч біля лінії горизонту до річки і землі праворуч.

Кольорова гама темна та холодна. Переважають сині, темно-сині, темно-коричневі, зелені, темно-зелені, чорні відтінки. Один яскраво виражений контрастний акцент – це хати, на периферії контраст та деталізація відсутні, кольори більш споріднені.

Другий кольоровий акцент, який менш виражений – це тополі та небо ліворуч біля лінії горизонту. Синя частина неба контрастує із темною частиною та землею. Світла кора тополі при місячному світлі більш деталізована та контрастує із темним листям.

Ідея та сюжет твору.

Головна ідея полотна показати неповторність українського села при місячному світлі, красу української природи, спокій та умиротворення української ночі.

Емоційне навантаження твору та власне ставлення.

Споглядання картини викликає радість і захват, від того, як художник майстерно передає нічне світло, перехоплює подих.

Картина викликає приємні та спокійні емоції. Виникає зацікавленість і бажання детально розглянути картину, побачити, що «ховається» у тінях.

Полотно навіює на роздуми про те, як живуть люди у зображених будинках, чим вони займаються, про що мріють.

Цікаві факти.

Архип Іванович настільки неймовірно передавав ілюзію світла, що дехто міг звинувачувати його у прихованому підсвічуванні картин. Склад фарб митець тримав у таємниці. І зазвичай особливо презентував полотна: в затемнених залах, направляючи освітлення – глядачі були в захваті.

Методичний коментар:

1. Мотивація навчальної діяльності.

- Як колір впливає на настрій людини?
- Яка кольорова гама переважає на полотні та який настрій викликає?

2. Під час вивчення нового матеріалу.

Аналіз лінійної перспективи («Запитання-відповідь»).

Повторення понять «перспектива» (це сукупність правил побудови предметів на площині відповідно до змін їхньої величини, обрисів, чіткості, обумовлених ступенем віддаленості від точки спостереження) та «лінійна перспектива» (це спосіб зображення предметів з урахуванням уявної зміни їхньої величини, зумовленої віддаленням цих предметів від спостерігача).

– Чим відрізняються хати на середньому плані від тих, що розташовані ближче до лінії горизонту (на задньому плані)? Хати на середньому плані більше, порівняно із хатами на задньому плані. Всі предмети чим далі від глядача і чим ближче до лінії горизонту здаються меншими.

– Чи враховано метод загородження? Так, предмети та об'єкти, які ближче перекривають ті, які на задньому плані.

– Чим відрізняються предмети, розташовані на передньому (ближньому) плані, від предметів на задньому (дальньому) плані? На передньому плані предмети та об'єкти нижче по відношенню до полотна або аркушу паперу, а предмети та об'єкти на задньому плані – вище.

Аналіз повітряної перспективи («Запитання-відповідь»).

Повторення поняття «повітряна перспектива» (це спосіб зображення простору, з урахуванням впливу повітря, яке розділяє глядача з натурою).

– Чим відрізняється кольорове зображення хати на передньому (ближньому) плані від тих, що зображені на задньому (дальньому) плані? На передньому плані хати яскраво контрастують із фоном і дві стіни між собою теж контрастують, на задньому плані хата має менш виражений контраст, а хата за нею майже зливається з фоном. В міру віддалення контрастність темних та світлих тонів поступово пом'якшується і на горизонті їх забарвлення зливається.

3. Аналіз кольорової гами (підготовча вправа).

Аналіз теплих та холодних кольорів, споріднених та контрастних кольорів, насичених та тьмяних кольорів тощо.

Виконання підготовчої вправи: 3-5 кольоровими плямами відтворити кольори, які переважають на полотні. Однією плямою зобразити колір хати на передньому плані, другою плямою – колір хати на дальньому плані, третьою плямою – колір фону біля хати. Проаналізувати та підбити підсумки.

4. Міжпредметні зв'язки.

Історія України.

– Якби ви не знали рік створення картини, то який би період назвали? Чому? (аналіз будови української хати та вітряка).

Музичне мистецтво.

– Який музичний твір, на вашу думку, є суголосним даному твору образотворчого мистецтва?

Українська література.

– Із яким літературним твором асоціюється картина? Чому?

5. Взаємодія із нейромережею.

За допомогою чат-ботів з ШІ (наприклад, ChatGPT або Gemini) підібрати музичну композицію та/чи літературний твір до картини, проаналізувати вибір ШІ та порівняти з власними міркуваннями.

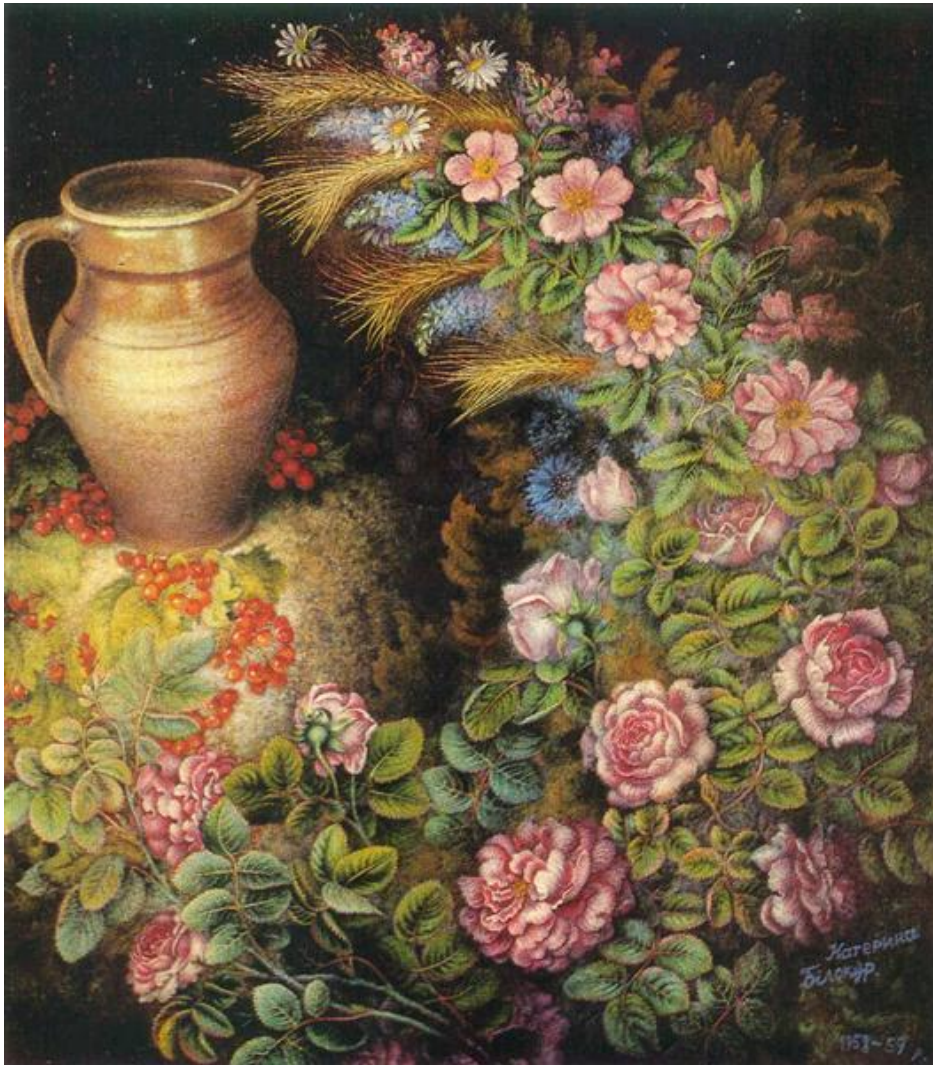
Домашнє завдання.

1 варіант. За бажанням, написати короткий твір-роздум від імені господаря або господині однієї з хат зображених на картині Архипа Куїнджі «Українська ніч» (наприклад, опис того, як пройшов день, плани та мрії на майбутнє тощо).

2 варіант. Уявіть, що ви сидите вночі на лавці біля будинку і споглядаєте нічне небо, рослини, таємничу далечінь. Опишіть, що ви відчуваєте, на які роздуми надихає вас пейзаж.

Катерина Білокур «Натюрморт з колосками та глечиком»

(картина може розглядатися у 5 класі під час вивчення тем з живопису та у 6 класі під час вивчення теми «Натюрморт»)

Авторка твору образотворчого мистецтва – Катерина Білокур.

Назва твору – «Натюрморт з колосками та глечиком».

Рік написання твору – 1958-1959 роки.

Вид образотворчого мистецтва: живопис (станковий).

Жанр образотворчого мистецтва: натюрморт.

Стиль: наївне мистецтво (примітивізм).

Техніка виконання: живописна (техніка малювання олійними фарбами).

Матеріали: олійна фарба, полотно.

Відомості про художницю.

Катерина Білокур українська художниця-самоучка.

Батьки забороняли їй ходити до школи, а пізніше і малювати. Через заборону малювати навіть намагалася покінчити з життям, вона хотіла втопитися, у річці її побачила матір і врятувала.

Катерина Василівна пережила Голодомор та німецьку окупацію. Їй запропонували намалювати портрет Сталіна (радянський військовий та політичний діяч, який встановив однопартійну тоталітарну систему та став фактично одноосібним диктатором), а вона відмовилася, хоч це відкривало б перед нею великі перспективи і можливості.

Художниця все життя прожила в селі, серед природи та квітів, що і зображувала на своїх полотнах найбільше. Рослини малювала з натури, адже зірвані квіти вважала мертвими.

Засоби виразності твору.

Центр композиції – глечик і колоски з квітами навколо нього. Головний композиційний елемент – глечик, другорядний – колоски та квіти. Композиція ніби вписана в овал, у першу чергу погляд привертає глечик, потім переходить вниз до калини і півколом проходить вздовж квітів та колосків повертаючись до глечика.

Колорит насичений та яскравий, підкреслений темним фоном. Тепла кольорова гама: переважає коричневий колір та відтінки вохри, червоний, рожевий та їхні відтінки, теплі та холодні відтінки зеленого кольору.

Художниця майстерно передає будову та об'єм глечика.

Ідея та сюжет.

Головна ідея полотна – показати красу, багатство та різноманіття української природи. На полотні зображено глечик, який наповнений майже до верху водою або молоком, гроно калини, «чайну» троянду (яка має сім листочків меншого розміру, порівняно з листям звичайної троянди, яка має п'ять листочків), пшеницю, волошки, ромашки та виноград тощо.

Емоційне навантаження твору та власне ставлення.

Споглядаючи полотно, ніби вдихаєш аромат квітів. Відчуваєш себе у бабусі з дідусем в саду і вдихаєш запашний аромат «чайної» троянди та солодкого варення із її пелюсток. Картина навіює теплі спогади про дитинство та викликає приємні, теплі та спокійні емоції. Дивлячись на глечик, згадується, як у жаркий день дідусь наливав прохолодну воду із колодязя в глечик або бабуса ввечері наповнювала його теплим парним молоком.

Картина Катерина Білокур сповнена радісними та щасливими емоціями, теплими спогадами.

Цікаві факти.

«Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ» – казав про творчість Катерини Білокур Пабло Пікассо за непідтвердженою інформацією.

Катерина Білокур художниця, яка не мала професійної освіти, але дуже любила малювати і знаходила рішення для будь-яких ситуацій. Сама робила пензлі збираючи із хвоста кота шерсть, а фарби із природних барвників.

Катерина Василівна дуже любила природу та шанобливо ставилася до рослин. Малюючи квіти та інші рослини, вона не зривала їх, а малювала з натури у садку, степу, полі тощо. Заради цього могла пройти багато кілометрів.

Методичний коментар.

1. Мотивація навчальної діяльності.

- Які ваші улюблені квіти?
- Який настій вони викликають у вас?
- З чим вони асоціюються та які спогади навіюють?

2. Під час вивчення нового матеріалу.

Аналіз форми квітів («Запитання-відповідь»).

Проаналізувати форму та характерну особливість пелюсток квітів та листя.

– Чим візуально ромашка відрізняється від волошки? На відміну від волошки, ромашка має яскраво виражену серединку жовтого кольору. Пелюстки ромашки видовжені та заокруглені, у волошки – теж видовжені, але мають гостроподібне

закінчення. Колір пелюсток ромашки білого кольору, у волошки – від блакитного до фіолетового.

– Чим листя «чайної» троянди відрізняється від листя винограду? Листя «чайної» троянди має сім плоских листочків овальної форми із гострим закінченням і невеликими зубчиками вздовж листочка, а листя винограду має клиноподібну форму. Колір листя троянди від світло-зеленого до темно-зеленого, а винограду – від світло-зеленого до темно-зеленого з коричневими відтінками.

Аналіз будови та об'єму глечика («Запитання-відповідь»).

– Де на глечику відблиск, світла частина, напівтінь, тінь?

– Із яких геометричних фігур складається глечик?

3. Аналіз характерних особливостей рослин (підготовча вправа).

Намалювати 3-5 пелюсток та/чи листя різних квітів та рослин. За бажанням, розфарбувати їх та навести лінії у стилістиці артскетчу. Проаналізувати та підбити підсумки.

4. Міжпредметні зв'язки.

Природознавство.

– Які рослини зображені на полотні?

– Які їхні характерні ознаки та чим вони відрізняються від інших рослин?

Музичне мистецтво.

– Який музичний твір, на вашу думку, є суголосним даному твору образотворчого мистецтва?

5. Взаємодія із нейромережею.

1) На сайті «На урок» за допомогою «Чат із видатним діячем» «поспілкуватися» з художницею.

2) За допомогою Gemini або ChatGPT дібрати музичну композицію до твору мистецтва.

6. Домашнє завдання.

За бажанням, намалювати скетчбук зі схематичними замальовками квітів та написати, з чим вони у вас асоціюються або що вони символізують в українській

культури, в які повір'я, пов'язані із квітами, вірили люди та як їх використовували в обрядових та лікувальних цілях.

Георгій Нарбут «Наше минуле»

(твір може розглядатися у 5 класі під час вивчення теми «Графіка», у 6 класі – «Історичний жанр», у 7 класі – «Дизайн»)

Автор твору образотворчого мистецтва – Георгій Нарбут.

Назва твору: Обкладинка часопису «Наше минуле».

Рік написання твору – 1918 рік.

Вид образотворчого мистецтва: графіка (книжкова).

Жанр образотворчого мистецтва: історичний.

Стиль: модерн.

Техніка виконання: друкована графіка.

Матеріали: папір, друкарські чорнила.

Відомості про художника.

Георгій Нарбут – український художник-графік та ілюстратор.

Георгія Івановича називають творцем «українського стилю» у графіці. Автор банкнот, акцизних паперів та поштових марок УНР – перших українських державних знаків.

Георгій Нарбут походить із козацького роду, він є нащадком козацького старшини. За часів правління гетьмана Павла Скоропадського художник створив герб Української Держави. Козак з мушкетом, який є основою герба, став символом Війська Запорізького.

Засоби виразності твору.

Композиція гармонійна та врівноважена.

Головний композиційний центр – козак, який тримає мушкет. Від назви журналу та його опису праворуч погляд переходить до голови козака та квітчастого одягу, потім до гербу ліворуч та людей на середньому плані, архітектурних споруд, написів та знаків. Композиція має зигзагоподібну форму.

Різноманітність ліній та їхній характер додають виразності, динаміки та ритму: товсті та тонкі лінії, прямі та вигнуті, зигзагоподібні та хвилясті, суцільні та ламані, плавні та з гострими кутами, поодинокі та група ліній.

Ідея та сюжет.

Часопис «Наше минуле» – це журнал про історію, літературу та мистецтво, редактором якого був Павло Зайцев. Часопис має наукову, художню та історико-культурну цінність, тому Георгій Нарбут доповнював цю ідею художнім оформленням обкладинки числа 1 (липень-серпень 1918 року).

На передньому плані гарно вбраний козак зі зброєю у руках, на середньому плані група людей, а на дальньому плані архітектурні споруди – все це є відображенням громадського та політичного життя, українського мистецтва та літератури.

Часопис опубліковано 1918 року – Україна боролась за свою державність, проголошено IV Універсал, Михайла Грушевського обрано президентом. Виходячи з цього чого можна припустити, що козак є уособленням волі, сили, стійкості, непохитності, сміливості та боротьби українського народу, люди на середньому плані можуть символізувати вчених та наукові досягнення українців, а будівлі на дальньому плані – культуру та розвиток мистецтва.

Герб, що зображено ліворуч – це Курч – герб, який використовувався гетьманом Іваном Мазепою. З історії відомо, що Іван Мазепа перетворив Київський колегіум у вищий навчальний заклад, закріпивши за ним статус «академії». Якщо взяти до уваги ці два факти, то можна припустити, що люди на середньому плані – вихованці та випускники Києво-Могилянської академії, науковці, вчені, дослідники. Відповідно, архітектура на дальньому плані може символізувати церкви, монастирі та церковні школи, які будувалися за власний кошт Івана Мазепи.

Квітчасті візерунки на одязі, зброї та аксесуарах, куполи церков можуть свідчити про українське (козацьке) бароко або навіть мазепинське бароко, що додає сенсів про українське минуле до назви та змісту часопису. Георгій Нарбут поєднував модернізм з національними мотивами.

Емоційне навантаження твору та власне ставлення.

Обкладинка часопису викликає приємні емоції, зацікавлює. Виникає бажання придбати журнал та почитати його. Заглиблюючись у зміст, який закладав Георгій Нарбут, навівають трішки суму роздуми про минуле України, про те, як перегукуються події того часу із сьогоденням. Разом з тим, обкладинка часопису викликає почуття шани та гордості до минулого нашого народу: українці, які ніколи не здавалися, боролися за свою свободу та відстоювали право жити в незалежній державі.

Козак спокійний, зосереджений, впевнений: рівна постава, розправлені плечі, підняте підборіддя, обличчя без яскраво виражених емоцій.

Розглядаючи обкладинку, хочеться заглибитися в історичне минуле України, досліджувати та вивчати кожен окремий елемент: герб «Курч», архітектуру, одяг,

шрифти тощо; дискутувати щодо сенсів, які художник закладав у свій твір. Хочеться більше дізнатися про історію України того періоду.

Цікаві факти.

Козак, якого Георгій Нарбут зобразив на Малому гербі Української держави (1918 р.) та козак на обкладинці часопису дуже схожі: однакова постава, ракурс, розташування мушкету та шаблі, схожий одяг та аксесуари.

Георгій Нарбут мав чудове почуття гумору, про що свідчать відгуки його сучасників. Георгій Іванович створив вигаданого персонажа Лупу Грабуздова та писав жартівливі фейлетони від його імені.

Методичний коментар.

1. Мотивація навчальної діяльності

- Як лінії впливають на настрій людини?
- Який характер ліній на обкладинці журналу?

2. Під час вивчення нового матеріалу.

Аналіз постави козака (гра):

Знайти найбільше спільних та відмінних рис козака, зображеного на Малому гербі Української держави (1918 р.) та козака на обкладинці журналу «Наше минуле» (1918 р.).

Аналіз лінійної перспективи («Запитання-відповідь»):

Повторення поняття «перспектива» (це сукупність правил побудови предметів на площині відповідно до змін їхньої величини, обрисів, чіткості, обумовлених ступенем віддаленості від точки спостереження) та «лінійна перспектива» (це спосіб зображення предметів з урахуванням уявної зміни їхньої величини, зумовленої віддаленням цих предметів від спостерігача).

– Як змінюються предмети за розміром? (Чим ближче до лінії горизонту, тим вони стають меншими. Козак на передньому плані в три рази більший за людей на середньому плані. Будівлі на дальньому плані в два рази менші за людей на середньому плані та в шість разів менші за козака на передньому плані. Всі предмети чим далі від глядача і чим ближче до лінії горизонту здаються меншими.)

– Чи враховано метод загородження? (Так, предмети та об'єкти, які ближче перекривають ті, які на задньому плані.)

– Чим відрізняються предмети, розташовані на передньому (ближньому) плані, від предметів на задньому (дальньому) плані? (На передньому плані предмети та об'єкти нижче по відношенню до полотна або аркушу паперу, а предмети та об'єкти на задньому плані – вище.)

Аналіз пропорції тіла людини («Запитання-відповідь»).

– На які дві однакові частини можна розділити фігуру людини? (1 – голова та тулуб, 2 – ноги.)

– Чи розділяє коліно довжину ноги на дві однакові частини? (Так.)

– Яке співвідношення довжини від плеча до ліктя та від ліктя до кисті? (Вони однакові.)

– До якої частини ноги доходить опущена рука? (До середини стегна.)

– Якій довжині буде дорівнювати ширина розставлених рук? (Ширина розставлених рук і зріст людини майже однакові.)

– Довжина кисті руки по відношенню до голови з якою частиною буде рівна? (Довжина кисті руки та обличчя однакові.)

– А стопа? (Довжина стопи та висота голови однакові.)

3. Аналіз виразальних засобів графіки (підготовча вправа).

Аналіз засобів виразності графіки, характеру ліній та їхнього впливу на сприйняття людини тощо.

Виконання підготовчої вправи: 1 – намалювати 3-5 різних за характером ліній, штрихів, крапок, плям. 2 – передати свій настрій за допомогою лінії.

4. Міжпредметні зв'язки.

Історія України. Гра: із запропонованих елементів обрати потрібні та скласти герб Курч, який здобувачі освіти прикріплюють до артскетчу з історичною довідкою «Герб Курч» (підготовлений спільно з учителькою історії).

Відповідь на питання:

– Якщо ми знаємо, коли виданий часопис, то як ви думаєте, хто із історичних постатей того часу міг надрукувати там свою працю та на яку тему?

Музичне мистецтво.

– Який музичний твір, на вашу думку, є суголосним даному твору образотворчого мистецтва?

Українська література.

– Якщо ми знаємо рік видання часопису, то як ви думаєте, хто із літературних діячів того часу міг надрукувати там свою працю та на яку тему?

5. Взаємодія із нейромережею.

Варіанти додаткових творчих завдань:

1) За допомогою ШІ Gemini (<https://gemini.google.com/>) або ChatGPT (<https://chatgpt.com/>) підібрати музичну композицію та / чи літературний твір до обкладинки / або визначити основні історичні події.

2) За допомогою ШІ Copilot (<https://copilot.microsoft.com/>) згенерувати обкладинку для книги (за описом елементів композиції).

6. Домашнє завдання.

1 варіант. За бажанням, уявивши себе у ролі дослідника історії, літератури або мистецтва та об'єднавшись у групи, написати коротку статтю до часопису про життя людей того часу.

2 варіант. Уявивши себе художником-ілюстратором, створити обкладинку або ілюстрацію до журналу чи книги.

Василь Бородай «Пам'ятний знак на честь заснування міста Києва»

(твір може розглядатися у 5 класі під час вивчення теми «Скульптура», у 6 класі – «Людина у повний зріст»)

Автор твору образотворчого мистецтва – Василь Бородай.

Назва твору – «Пам’ятний знак на честь заснування міста Києва» (Пам’ятник засновникам Києва).

Рік встановлення твору – 1982 рік.

Вид образотворчого мистецтва: скульптура (кругла, монументальна).

Жанр образотворчого мистецтва: міфологічний.

Стиль: реалізм.

Техніка виконання: монолітне сполучення бетону та сталевोї арматури.

Матеріали: залізобетон вкритий міддю.

Відомості про скульптора.

Василь Бородай – український скульптор та художник.

Василя Захаровича називають батьком монументальних символів Києва та українським корифеєм мистецтва пластики.

Створив найвищу монументальну скульптуру у Європі – «Батьківщина-мати» («Україна-мати»). Автор пам’ятників Тарасу Шевченку (у США та Польщі), Миколі Щорцу, Лесі Українці, Тетяні Яблонській.

Василь Захарович мав хист до малювання, проте, навчаючись в училищі, отримав спеціальність токаря. Прагнув розвиватися у творчій сфері, тому залишив роботу та вступив до художнього училища, яке закінчив з відзнакою.

Засоби виразності твору.

Скульптура кругла, об'ємна, має виразну пластичну форму. Композиція врівноважена із двома композиційними центрами: 1 – три брати, 2 – Либідь, Кий, Щек та Хорив більш статичні, хоч помірна динаміка присутня: лук, розмах рук, драпування одягу. Постаць Либідь – динамічна, у профіль має С-подібну форму, з іншого ракурсу динаміки додають розкинуті руки та драпування одягу. Погляд переходить від плаща, що розвівається, до голови, тіла, драпування одягу та за човном із хвилями переходить до трьох братів та піднімається вгору за дугою лука, після чого погляд повертається до сестри.

Виразності додає фактура одягу, волосся, аксесуарів. Фігури розміщені на різній висоті (Либідь на носі човна стоїть вище порівняно з трьома братами) та на різній відстані (Кий, Щек та Хорив рівновіддалені один від одного, а сестра Либідь з іншого боку човна), що додає ритму композиції.

Ідея та сюжет.

Головна ідея твору – зобразити легендарних засновників Києва. Кий, Щек, Хорив та їхня сестра Либідь, які плывуть на пласкому човні, є головними героями сюжету твору мистецтва. Скульптор прагнув увіковічити легенду про заснування Києва, передати велич, стійкість духу та мужність Кия, Щека, Хорива та їхньої сестри Либідь.

У кожного героя свій характер та атрибути. Кий тримає у лівій руці спис, на поясі меч та дивиться прямо. Щек у лівій руці тримає спис, а на праве плече поклав мотузку і, можливо, сокиру, дивиться праворуч. Хорив у правій руці тримає лук, в лівій руці щит, на поясі меч та дивиться назад. Либідь стоїть на носі човна з розкинутими руками та спостерігає за тим, що чекає попереду.

Емоційне навантаження твору та власне ставлення.

Кий, Щек, Хорив та їхня сестра Либідь величні. Скульптура викликає почуття шани та гордості до минулого наших пращурів.

Головні герої твору спокійні: обличчя без яскраво виражених емоцій; впевнені – рівна постава, розправлені плечі, підняте підборіддя; зосереджені – всі троє братів дивляться в різні сторони, спостерігають за подіями навколо та контролюють ситуацію. Разом з тим Кий, Щек, Хорив та Либідь ніби в передчутті чогось величного, впевнено пливуть назустріч майбутньому, готові до всього, що чекає їх попереду.

Споглядаючи скульптуру, ніби відчувається, як вітер розвіває волосся та легкий, прохолодний бриз, що торкається обличчя.

Скульптура зацікавлює, виникає бажання милуватися пластикою форм, розглядати загальну форму та деталі: одяг, аксесуари, орнаменти, зброю, обличчя. Хочеться більше дізнатися про героїв твору, їхні вчинки та характери, детальніше дослідити історію заснування Києва.

Цікаві факти.

Микола Феценко – архітектор, який працював над створенням пам'ятника засновникам Києва разом зі скульптором.

Пам'ятний знак засновникам Києва був споруджений до 1500-ліття Києва.

Легенда про Кия описана у літописі XII ст. «Повість минулих літ».

У образі Либідь скульптор зобразив свою дочку Галину, яка була живописицею та графікинею.

Методичний коментар.

1. Мотивація навчальної діяльності.

– Який настрій у вас викликає скульптура? Чому?

– Кого зобразив скульптор? Чи знаєте ви легенду про них?

2. Під час вивчення нового матеріалу.

Засоби художньої виразності (дослідження).

Переглянути 3D-модель пам'ятника на сайті [Sketchfab.com](https://sketchfab.com) та, об'єднавшись у 4 групи, обрати 3 найкращі ракурси для: 1 група – Кия, 2 група – Щека, 3 група – Хорива, 4 група – Либіді.

Аналіз пропорції тіла людини («Запитання-відповідь»).

– На які дві однакові частини можна розділити фігуру людини? (1 – голова та тулуб, 2 – ноги.)

– Чи розділяє коліно ногу на дві однакові частини? (Так.)

– Яке співвідношення довжини від плеча до ліктя та від ліктя до кисті? (Вони однакові.)

– До якої частини ноги доходить опущена рука? (До середини стегна.)

– Якій довжині буде дорівнювати ширина розставлених рук? (Ширина розставлених рук і зріст людини майже однакові.)

– Довжина кисті руки по відношенню до голови з якою частиною буде рівна? (Довжина кисті руки та обличчя однакові.)

– А стопа? (Довжина стопи та висота голови однакові.)

3. Аналіз композиційної та фізичної рівноваги (підготовча вправа).

Зліпити плаский човен на трьох стилізованих хвилях та за допомогою простих геометричних фігур створити врівноважену композицію. Проаналізувати та підбити підсумки.

4. Міжпредметні зв'язки.

Історія України.

– Якби ви не знали, кого зобразив скульптор, то який би період назвали? Чому? (*Аналіз одягу, зачіски, атрибутів зброї, аксесуарів.*)

Музичне мистецтво.

– Який музичний твір, на вашу думку, є суголосним даному твору мистецтва?

Українська література.

– Із яким літературним твором асоціюється скульптура? Чому?

5. Взаємодія із нейромережею.

Варіанти додаткових завдань:

1) згенерувати зображення як скульптуру «бачить» нейромережа Lexica.art або нейромережа Leonardo.ai. Проаналізувати, що змінилося та наскільки вдало штучний інтелект «бачить» пам'ятник;

2) за допомогою Gemini або ChatGPT підібрати музичну композицію та / чи літературний твір до скульптури / або визначити основні історичні події.

6. Домашнє завдання.

За бажанням, написати короткий твір-роздум, яким Кий, Щек, Хорив та їхня сестра Либідь мріяли б побачити Київ у майбутньому або намалювати місто, яким його хотіли б побачити легендарні засновники Києва.

Микола Теліженко «Кіборги»

(твір мистецтва може розглядатися у 5 класі під час вивчення теми «Декоративно-ужиткове мистецтво. Витинанка»; у 6 класі – «Батальний жанр»)

Автор твору образотворчого мистецтва – Микола Теліженко.

Назва твору – «Кіборги».

Рік написання твору – 2015 рік.

Вид образотворчого мистецтва: декоративно-ужиткове мистецтво (витинанка).

Жанр образотворчого мистецтва: батальний.

Стиль: декоративний.

Техніка виконання: витинання (вирізування з паперу).

Матеріали: папір.

Відомості про художника.

Микола Теліженко – український скульптор та графік.

Микола Матвійович – майстер витинанки, пластики великих та малих форм, монументального та декоративного мистецтва. Митець відомий в Україні та за її межами переважно завдяки станковій графіці та скульптурній пластиці.

Микола Теліженко є Заслуженим художником України.

Засоби виразності твору.

Композиція врівноважена. Три чоловіки на середньому плані більш статичні: переважають горизонтальні та вертикальні лінії та площини. Загальний характер ліній переднього та дальнього плану додають динаміки.

Кольорова гама контрастна. Витинанка складається із трьох кольорів: червоного, чорного та білого.

У центрі композиції троє чоловіків – військові. Від їхніх обличчь зигзагоподібною лінією погляд проходить трьома рівнями, на яких зображено боротьбу воїнів.

Поєднання силуетного зображення та ажурних деталей, великих та малих площин, тонких та товстих ліній, чергування кольору, геометричні фігури – все це додає ритму та виразності витинанці, збагачує її та доповнює ідею твору.

Ідея та сюжет.

Головна ідея твору показати незламність «Кіборгів» – захисників Донецького аеропорту, добровольців, які тримали оборону 242 дні (26 травня 2014 року – 22 січня 2015 року).

Метою витинанки було показати мужність, стійкість та титанічну роботу українських військових, щоденну працю задля свободи України, висвітлити у культурному та суспільно-політичному просторі події 2014-2015 рр.

Емоційне навантаження твору та власне ставлення.

Кольори, які митець використав для створення витинанки, асоціюються із прапором Української повстанської армії. Думками одразу поринаєш в історію України до подій XX сторіччя. Із назви зрозуміло, що сюжетом витинанки є Кіборги, перші роки війни на сході України та боротьба за свободу. Але думки лишаються між українським минулим та сьогоденням, між тим, як перегукуються сьогоденні події та життя наших пращурів, між циклічністю історії та пошуком способу розірвати замкнене коло.

Витинанка викликає полярні емоції. З одного боку – сум, печаль, трагізм та жах, адже митець показує війну. А з іншого боку – гордість та повагу до наших захисників та захисниць, надію та віру у щасливе та мирне майбутнє України, адже ми бачимо воїнів, які продовжують боротьбу, які «міцніші за бетон».

Цікаві факти.

Витинанки Миколи Теліженка називають витинальною графікою.

Микола Теліженко – автор прапора Черкас та герба Черкащини.

Методичний коментар.

1. Мотивація навчальної діяльності.

- Як колір впливає на настрій людини?
- Яка кольорова гама переважає у творі та який настрій викликає?

2. Під час вивчення нового матеріалу.

Аналіз пропорцій обличчя («Запитання-відповідь»):

- Якщо розділити висоту голови на дві однакові частини, що буде на цій лінії? Очі та перенісся.
- Якщо розділити обличчя на три однакові частини, що буде на цих площинах? Перша площина від лінії росту волосся до брів, друга – від брів до кінчика носа, третя – від кінчика носа до підборіддя.
- Яка відстань між очима? Відстань між очима та довжина очей однакова.
- Якщо провести вертикальну лінію від зіниць очей, що буде між цими двома лініями? Ширина губ.

– Якщо провести вертикальну лінію від кута очей та початку росту брів, що буде між цими двома лініями? Ширина носа.

3. Аналіз витинанки (підготовча вправа).

Аналіз видів та технік витинанки.

Виконання підготовчої вправи: створити силуетну витинанку із зображенням людини за допомогою підщипування паперу. Проаналізувати та підвести підсумки.

4. Міжпредметні зв'язки.

Історія України.

– Якби ви не знали рік створення картини, то який би період назвали? Чому? (аналіз зображених подій).

Музичне мистецтво.

– Який музичний твір, на вашу думку, є суголосним даному твору образотворчого мистецтва?

Українська література.

– Із яким літературним твором асоціюється картина? Чому?

5. Взаємодія із нейромережею.

Варіанти додаткових завдань:

за допомогою Gemini або ChatGPT підібрати музичну композицію та / чи літературний твір до картини / або визначити основні історичні події, зображені на витинанці.

6. Домашнє завдання.

За бажанням, написати лист-подяку або намалювати малюнок для українських захисників та захисниць.

Аналіз творів мистецтва є складним, але надзвичайно цінним процесом, що дозволяє глибше зрозуміти культуру, історію та людську творчість. Учні з'ясовують, що твори мистецтва, незалежно від матеріалів та технік виконання, спрямовані на вираження емоцій, ідей, служать засобом комунікації, дозволяючи художнику спілкуватися з глядачем через візуальні або тактильні форми.

Кожен вид мистецтва має свої унікальні засоби виразності. Наприклад, живопис використовує колір і світлотінь; графіка – лінію, штрих, пляму і тон;

скульптура – об'єм і форму, архітектура – простір і структуру. Розуміння цих засобів є ключовим для аналізу та інтерпретації творів. Дослідження історичного, культурного, та соціального контексту твору є надважливим для повного розуміння задуму автора.

Аналіз творів мистецтва сприяє розвитку критичного мислення, вміння спостерігати, аналізувати та інтерпретувати візуальну інформацію, стимулює творчу уяву та збагачує естетичний досвід, учні вчаться досліджувати, як історичні події відображені в живописі, графіці, скульптурі, творах декоративно-ужиткового мистецтва або як літературні мотиви втілюються в творах образотворчого мистецтва тощо.

Вікторія КОНДРАТОВА

Олена КАЛАШНІКОВА

Лариса ПИЧ

ТЕХНОЛОГІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» В 5-6 КЛАСАХ

Технологія навчання – це шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах предмету, теми, питання.

Завдання вчителя – не передавати учням власне розуміння певної інформації, а надати допомогу в розширенні та реструктуризації вже набутих знань під впливом одержаної нової інформації; в інтерпретації та розумінні нових явищ у світлі того, що учні вже знали; стимулювати школярів брати активну участь у пошуках відповідей на власні запитання.

Провідними підходами до навчання є: *компетентнісний* підхід, який сприяє формуванню предметних, міжпредметних і ключових компетентностей; *особистісно зорієнтований* підхід забезпечує розвиток в учнів індивідуальних художніх здібностей (музичних, образотворчих та ін.), творчого потенціалу; *діяльнісний підхід* спрямований на розвиток художніх умінь і здатності застосовувати їх у навчальній та соціокультурній практиці; *інтегративний підхід* виражається в акцентуванні взаємодії різних видів мистецтва в рамках освітньої

галузі та пошуку міжпредметних зв'язків із предметами інших освітніх галузей, інтеграції шкільного навчання мистецтв із соціокультурним середовищем.

Також важливим фактором є наскрізні змістові лінії – соціально значущі надпредметні теми, які сприяють формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях.

У чинних програмах та підручниках для 5-6 класів велике значення має підбір музичних творів. Критерії вибору такі:

- ✓ висока художня якість;
- ✓ цікавість, новизна для учнів;
- ✓ віковідповідність;
- ✓ інтегративність;
- ✓ актуальність за змістом програми.

Для досягнення визначених програмою результатів навчання вчитель самостійно може визначати тематику навчання, мистецький контент (художній матеріал), обсяг годин на вивчення окремої теми, поурочний розподіл опанування кожної теми, технології.

Принципи, якими реалізуються технології проблемного навчання, визначені такі: принцип дослідження, принцип проєктування (моделювання), принципи мотивації, залучення вчителя у процес навчання, принцип передачі функцій оцінювання учням.

Сьогодні важливою умовою в діяльнісному підході є самостійна робота учнів на уроці. Вона може бути представлена у самостійній роботі учнів з виконання проблемного завдання, або як робота учнів з використанням допомоги вчителя, колективної думки, посібників, довідників або послідовним виконанням учнями серії практичних завдань проблемного характеру.

Важливим чинником в реалізації діяльнісного підходу є розвиток емоційного інтелекту. До розповсюджених форма та методів відносяться: фасилітована дискусія, артпедагогічні методи, аналогії, вправи на релаксацію, візуалізацію, порівняння тощо, застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій. Використання сукупностей методів і прийомів у розвитку навичок експресивної

виразності, розвитку вмінь ідентифікувати, розуміти свої емоції, здатності налагоджувати і підтримувати ефективну взаємодію в умовах артпростору.

Умова досягнення цілей на уроці – вчити дітей відчувати мистецтво на чуттєвому, а не когнітивному рівні.

Розглянемо приклади методів та форм технології діяльнісного підходу на прикладах практичних завдань.

Для з'ясування рівня знань можна дати завдання на пригадування учнями біографічних особливостей композитора, або історії написання того чи іншого музичного твору; складання логічних ланцюжків «композитор – рік – подія»; завдання на аналізування музичних термінів засобів музичної виразності того чи іншого твору; виконання спеціальних тестових завдань; написання ритмічних диктантів.

Дослідницька робота може бути реалізована у таких завданнях:

Тема «Вокальна музика» (5 клас) – роздивись схему розвитку вокального мистецтва, досліди, якої інформації не вистачає, доповни схему.

Тема «Вид зики» (5 клас). Дано 4 світлин з зображенням різних джерел звуків(музичних, шумових). Завдання: Які звуки можна почути, дивлячись на ці світлин? Які, на твою думку, виникли першими?

Тема «Жанри вокальної музики» (6 клас). Роздивись схему, дай відповіді на запитання. Які жанри були вам відомі, з якими зустрілися вперше?

Завдання для 6 класу. У тексті розкодувати та вставити терміни. Потім підкреслити терміни, які використовуєш на інших предметах.

При вивченні теми «Балада (6 клас) учням пропонується дослідити, які події висвітлюються в «Баладі про Крути» та оформити це як повідомлення.

При вивченні теми «Музичні інструменти» (5 клас) учні досліджують, які інструменти стали візитівкою своєї країни. Також учні досліджують, у яких видах мистецтва зустрічається поняття «форма» або в яких галузях зустрічається поняття «обробка» та що в них спільного.

Принцип проєктування (модельовання) – реалізується як спосіб підготовки до уроку та як спосіб реалізації навчального завдання в процесі уроку, що виражається

в оперативному моделювання ситуації з урахуванням непередбачених заздалегідь умов.

Відомо, що під час безпосереднього сприймання музики у дітей домінує активна емоційна діяльність, спрямована на фіксування настроїв, які виникають під впливом музичного твору і виявляються через реакції та відповіді.

«Школа настроїв» Володимира Ражникова. За цим методом освоєння основних емоційно-естетичних вражень відбувається одночасно на матеріалі декількох видів мистецтва – музики, поезії, живопису. Наприклад, «Створи образ», коли дітям пропонують скласти короткі оповідання на основі власних спостережень за змінами настрою в різних життєвих обставинах, про особливості емоційного стану, про явища навколишньої природи тощо.

«Книжка – картинка – музика», коли діти, імпровізуючи, відтворюють настрої, емоції через звуки, барви, поетичний ритм та шляхом порівняльного освоєння творів різних видів мистецтва переживають різноманітність емоційно-естетичних почуттів.

Проблемно-евристичні прийоми – це завдання, спрямовані на виявлення прихованих помилок, проблемні (незавершені) питання, проблемне формулювання тем уроків. Наприклад, при вивченні теми «Духова музика» (6 клас) учням зачитується текст: «Як відомо, самий великий музичний інструмент – це орган. Він відноситься до духової групи. Грають на ньому дуже незвично. Подивіться відео та висловіть свої думки про можливості цього інструменту». У процесі перегляду учні з'ясовують, що орган не тільки духовий, а й клавішний інструмент. У 5 класі при вивченні пісні можна запропонувати учням низку стверджень про характер, настрій, динаміку, темп пісні, де є одне не вірне. Учні шукають невідповідності.

Тема «Багатогранність розмаїття жанрів» (6 клас). Учні пропонується поміркувати над висловами «Мистецтво стирає кордони», «Мистецтво створює світ», пригадати улюблений твір мистецтва та довести вірність судження.

Створення *проблемних ситуацій* на уроці активізує, поживляє та мотивує учнів на уроці. Способи створення проблемної ситуації.

Суперечність. Тема «Від народних джерел» (5 клас). Знайти суперечність між звучанням твору у виконанні «народного оркестру» та «естрадного оркестру». Тема

«Мистецтво хореографії» (6 клас) учням пропонується провести у мережі дискусію щодо ролі танців в житті людини та визначити 5 танців, які подобаються друзям.

Багатоваріантне тлумачення. Тема «Музика урочистостей» (5 клас). Розглядаємо «Гімн України» як пісню і як державний гімн.

Парадокс. Тема «Нове звучання народної пісні» (5 клас). Аналізуємо пісню «Ой у лузі червона калина» в різних виконаннях.

У *вокально-хоровій роботі* основним етапом є розучування пісні. Але в нових програмах відводиться чинне місце дихальним вправам, розспівуванню та аналізу-інтерпретації пісні.

Дихальні вправи є дієвим способом підготувати голосовий апарат до співу. На уроці можна використовувати вправи за методикою В.Ємельянова (<https://docplayer.net/91562311-Cikave-pro-metodiku-v-iemelyanova.html>) та готові відеовправи, які широко представлені в інтернеті (<https://www.youtube.com/watch?v=gQOMLgm2cgk>)

Вправи на вокальну поставу.

«На кораблі». Уявляємо з учнями, що ми плаваємо бурхливим морем і для того, щоб втримати рівновагу, наші ноги мають бути розташовані на ширині плечей – це наша опора, спина рівна, руки вільні, саме таким чином ми зможемо втримати рівновагу і не впасти. Для реалістичності вправи можна застосовувати звукові та шумові ефекти.

«Мішень» – допомагає вивести звук вперед і надати йому дзвінкості та летючості. Можна вибрати будь-який предмет в класі, що знаходиться на рівні очей і умовно «вистрілити» звуковим потоком прямо в ціль, концентруючи увагу на точці попадання. Найкраще підходять для цієї вправи голосні «у» та «о».

«Балакучий олівець» – це ще одна вправа для фіксації правильної позиції язика, але її застосування ефективніше під час роботи вже з конкретним текстовим фрагментом вокального твору. Беремо звичайний олівець і тупою частиною кладемо її на середину язика таким чином, щоб він знаходився на нижній щелепі. В такому положення співаємо твір не дозволяючи мові звільнитися від олівця. Спів такий

звичайно викликає на перших порах дискомфорт, але ця вправа дуже дієво бореться з проблемою мовної позиції.

При *роботі над піснею* аналізуємо текст пісні та музичний матеріал за допомогою таблиць «настроїв», «динамічного термометру» тощо. Доречні творчі завдання: 5 клас – створи ритмічний акомпанемент до вивченої пісні; відтвори сильні і слабкі долі при співі; 6 клас – придумай власний акомпанемент до пісні; намалюй мотиваційний постер до пісні тощо.

На етапі сприймання (слухання) музичних творів використовуємо *евристичну бесіду*. Вона базується на конструюванні взаємопов'язаних запитань. Наприклад, тема «Дружнє єднання у творчій співпраці» (5 клас).

- Що було б з музикою, якби не було літератури?
- Щоб було б з літературою, якби не було музики?
- Чи можна побачити музику?
- Чи можна почути живопис?

Реалізуємо *інтегративний підхід* при сприйманні музичних творів. Наприклад, при вченні теми «Романс» (6 клас) аналізуємо романс Ольги Богомолець «Сади стоять» з візуальним рядом картин українських художників. При вивченні теми «Виникнення музики» (5 клас) учням показуємо картини і пропонуємо вгадати, який твір може «звучати» на цих картинах.

Доцільно використовувати таблиці зі словами-характеристиками настрою та характеру музичних творів; порівняльні таблиці при слуханні двох музичних творів за однією темою.

В 5 класі (тема «Види танців») пропонується створити модель музичних образів у вигляді Палітри слухаючи вивчені танці.

Ігрові технології дають змогу переключити увагу, зацікавити учнів та активізувати свої знання. Наприклад, в 5 класі можна провести такі музичні ігри.

«Комп'ютерний вірус». Гра нескладна за формою і забезпечує швидку перевірку знань, охоплюючи як невеликі, так і загальні теми з музики. Умови гри: з чотирьох термінів видалити один зайвий «вірус».

«Розпізнай звуки». Учні слухають в аудіозапису різні звуки (музичні, шумові та розпізнають їх і записують в таблицю.

«Музична загадка». На зображенні зібрано світлини з підказками до музичного твору. Наприклад, портрет Моцарта, рука з жестом «маленький», ніч, репродукція картини Ніколаса Ланкрета «Серенада» (без зазначення автора та назви). Відповідь – «Маленька нічна серенада» В.А. Моцарта.

Одне з головних завдань вчителя в НУШ – навчити школярів здобувати знання самостійно, вміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань. Реалізувати це завдання допомагає метод навчальних проєктів.

Проектне навчання сприяє реалізації компетентнісного, діяльнісного та інтегративного підходів до навчання учнів.

Проектне навчання – це одночасно і метод навчання, і форма організації освітнього процесу. З погляду вчителя навчальний проєкт – це дидактичний засіб, що вчить проєктуванню, тобто цілеспрямованій діяльності зі знаходження способу вирішення проблеми шляхом розв'язання завдань, що впливають з цієї проблеми. З погляду учня проєкт – це можливість робити щось цікаве самостійно або в групі, це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат.

Навчально-пізнавальна діяльність учнів неможлива без проєктної діяльності. Проєктна діяльність спрямована на вирішення учнем або групою школярів дослідної, творчої або практичної проблеми. В її організації рекомендовано враховувати вікові особливості учнів, їхні інтереси.

Мета проєктної діяльності: створення умов, за яких учні самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчать користуватися ними для розв'язання нових, пізнавальних і практичних завдань; удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах; розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення.

У процесі проєктного навчання вчитель виступає в ролі консультанта, координатора.

Проектна діяльність безпосередньо впливає на розвиток учня. Вона дає можливість учителеві тісно впливати

- на зовнішні мотиви (допитливість, прагнення бути дорослим, активне сприйняття нового) та

- на внутрішні мотиви (почуття обов'язку, бажання вчитися, любов до книги, потяг до самоосвіти, прагнення до успіху тощо) школяра;

- дає змогу поєднати ціннісно-змістовні основи культури та процес діяльнісної соціалізації учня. Саме через це в наш час робота за методом проектів стала надзвичайно актуальною.

Метод проектів має величезну цінність, адже завдяки його реалізації учні:

- навчаються добре виконувати роботу, відчуваючи при цьому радість і гордість за результати;

- люблять школу, позбуваючись проблем із дисципліною;

- стають оптимістами;

- навчаються мислити, їхні думки базуються на фактах, а не на передбаченнях;

- навчаються вчитися, знають, де і як потрібно знаходити матеріал, як тлумачити факти, як їх обґрунтовувати;

- набувають навичок роботи в колективі;

- вчаться ставити мету, зважати на думку товаришів;

- навчаються ефективно працювати, планувати свою працю на кожному етапі, знають, де знайти засоби для досягнення мети та як їх запровадити;

- вчаться аналізувати власну працю;

- усебічно тренують свої розум та мислення;

- зацікавлюються самотійною роботою;

- завдяки вивченню й дослідженню теми занурюються в атмосферу дружньої конкуренції;

- навчаються розраховувати свої сили в процесі навчальних занять.

У проєктній діяльності важливо:

- володіти мистецтвом комунікацій;

- не давити на учнів своїм авторитетом;

- не нав'язувати власної думки;
- дати можливість школярам самим відчутти бажання дослідити й вивчити певне питання;
- уміти встановлювати та підтримувати в групі проєкту стійкий позитивний емоційний настрій;
- контролювати правильні відносини учнів при груповій взаємодії;
- сприяти рівноцінній участі членів групи у вирішенні поставлених завдань;
- психологічно й емоційно налаштовувати робочу групу на позитивне розв'язання проблеми.

Основні завдання проєктної діяльності:

1. Формування навичок самостійної діяльності, застосування знань у нестандартних ситуаціях.
2. Формування в учнів комунікативних умінь та навичок.
3. Формування навичок науково-дослідної роботи.

Успішна організація проєктування вимагає:

- наявності освітньої проблеми, достатньо складної та актуальної, щоб задовольнити навчальні запити та життєві потреби учнів;
- дослідницького характеру пошуку розв'язання проблеми; висунення та перевірки гіпотез; обґрунтування висновків;
- емоційної забарвленості навчального процесу; створення ситуації успіху (зацікавленості, подиву, бажання дослідити поставлене питання);
- активізації психічної діяльності учнів (мислення, уваги, пам'яті, мовлення, волі);
- структурування діяльності відповідно до класичних стадій проєктування, що адаптовані до особливості навчання в 5-6 класах;
- моделювання вчителем умов для виявлення учнями навчальної проблеми;
- самодіяльний характер творчої активності учнів;
- практичного і теоретичного значення результату та готовності до практичного застосування цього результату;

- широкого використання на уроках парної та групової форм організації навчальної діяльності учнів;

- гуманізації взаємодії вчителя і учня;

- міжособистісного спілкування;

- підтримання стосунків відвертості, довіри, поваги одне до одного; створення соціально-педагогічних умов для самоствердження кожної дитини в учнівському колективі;

- стимулювання учнів до висунення альтернативних припущень і здогадів;

- створення учням умов застосування нових знань та уявлень до осмислення широкого кола ситуацій і явищ для оцінювання їхнього прикладного значення;

- підбиття підсумків проектної діяльності, мета якої – усвідомлення учнями своїх успіхів і недоліків.

Типологія проєктів.

- За часом виконання: урочні та позаурочні проєкти.

- За методом: дослідницькі, творчі, пошукові, інформаційні, практико-орієнтовні, ігрові-рольові.

- За терміном виконання: короткотривалі, середньої тривалості, довготривалі.

Дослідницькі проєкти є найскладнішим видом діяльності учнів, що дозволяє оволодіти основами проведення особистісного (чи групового) дослідження. Цей вид проєктів має добре обмірковану структуру, із визначенням мети, завдань, актуальності та соціальної значущості предмета дослідження. Необхідно осмислювати методи проведення дослідження та експериментальні методи обробки результатів. Такі проєкти повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну **структуру**: тема дослідження, аргументація актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висунення гіпотези розв'язання проблеми і планування шляхів її розв'язання.

Творчі проєкти – є найбільш уживаним типом як урочних, так і позаурочних проєктів, сприяють підвищенню творчих здібностей учнів. Ці проєкти **не мають детально розробленої структури**, вона розвивається в процесі роботи, відповідно до інтересів та логіки учасників проєкту, що заздалегідь домовляються про

заплановані результати і форму їх представлення. Кінцевим результатом творчих проєктів може бути рукописний журнал, альбом, газета, відеофільм, виховний захід – свято, вечір, конкурс тощо. Такий тип проєктів допомагає спланувати не тільки навчальну, а і позаурочну діяльність учнів.

Рольові-ігрові, пригодницькі проєкти – дозволяють учасникам проявити здібності щодо прийняття певної ролі, що зумовлена характером і змістом проєкту. У цих проєктах **не має усталеної структури**, і вона залишається відкритою до закінчення проєкту. Ролі, які виконують учасники проєкту, можуть бути різними: це літературні персонажі або вигадані герої, які імітують соціальні чи ділові відносини. Домінує рольова гра, пригодницькі дії, що складають зміст проєкту, в якому ступінь творчості дуже високий.

Практико орієнтовні проєкти виконуються з метою **виготовлення практично значущого продукту**, що має велике практичне значення для учасників проєкту і може бути корисним для вирішення проблем учнів (школи) тощо. Такі проєкти готуються за раніше обговореним сценарієм, в якому кожен учасник має свою визначену функцію, має декілька етапів і координується керівником проєкту. Поетапні обговорення проблем, презентація одержаних результатів дозволяє чітко визначити практичну значущість отриманих результатів діяльності. Кінцевим продуктом такого типу проєкту може стати документ, програма, рекомендації, словник, індивідуальна виставка, проєкт шкільної газети тощо.

Інформаційні проєкти спрямовані на збирання інформації про будь-який об'єкт чи явище, на ознайомлення учасників проєкту із цією інформацією. Обов'язковою умовою такого типу проєктів є не тільки збір, але і аналіз та узагальнення добутих фактів. **Структура проєкту** чітко визнана із самого початку і має такий вигляд: мета, актуальність проєкту, методи отримання інформації (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних (електроні також), інтерв'ю, анкетування тощо та методи обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення із відомими фактами, аргументовані висновки), результат (стаття, реферат, доповідь, відеофільм), презентація (публікація, у тому числі в електронній

мережі, обговорення у телеконференції тощо). Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів.

Типологія навчальних проектів за методом

Тип проекту за методом	Призначення	Структура проекту за методом	Очікувані результати
Дослідницько - пошуковий	Дозволяє опанувати основами проведення особистісного (чи групового) дослідження, зібрати інформацію (результат пошукової діяльності).	Має добре обмірковану структуру: • тема дослідження, • аргументація актуальності дослідження, • визначення предмета й об'єкта дослідження, • визначення завдань і методів дослідження, • визначення методології дослідження, • висунення гіпотези розв'язання проблеми і планування шляхів її розв'язання, • добір матеріалів та інструментів; • вибір форми презентації результатів проекту.	Повідомлення, буклет, інтерактивна книга, створена в Book Creator, відеофільм, звіт дослідницької експедиції, прес-конференція тощо.
Інформаційний	Спрямований на збирання інформації про будь-який об'єкт чи явище й передбачає аналіз та узагальнення добутих фактів.	Чітко визначена із самого початку структура проекту: • мета, • актуальність проекту, • методи отримання інформації (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних (у т.ч. електроні), інтерв'ю, анкетування	Повідомлення, стаття, відеофільм, комікс, навчальна гра, ментальна карта, реклама тощо.

		тощо, • методи обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення із відомими фактами, аргументовані висновки), • результат (стаття, доповідь, відеофільм тощо), • презентація (публікація, у тому числі в електронній мережі, обговорення, наприклад, у телеконференції тощо).	
Практико - орієнтований	Передбачає виготовлення практично значущого продукту, що має велике практичне значення для учасників проєкту і може бути корисним для розв'язання проблем учнів (школи) тощо.	Готується за раніше обговореним сценарієм, в якому кожен учасник має свою визначену функцію та має декілька етапів і координується керівником проєкту. Поетапні обговорення проблем, презентація одержаних результатів дозволяє чітко визначити практичну значущість отриманих результатів діяльності.	Інструкція, рекомендації щодо використання створеного продукту, словник термінів, ментальна карта, інтерактивна книга, створена в Book Creator, комікс, збірка власних віршів, абетка для малят, проєкт шкільної газети тощо.
Творчий	Сприяє підвищенню творчих здібностей учнів.	Не мають детально розробленої структури, вона розвивається в процесі роботи, відповідно до інтересів та логіки учасників проєкту, що заздалегідь домовляються про заплановані результати та форму їх представлення.	Рукописний журнал, альбом, газета, буклет, флаєр, відеофільм, виховний захід – свято, вечір, конкурс, виставка малюнків тощо.

Етапи створення проєкту: підготовчий, практико виконавчий, заключний.

Підготовчий етап (підготовка проєкту; планування проєкту).

Підготовка проєкту (визначення теми, мети, типу та завдань проєкту)

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
1. Створення проблемної ситуації. 2. Характеристика методу проєктів. 3. Ознайомлення зі змістом проєкту та допомога у виборі групи за опорними питаннями. 4. Мотивація пошуку. 5. Допомога у визначенні ключового питання, постановці завдань, знаходження шляхів розв'язання проблеми.	Вправа: «Мозковий штурм» чи «Асоціативний куш». 1. Обговорення проблеми. 2. Визначення ключового питання, мети, завдань проєкту. 3. Визначення типу проєкту. 4. Висування своїх гіпотез щодо розв'язання проблеми.

Планування (визначення джерел інформації, критеріїв оцінювання, творчих груп)

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
1. Корекція плану та завдань проєкту. 2. Встановлення критеріїв оцінки результату й процесу. 3. Допомога у виборі групи (залежно від бажань дітей). Надання списку літератури для опрацювання	1. Планування роботи по групах: • визначення джерел, способу збирання, методів аналізу інформації; • вибір засобів презентації результатів, форми звіту; • розподіл завдань між учасниками груп. 2. Висування гіпотез щодо очікуваних результатів.

Практико виконавчий етап

Збір інформації (спостереження, робота з літературою, інтернетом, анкетування, експеримент)

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
1. Спостереження, координування діяльності учнів. 2. Запис до таблиці результатів. 3. Непряме керування діяльністю (консультації).	1. Збір інформації та її опрацювання. 2. Спостереження за об'єктами дослідження. 3. Робота з літературою.

Аналіз (аналіз інформації, формулювання висновків)

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
1. Корекція підсумкових матеріалів. 2. Спостереження за ходом обробки результатів і аналізу інформації.	1. Аналіз інформації. 2. Формулювання висновків.

Оформлення результатів діяльності

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
Участь у виборі способів оформлення результатів роботи учнів.	1. Оформлення проєкту. 2. Підготовка до презентації проєкту .

Заключний етап (представлення проєкту до захисту, колективне оцінювання, висновки)

Діяльність вчителя	Діяльність учнів
1. Приймання звіту груп. 2. Постановка запитань. 3. Участь в обговоренні порівнянь отриманих результатів проєкту з тими, що планувалися. У разі відмінності – допомагає з'ясувати причини. 4. Участь у колективному аналізі й оцінюванні результатів проєкту. 5. Підведення підсумків роботи над проєктом. 6. Оголошення результатів.	1. Оформлення проєкту. 2. Підготовка до презентації проєкту . Презентація проєкту у визначеній формі для кожної групи (комп'ютерна презентація, альбом, буклет, газета тощо). 3. Захист проєкту. 4. Відповіді на питання вчителя, однокласників. 5. Порівняння отриманих результатів проєкту з тими, що планувалися. У разі відмінності – з'ясовують причини. 6. Участь у колективному оцінюванні результатів проєкту. 7. Рефлексія «Мікрофон» («Я знаю...», «Я вмію...», «Найбільшим успіхом було...»).

Захист проєкту.

Захист проєкту має дві частини: захист на відповіді та запитання.

1. Захист відбувається у вигляді доповіді перед учнями класу (школи), гостями, запрошеними на заключний етап проєкту.

Виступ (довідь) оцінює вчитель та члени журі.

Вимоги до виступу на захисті проєкту:

говорити чітко, повільно; постава рівна, спокійна (учень/учениця готова до спілкування); володіти аудиторією (жести, рухи); використати наочність, технічні засоби; вся подана інформація повинна бути переконливою, доказовою; висновки чіткими, переконливими.

2. Відповіді на запитання.

Учасники проєкту повинні бути готові до відповідей на поставлені запитання. Відповіді повинні бути переконливими, короткими. За необхідності відповіді підтверджуються фактами, цифрами, висновками.

Оцінювання проєктної діяльності.

Оцінювання проєкту ведеться членами журі за підготовленими критеріями.

Презентація проєкту може бути представлена у вигляді:

- виступу;
- телепередачі;
- екскурсії;
- ділової гри;
- буклету;
- коміксу;
- інтерактивної книги;
- демонстрації відеофільму /виконані на основі інформаційних технологій/;
- діалогу історичних чи літературних персонажів;
- гри із залом;
- ілюстраційного зіставлення фактів, документів, подій;
- інсценування реальної чи вигаданої історичної події;
- звіту дослідницької експедиції;

- виставки;
- прес-конференції;
- мандрівки;
- реклами;
- рольової гри;
- змагання;
- спектаклю;
- спортивної гри;
- ментальної карти;
- театралізації (вживання в роль людини, живої чи неживої істоти) тощо.

Критерії оцінювання проєкту:

- оформлення портфоліо – проєктної папки (зовнішній вигляд)/оформлення електронної презентації;
- зміст (глибина досліджень, переконливість фактів, доцільність діяльності);
- актуальність і значущість обраної теми;
- ступінь творчості;
- оригінальність пропонуючи рішень тощо;
- самостійність виконання;
- участь кожного учасника групи.

Оцінювання проєктної роботи з боку групи.

- Як ми досягли поставлених цілей?
- Як працювала група?
- Чого ми навчилися?
- З якими труднощами зіткнулися? Як їх подолали?
- Як я працював у складі групи?
- Як мій однокласник працював у групі?
- Оцінювання результатів
- Оцінювання груп однолітків

Самооцінювання.

- Кожен член групи оцінює власну роботу і навчання.

- Як я працював у складі групи?
- Що я робив добре?
- Що я не робив добре? Чому? Як я буду діяти наступного разу?
- Що нового я дізнався?

Алгоритм опису проєктної діяльності

№	Алгоритм	Навчальний проєкт
1	Тема, яка вивчається на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» в 5 або 6 класі, модельна програма, клас.	
2	Тема навчального проєкту.	
3	Обґрунтування актуальності теми проєкту.	
4	Мета проєкту.	
5	Тип проєкту.	
6	Часові межі реалізації навчального проєкту.	
7	Ключове питання.	
8	Тематичні питання.	
9	Завдання проєкту.	
10	Ключові компетентності, спільні для всіх компетентностей вміння, які можна сформулювати в учнів під час роботи над даним проєктом.	
11	Предметні (галузеві) компетентності.	
12	Назви груп.	
13	Завдання/система завдань та інструктивні матеріали для кожної групи учнів для виконання під час реалізації проєктної діяльності.	
14	Перелік джерел для опрацювання учнями. Список покликань на використані ресурси.	

15	Етапи проведення проєкту (підготовчий, практико-виконавчий, прикінцевий) та їх змістове наповнення.	
16	Очікувані результати (освітній продукт як результат роботи кожної групи).	
17	Критерії оцінювання освітнього продукту.	
18	Критерії оцінювання діяльності дитини в групі.	
19	Перелік використаних під час проєктної діяльності електронних засобів навчання, матеріалів та обладнання.	
20	Дошка візуалізації навчального проєкту (покликання).	

Теми проєктів в 5-6 класах: «Жанри та їх різновиди» (6 клас), «Митці, які прославили Україну» (5 клас), «Як створювалась опера» (6 клас), «Україна в звуках: традиційні музичні інструменти» (5 клас), «Настільна гра» (5 клас), «Види образотворчого мистецтва» (5 клас), «Жанри образотворчого мистецтва» (6 клас) тощо.

Наведемо приклад проєкту.

Тема навчального проєкту «Пейзаж» (6 класі. Тема уроку: «Різновиди пейзажного жанру» за модельною навчальною програмою «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори: Масол Л. М., Просіна О. В.).

Пейзаж – це не просто опис природи, а й відображення емоцій, думок та почуттів автора. У цьому проєкті ми будемо досліджувати різні аспекти пейзажу як у живописі, так і в літературі.

Актуальність даної теми проєкту полягає в тому, що пейзаж відіграє важливу роль у розвитку естетичної культури особистості. Споглядання краси природи збуджує творчу уяву, формує почуття прекрасного, розвиває естетичний смак. Пейзажні описи в літературі та мистецтві збагачують емоційний світ людини, викликають почуття радості, захоплення, спокою.

Вивчення пейзажу сприяє вихованню любові до природи, бережливого ставлення до навколишнього світу. Пейзажні описи в творах українських письменників та художників формують патріотичні почуття, почуття гордості за свою країну. Спостереження за природою та її зображення в художніх творах розвивають уяву, творчі здібності, спостережливість.

Пейзаж дає уявлення про різноманіття природи України, її багатства та красу. Вивчення пейзажу сприяє розвитку географічних знань, розуміння законів природи. Пейзажні описи в літературі та мистецтві є джерелом інформації про історію та культуру українського народу.

У сучасному світі, де людина все більше оточена штучним середовищем, зростає потреба у спілкуванні з природою. Пейзаж може стати засобом емоційної розрядки, зняття стресу, відновлення душевних сил. Вивчення пейзажу може сприяти формуванню екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи.

Вивчення пейзажу сприяє інтеграції знань з різних предметів, формуванню цілісного світогляду.

Тема «Пейзаж» є актуальною та має велике значення для естетичного, виховного, пізнавального та соціального розвитку особистості. Вивчення пейзажу сприяє формуванню екологічної свідомості, любові до природи, бережливого ставлення до навколишнього світу.

Мета проєкту:

- Ознайомити з різними типами пейзажів (за порами року, географічним розташуванням, настроєм).
- Навчити аналізувати та інтерпретувати пейзажні описи.
- Вивчити особливості пейзажного живопису.
- Навчити виразно описувати природу, використовуючи різні художні засоби.
- Розвивати уяву, образне мислення, спостережливість.
- Сприяти самовираженню учнів через створення власних пейзажних описів та картин.

- Виховати у школярів любов до природи та бережливе ставлення до навколишнього світу.

- Допомогти учням відчувати красу та багатство природи.

Тип проєкту я обрала практико-орієнтований, інтегрований, груповий, середньої тривалості.

Часовими межами реалізації навчального проєкту є один тиждень.

Ключове питання: «Пейзаж – це зображення природи чи відображення настрою людини?»

Завдання проєкту.

- Вивчити різні типи пейзажів (за порами року, географічним розташуванням, настроєм).

- Ознайомитися з особливостями пейзажного живопису.

- Навчитися аналізувати та інтерпретувати пейзажні описи.

- Зібрати та систематизувати інформацію з теми «Пейзаж».

- Створити власні пейзажні описи у різних жанрах (оповідання, вірш, картина).

- Провести дослідницьку роботу з теми «Пейзаж».

- Підготувати презентацію результатів дослідження.

- Відвідати музеї та виставки, де представлені пейзажні картини.

- Створити фотоальбом або фотоколаж пейзажів.

- Написати вірш або оповідання про природу.

- Прийняти участь у конкурсі з пейзажного живопису.

Під час роботи у проєкті в учнів формуються такі компетентності:

1. Мовна компетентність:

Збагачення словникового запасу словами та словосполученнями, що використовуються для опису природи.

Розвиток навичок виразного читання та письма.

Навчання складати усні та письмові монологи на тему «Пейзаж».

2. Літературна компетентність:

Ознайомлення з різними типами пейзажних описів у творах української літератури.

Розвиток навичок аналізу та інтерпретації пейзажних описів.

3. Мистецька компетентність:

Ознайомлення з різними стилями та жанрами пейзажного живопису.

Розвиток навичок аналізу та інтерпретації пейзажних картин.

Навчання створювати власні пейзажні картини.

4. Дослідницька компетентність:

Навчання збирати та аналізувати інформацію з різних джерел.

Ознайомлення з методами дослідження пейзажу.

Навчання презентувати результати дослідницької роботи.

5. Екологічна компетентність:

Виховання почуття любові до природи та дбайливого ставлення до навколишнього світу.

Формування екологічної свідомості та активної життєвої позиції.

Розуміння важливості збереження природних ресурсів.

6. Творча компетентність:

Розвиток уяви, образного мислення, спостережливості.

Навчання самовираженню через створення власних пейзажних описів та картин.

Вміння знаходити нестандартні рішення поставлених завдань.

7. Інформаційна компетентність:

Навчання використовувати різні джерела інформації (книги, статті, інтернет-ресурси).

Розвиток навичок роботи з інформацією.

Вміння критично оцінювати інформацію.

8. Комунікативна компетентність:

Навчання спілкуватися та співпрацювати з іншими людьми.

Розвиток навичок роботи в команді.

Вміння презентувати результати своєї роботи.

9. Соціальна та громадянська компетентність:

Виховання почуття патріотизму та гордості за свою країну.

Розуміння важливості бережливого ставлення до природи.

Формування активної життєвої позиції.

10. Самоосвітня компетентність:

Розвиток мотивації до самонавчання та саморозвитку.

Вміння ставити перед собою цілі та досягати їх.

Вміння використовувати різні джерела інформації для самоосвіти.

Проект «Пейзаж» має значний вплив на формування та розвиток цілого комплексу компетентностей учнів, що робить його цінним інструментом для всебічного розвитку особистості.

У проєкті «пейзаж» формуються такі галузеві компетентності:

Українська мова:

Збагачення словникового запасу словами та словосполученнями, що використовуються для опису природи.

Розвиток навичок виразного читання та письма.

Навчання складати усні та письмові монологи на тему «Пейзаж».

Розвиток навичок аналізу та інтерпретації пейзажних описів.

Вміння використовувати різні стилі мовлення для опису природи.

Українська література:

Ознайомлення з різними типами пейзажних описів у творах української літератури.

Розвиток навичок аналізу та інтерпретації пейзажних описів.

Вивчення особливостей пейзажної лірики.

Образотворче мистецтво:

Ознайомлення з різними стилями та жанрами пейзажного живопису.

Розвиток навичок аналізу та інтерпретації пейзажних картин.

Навчання створювати власні пейзажні картини.

Вміння використовувати різні засоби виразності для створення пейзажу.

Розвиток творчого мислення та уяви.

Географія:

Ознайомлення з різноманіттям природних ландшафтів України.

Формування екологічної свідомості.

Природознавство:

Вивчення особливостей природи рідного краю.

Розвиток навичок спостереження за природою.

Проведення дослідницьких проєктів з теми «Пейзаж».

Проєкт «Пейзаж» може бути інтегрований з такими предметами, як музика, історія, зарубіжна література. Проєкт «Пейзаж» має значний міжпредметний зв'язок, що робить його цінним інструментом для всебічного розвитку особистості.

Назви груп: мистецтвознавці, художники, історики.

Завдання та інструктивні матеріали для кожної групи учнів для виконання під час реалізації проєктної діяльності є такими:

Історики. Вашим завданням буде:

- дізнатися про пейзаж, як жанр образотворчого мистецтва.
- дізнатися про техніки виконання пейзажів.
- створити презентацію.

Художники. Вашим завданням буде:

- дізнатися про види пейзажу.
- дізнатися про видатних художників-пейзажистів України, особливості їх творчості.
- провести конкурс малюнку.
- написати публікацію.

Мистецтвознавці. Вашим завданням буде:

- дізнатися про видатних художників-пейзажистів рідного краю.
- дізнатися про вірші, загадки, казки про пейзаж.
- створити веб-сторінку.
- під час даного проєкту учні користуються і опрацьовують такі джерела.

1. [Пейзаж.](#)

2. [«Осінь принесла золотисті стрічки» - оповідання Василя](#)

[Сухомлинського.](#)

3. [Художники, народжені Кіровоградщиною.](#)

Етапи роботи над проєктом:

I етап – підготовчий: визначення напрямків роботи, вивчення і оцінка різних видів джерел інформації для проєкту;

II етап – дослідницький: пошук накопичення і систематизація інформації про види пейзажу, ознайомити із видатними художниками-пейзажистами кіровоградщини ;

III етап – творчий:

- виконання малюнків «Пейзаж», використовуючи засоби художньої виразності живопису та графіки.

IV етап – захист проєкту.

Очікувані результати (освітній продукт як результат роботи кожної групи) є:

- проведення презентації у вигляді виставки виконаних робіт,
- критерії оцінювання освітнього продукту.,
- пошукова робота, естетичне оформлення і змістовне наповнення та представлення презентації.

Критерії оцінювання діяльності учасника групи.

1. Уміння аналізувати, узагальнювати знайдену інформацію.
2. Активність.
3. Уміння працювати в групі
4. Дотримання вимог щодо створення презентації.
5. Правильність виконання практичної роботи.
6. Креативність.
7. Самостійність.
8. Охайність.

Візуалізації навчального проєкту «[Пейзаж](#)».

Проектна діяльність вчителя мистецтва сприяє розвитку та формуванню саморозвитку учнів; активності та креативності у навчанні.

Перевагами проєктної діяльності дає змогу реалізувати педагогічні цілі на всіх етапах; дозволяє вчитися на власному досвіді; приносить задоволення учням, які бачать продукт власної праці.

Пропозиціями щодо вдосконалення проєктної діяльності є широке використання сучасних інформаційних технологій; створення умов для спільного обговорення проєктів; реалізація можливостей обміну інформацією; відповідність тематики проєктів змісту навчальної програми.

Використання проєктних методів дає змогу підвищити мотивацію учнів до навчання; розвинути їхні творчі здібності; навчити самостійно працювати; підготувати до життя в суспільстві.

Проєктна діяльність є ефективним методом навчання мистецтва, який сприяє всебічному розвитку особистості учня.

Цікавою формою роботи є *квест*. Його доцільно проводити на резервних уроках в кінці семестру або року. Як відомо, поняття «квесту» спочатку означало побудову сюжету – подорож героїв до певної мети через подолання труднощів.

Квест надає отримання внутрішньої та зовнішньої мотивації і спонукає до участі в ньому, а добре поставлені творчі завдання дозволяють створювати освітній контент, який можна використовувати на уроках.

Мета квестів:

- продемонструвати цікаву форму роботи з учнями;
- ефективний спосіб засвоєння учнями необхідних знань, умінь, навичок;
- стимулюють інтерес учнів, забезпечують активне долучення всіх учасників, згуртовують колектив.

Наводимо приклад квесту «Музичний калейдоскоп».

Учні діляться на групи. Учитель знайомить з картою квесту, розказує правила проходження. Видає кожній групі карту і квест розпочинається.

Завдання по маршруту карти:

1 станція – «Караоке».

Завдання – виконати пісню в караоке-мікрофон (можна декілька пісень) під задану фонограму. Діти прослуховують музичну композицію, радяться і

визначаються, виконують пісню. Відповідальний оцінює виконання пісні і дає команді монетку-ноту. Після отримання монети команда рухається на наступну станцію.

2 станція – «Танцювальна».

Завдання – виконати рухи танцю під задану мелодію. Діти прослуховують музичну композицію, радяться і визначаються впродовж 3-х хвилин, які рухи танцю обрати. Відповідальний за «станцію» оцінює танцювальний номер і дає команді монетку-ноту. Після отримання монети команда рухається на наступну станцію.

3 станція – «Вгадай мелодію».

Завдання – прослухати маленький музичний відрізок мелодії пісні. Діти прослуховують музичну композицію, радяться і визначаються, називають назву пісні яка прозвучала. Відповідальний оцінює виконання завдання і дає команді монетку-ноту. Після отримання монети команда рухається на наступну станцію.

4 станція – «Образотворча».

Завдання – прослухати музичний етюд намалювати груповий малюнок.

Домовившись про тему малюнка, діти малюють задуману композицію (при необхідності педагог може намалювати контур олівцем.) Відповідальний за «станцію» оцінює малюнок, що вийшов, і дає команді монету. Після отримання команда рухається далі.

5 станція – «Народні пісні».

Завдання – прослухати вступ української народної пісні (можна декілька) і заспівати. Діти прослуховують музичну композицію, радяться і визначаються, називають назву пісні яка прозвучала, співають акапельно. Відповідальний оцінює виконання завдання і дає команді монетку-ноту.

Після виконання завдання учні повертаються до класу і відбувається Вітання команд з успішним проходженням квесту, обмін враженнями та вручення сюрпризів.

Діяльнісний підхід сприяє мистецькому розвитку учнів та стимулює розвиток соціально-емоційних навичок і творчих умінь. Він також дає можливість відійти від типового, глибоко укоріненого способу взаємодії з дітьми за схемою «пояснив-закріпив-перевірів» до нової парадигми «я хочу – я вмію – я буду – я відповідальний».

Вікторія КОНДРАТОВА

Олена КАЛАШНІКОВА

ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ З ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ

«МИСТЕЦТВО» В НУШ

Об'єктами оцінювання є результати навчання учнів.

Результати навчання – це знання, уміння, навички, ставлення, цінності, набуті в процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти й оцінити та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми на кожному рівні (циклі) загальної середньої освіти.

Оцінювання результатів навчання учнівства здійснюється згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом на основі компетентнісного підходу та створених на його основі Модельних навчальних програм із застосуванням різних способів і засобів для визначення рівня досягнення результатів навчання для певної групи результатів або її складників, а також змістових одиниць певної програмової теми / частини теми (якщо тема велика за обсягом) [3].

Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або в оцінювальних судженнях. Враховується відповідність рівнів до визначених балів оцінювання навчальних досягнень учнів: П (початковий рівень) – від 1 до 3 балів; С (середній рівень) – від 4 до 6 балів; Д (достатній рівень) – від 7 до 9 балів; В (високий рівень) – від 10 до 12 балів.

Оцінювання здійснюють за визначеними критеріями, які дають змогу встановити відповідність між вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначеними Державним стандартом, і фактичними результатами навчання, яких досягають учні й учениці [3].

Оцінювання результатів навчання учнів має бути зорієнтованим на ключові компетентності і наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання у відповідній освітній галузі, визначені Державним стандартом [2].

Основні функції оцінювання:

- ✓ формувальна (забезпечує відстеження динаміки навчального поступу);

✓ констатувальна (забезпечує встановлення рівня досягнення результатів навчання);

✓ діагностувальна (надає інформацію про стан досягнення результатів навчання, наявність навчальних втрат, причини виникнення утруднень);
коригувальна (надає змогу вчителю відповідним чином адаптувати освітній процес);

✓ орієнтувальна (надає змогу відстежити динаміку формування результатів навчання та спрогнозувати їх розвиток); мотиваційно-стимулювальна (активізує внутрішні й зовнішні мотиви до навчання); розвивальна (мотивує до рефлексії та самовдосконалення);

✓ прогностична (ставить цілі навчання на майбутнє); виховна (сприяє вихованню в учнів свідомої дисципліни, наполегливості в роботі, працьовитості, почуття відповідальності, обов'язку).

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація.

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потребі скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням встановлених результатів навчання.

Підсумкове оцінювання показує результат навчання та розвитку.

Державна підсумкова атестація передбачає оцінювання відповідності результатів навчання учнів, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам Державного стандарту.

Особливості проведення, вимоги до змісту та критерії оцінювання державної підсумкової атестації Міністерство освіти і науки України визначає в установленому законодавством порядку. Результати ДПА фіксуються у класному журналі та додатку до Свідоцтва про здобуття базової середньої освіти.

За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власного шкалою оцінювання результатів навчання учнів. У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до 12-бальної шкали оцінювання [4].

Формувальне оцінювання – інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання.

Формувальне оцінювання (оцінювання в процесі навчання) є важливим складником освітнього процесу, оскільки воно відображає ж процес навчання учнівства, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату, так і результат його навчальної діяльності на певному етапі навчання та дозволяє вчителю / вчительці зрозуміти, як краще підготувати учнів / учениць до підсумкового оцінювання та відслідковувати їхній прогрес протягом навчального року.

Формувальне оцінювання є важливим і необхідним підґрунтям для підсумкового оцінювання – визначення співвідношення досягнень учня / учениці очікуваним результатам, зафіксованим у навчальних програмах. Адже, від того, як учень / учениця виявляє/демонструє той чи той очікуваний результат навчання встановлюється рівень його досягнення, зокрема:

- ✓ коли учень / учениця не виявляє (або здебільшого не виявляє) визначеного очікуваного результату навчання, рівень його сформованості оцінюється як початковий;

- ✓ якщо учень / учениця виявляє визначені результати за допомогою педагога (або переважно за допомогою чи спонуканням педагога) – це середній рівень;

- ✓ про достатній рівень сформованості того чи того уміння свідчить його самостійне виявлення підлітком;

- ✓ високим рівнем оцінюється учень / учениця, який(-а) демонструє визначені результати навчання, може застосувати їх у нестандартних навчальних ситуаціях, проявляє ініціативність, творчість, оригінальність.

Формувальне оцінювання передбачає використання різноманітних методів збору інформації і повинне відповідати цілям і завданням, які встановлені для конкретного навчального предмета / інтегрованого курсу. Його здійснюють у формі самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання вчителем / учителькою із

використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостережень учителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учня і учениці тощо).

Окремі завдання для формувального оцінювання можуть бути диференційовані з урахуванням таксономії освітніх цілей за когнітивними рівнями діяльності (завдання початкового рівня передбачають уміння розпізнавати, пригадувати, відтворювати окремі елементи змісту навчання; завдання середнього рівня – розуміння та застосування елементів змісту навчання; достатнього — уміння аналізувати навчальну інформацію (класифікувати, порівнювати, узагальнювати, інтегрувати, уточнювати, упорядковувати); високого — уміння оцінювати (навчальну інформацію та власну навчальну діяльність), рефлексувати, перекодовувати інформацію (з текстової у схематичну, графічну та навпаки), створювати, продукувати).

Кожний наступний рівень (від початкового до високого) охоплює показники результатів навчання попереднього рівня та містить нові показники результатів навчання.

Завдання для оцінювання добираються так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнення учнями обов'язкових результатів навчання.

Результати формувального оцінювання відображаються в оцінних судженнях учителя/учнів/батьків.

Оцінні судження вчителя мають бути об'єктивними, конкретними, чіткими, лаконічними, доброзичливими, слугувати зразком для формулювання оцінних суджень учнями.

В оцінному судженні відображають прогрес учнів та поради щодо подолання утруднень, за їх наявності, у досягненні очікуваних результатів навчання відповідно до програмових вимог.

Оцінювання досягнень учнів в галузі мистецької освіти здійснюється у площині формувального та підсумкового видів оцінювання. Ураховуючи провідний принцип Нової української школи – дитиноцентризм, оцінювання має бути, щонайперше, особистісно орієнтованим, і віддзеркалювати динаміку розвитку

дитини, визначати її особисті переваги, досягнення у пізнавальній, художньо-творчій, іншій діяльності. Саме на це спрямовує формувальне оцінювання, яке орієнтує вчителя на спостереження за навчальним поступом кожного учня/учениці. Такий вид оцінювання триває постійно упродовж навчання дитини у школі. При цьому особливості дитини можуть впливати на темп навчання, внаслідок чого вона може досягати вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного циклу чи рівня. Тобто по суті, формувальне оцінювання – це один з педагогічних інструментів у реалізації особистісно орієнтованого підходу в освіті. Формувальне оцінювання може здійснюватися у формі само- та взаємооцінювання, зокрема учні співставляють досягнутий результат своєї діяльності з її метою, аналізують успіхи і причини індивідуальних невдач у вивченні навчального матеріалу та визначають можливі шляхи їх подолання. Орієнтирами для здійснення формувального оцінювання є очікувані результати навчання учнів, визначені модельною навчальною програмою. Їх використовують для організації постійного спостереження за динамікою формування певних умінь та навичок, що співвідносяться з очікуваними результатами та особистим розвитком учня (учениці). Також їх використовують для обговорення навчального поступу з учнями та їхніми батьками або особами, які їх опікують.

Формувальне оцінювання має мотивувати, підтримувати й надихати учнів на успіх, саморозвиток, вияв власних здобутків у навчальній діяльності та сприяти формуванню навичок застосування знань й умінь під час виконання практико орієнтованих завдань.

Формувальне оцінювання підтримує впевненість учнів у тому, що кожен із них здатен покращити свої результати, оскільки учням наводяться приклади того, що від них очікують. Разом з тим, учитель, спираючись на принципи розумного пристосування (запровадження адаптацій та модифікацій) і формувального оцінювання створює атмосферу визнання цінності особливостей і можливостей кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами.

Коли учні та учитель однаково розуміють цілі та очікувані результати навчання, процес навчання стає більш ефективним. Позитивно налаштований

учитель пропонує учневі допомогу у виконанні завдання. Чим більше інформації отримує учитель про те, що учні знають, як міркують, що вчать і як, тим більше має можливостей для корегування процесу.

Учні мають розуміти, яких результатів навчання слід досягнути, і у будь-який час встановити, на якому етапі досягнення своїх цілей вони знаходяться, оцінити точність виконаних дій та операцій, скоригувати, за необхідності, та зрозуміти, коли очікуваного результату досягнуто. Таким чином, формувальна оцінка – це «зворотній зв'язок» для учнів, який дозволяє їм зрозуміти, яких заходів слід вжити, щоб покращити власні результати.

Підсумкове оцінювання. Метою підсумкового оцінювання є співвіднесення фактичних результатів навчання, яких досягли здобувачі освіти, з обов'язковими / очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом / модельною навчальною програмою за певний період навчання. Підсумкове оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька може встановлювати самостійно. Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання за мистецькою освітньою галуззю (додаток 2) [4], з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності.

Для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель і учителька може запропонувати учнівству: 1) виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання за освітньою галуззю; 2) виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів, визначеної у Критеріях оцінювання за освітньою галуззю. Відомості, отримані під час підсумкового семестрового оцінювання результатів навчання, застосовують для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед здобувачами освіти, та коригування освітнього

процесу. У Свідоцтві досягнень виставляють семестрові оцінки за групами результатів. На підставі оцінок за групами результатів виставляють загальну оцінку за семестр. Оцінка за семестр може бути скоригованою. Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня і учениці протягом року. Річне оцінювання також може бути скоригованим. Результати семестрового та річного оцінювання фіксують у класному журналі та Свідоцтві досягнень.

За умови використання власної шкали оцінювання заклад має визначити та описати в освітній програмі правила переведення загальної оцінки результатів навчання за рік у систему, визначену законодавством (12-бальну систему), для виставлення у Свідоцтво досягнень.

Свідоцтво досягнень складається з двох частин.

1. Характеристика навчальної діяльності. Тут учителі оцінюють рівень сформованості наскрізних умінь в учня / учениці наприкінці навчального року. Йдеться про розуміння прочитаного, висловлення власної думки, критичне і системне мислення, ініціативність тощо.

Оцінок у цьому розділі нема. Учитель лише визначає один із рівнів сформованості того чи того уміння: «Має значні успіхи», «Демонструє помітний прогрес», «Потребує уваги і допомоги». Заповнювати цю частину свідоцтва вчителі можуть колегіально або це може робити класний керівник.

2. Характеристика результатів навчання. У цьому розділі виставляють бали за навчальні предмети / інтегровані курси щосеместрово й за рік. Спочатку вчитель виставляє бал за окремі групи результатів навчання, які визначено в Державному стандарті базової освіти. Після цього виводить загальну оцінку за семестр.

Необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання. Тому результати підсумкового оцінювання кожного учня/учениці мають бути інтегровані з урахуванням усіх видів діяльності на уроках

з усіх видів мистецтва – пізнання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва, практична діяльність в галузі мистецтва, виявлення естетичного ставлення (емоційного, оцінного, критичного), види комунікації через мистецтво. У разі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» двома вчителями і наявності відмінності рівнів очікуваних результатів навчання зі складових інтегрованого курсу, під час підсумкового оцінювання обидва вчителі мають враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня /учениці з різних видів мистецтва та узгоджено встановлювати підсумковий рівень досягнень очікуваних результатів навчання на користь учня. Загальна підсумкова оцінка з інтегрованого курсу, узгоджена між двома вчителями, має виставлятися на кожній із двох відповідних сторінок журналу і у свідоцтві досягнень.

Оцінювання результатів навчання учнівства з інтегрованого курсу «Мистецтво» здійснюють відповідно до загальних критеріїв оцінювання та галузевих критеріїв, у яких ураховано характеристики груп загальних результатів навчання мистецької освітньої галузі.

Під час організації оцінювання результатів навчання здобувачів освіти рекомендується:

- визначати форми поточного і підсумкового оцінювання під час планування освітнього процесу на семестр;
- формулювати об'єктивні та зрозумілі для учнів навчальні цілі;
- основою для формулювання таких навчальних цілей є обов'язкові і очікувані результати навчання, визначені Державним стандартом / відповідними модельними навчальними програмами;
- ознайомлювати учнів із критеріями та засобами оцінювання, за якими буде встановлюватися рівень досягнення ними результатів навчання на кінець навчального семестру та року, та ознайомлення із засобами оцінювання, якими буде встановлено результати навчання;
- надавати учням зворотний зв'язок щодо їхніх результатів навчання за певний період, який має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим і своєчасним; важливо не

протиставляти учнів / учениць одне одному; доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень;

- труднощі в навчанні варто обговорювати з учнями / ученицями індивідуально;

- зворотний зв'язок можна надавати в письмовій, усній або електронній формі, залежно від дидактичної мети й виду навчальної діяльності, інших умов; створювати умови для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія);

- під час навчальної діяльності доцільно спрямовувати учнів на спостереження своїх дій і дій однокласників, осмислення своїх суджень і дій з огляду на їх відповідність навчальним цілям;

- важливим є створення умов для активної участі учнів у процесі оцінювання із застосуванням критеріїв, зокрема шляхом самооцінювання та взаємооцінювання, та спільне визначення подальших кроків для покращення результатів навчання;

- коригувати освітній процес з урахуванням результатів оцінювання та навчальних потреб учнів.

Міністерство освіти і науки України рекомендує **систему оцінювання результатів навчання в освітній галузі «Мистецтво»** здійснювати на позитивному ставленні до кожного учня і враховувати не рівень недоліків та прорахунків, а рівень особистих досягнень.

Оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту інтегрованого курсу «Мистецтво», його обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів із застосуванням різних способів і засобів:

- усного опитування (індивідуальне, групове тощо);
- спостереження;
- аналіз портфоліо;
- письмових завдань (тестові завдання);
- практичні завдання;
- самооцінювання, взаємооцінювання;

- комплексного, що поєднує різні способи й засоби оцінювання.

Учнівські портфоліо передбачають систематизацію робіт учнів як свідчення їх успіхів і досягнень. Портфоліо може бути у вигляді папки з прикріпленими аркушами таблиці для переліку робіт та графою «Дати». До портфоліо з мистецтва долучають малюнки, тестові завдання, результати творчої та проєктної діяльності учнів.

Само- та взаємооцінювання учнів організовується вчителем на регулярній основі за визначеними критеріями до умінь, що є наскрізними, та складових компетентностей, залежно від навчального поступу учнів.

Самооцінювання. Учня потрібно вчити оцінювати власну роботу. Мета **самооцінювання** – виховання впевненої у собі особистості, яка знає про свої сильні сторони і напрямки розвитку.

Техніки самооцінювання.

«**Драбина успіху**»: учень малює сходинок й позначає себе на одній із них:

нижня – «Я не зміг/не хотів робити».

середня – «Я робив, але були помилки».

верхня – «Я зробив усе сам і правильно».

«**Шкала впевненості**»: проведення вертикальної лінії, де верхня точка — «знаю ідеально», а нижня – «зовсім не знаю». Учень ставить позначку на тому рівні, де, на його думку, він перебуває.

«**Дві зірки і побажання**»: учень (або в парі з сусідом) оцінює роботу: називає два моменти, які вийшли найкраще («зірки»), і одну пораду, що варто змінити наступного разу («побажання»).

Результат: учень стає активним учасником освітнього процесу.

В основі формувального оцінювання лежить рефлексія в освіті – усвідомлення учнем своєї навчальної діяльності, аналіз власних результатів навчання з метою підвищення їх ефективності. **Рефлексивні інструменти** допомагають структурувати думки після завершення теми.

•**Незакінчені речення:**

«Сьогодні мені було найцікавіше...»

«Найважчим для мене було...»

«Завтра я хочу навчитися...»

●**Лист самому собі:** коротка записка, яку учень / учениця пише на початку теми (що хоче дізнатися) і в кінці (що насправді дізналася / дізнався).

Оцінювання збоку однолітків. Учнів потрібно навчати давати один одному позитивний / конструктивний зворотний зв'язок. Так на уроках з інтегрованого курсу «Мистецтво» учні обговорюють і дають спрямований зворотний зв'язок робіт своїх однокласників щодо форми створених образів, композиційної побудови малюнка, використаних засобів виразності того, чи іншого виду образотворчого мистецтва, художньої техніки тощо.

Під час взаємооцінювання необхідно приділяти особливу увагу формуванню умінь учнів конкретно висловлювати думку про результати роботи однокласників, давати поради щодо їх покращення. Це активізує навчальну роботу, сприяє розвитку критичного мислення, формуванню адекватного ставлення до зауважень, рекомендацій, зміцнює товариську та відчуття цінності кожного учня в колективі.

Оцінювання з боку групи. Група оцінює свою роботу після завершення проекту або групової роботи:

- чого ми навчилися, як група працювала разом;
- якою була моя роль у групі;
- чи був поділ роботи успішним;
- що не спрацювало в групі, чому;
- що можна покращити наступного разу?

У мистецькій освітній галузі рівень досягнення обов'язкових результатів навчання Державного стандарту базової середньої освіти і, відповідно, в модельних навчальних програмах як досягнення очікуваних результатів навчання на певний період навчання встановлюється через: вияв обізнаності учня/учениці у сфері мистецтва, зокрема розуміння особливостей того чи того виду мистецтва (мови, жанрів тощо); демонстрацію учнями/ученицями практичних умінь у галузі мистецтва; виявлення учнями/ученицями естетичного ставлення – емоційного, оцінного, критичного, до творів мистецтва, різних мистецьких явищ повсякдення,

власної творчості та творчості інших. Саме тому оцінювання результатів навчання в мистецькій освітній галузі визначено за критеріями: пізнання та аналіз інтерпретація творів мистецтва; практична мистецька діяльність; емоційне ставлення до мистецтва, показники яких узгоджено з результатами навчання Державного стандарту базової середньої освіти.

Частотність і процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, педагоги визначають з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту інтегрованого курсу та з урахуванням етапу опанування програмовим матеріалом у цілому та етапу опанування очікуваним результатом навчання зокрема.

Важливим є спільне розроблення критеріїв оцінювання учнями та вчителем – це потужний інструмент **скаффолдингу** та **метакогніції**. Коли діти самі беруть участь у створенні критеріїв оцінювання, вони краще розуміють очікування, менше бояться помилок і стають відповідальнішими за результат.

Наведемо приклади критеріїв оцінювання різних видів діяльності на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Критерії оцінювання вокально-хорової роботи:

- 1) знання мелодійної лінії та тексту;
- 2) чистота інтонування, ритмічно точне виконання;
- 3) виразність, емоційність під час виконання пісні.

Критерії оцінювання володіння музичною термінологією:

- 1) точність у формулюванні термінів і понять;
- 2) уміння систематизувати, терміни і поняття та узагальнювати, інтерпретувати музичні твори;
- 3) вміння асоціювати терміни з творами інших мистецтв та життєвими явищами;
- 4) вміння застосовувати термінологічні значення на практиці.

Критерії оцінювання ритмічної роботи:

- 1) відтворення на ударних інструментах простих ритмічних зворотів,;
- 2) імпровізація ритмічного супроводу до пісень, елементів мелодій,;

3) виконання пластичних рухів під музику.

Критерії оцінювання натюрморту:

1) композиція (розміщення на аркуші, цілісність, рівновага);

2) побудова та пропорції (форма, співвідношення розмірів, симетрія, асиметрія);

3) кольорове вирішення (колорит, об'єм, простір);

4) техніка виконання (володіння навичками даної техніки, завершеність).

Критерії оцінювання пейзажу:

1) композиція (вибір формату, вибір рівню лінії горизонту, плановість);

2) передача простору (лінійна та повітряна перспектива);

3) колір та емоційна виразність (колорит, володіння навичками живописної техніки, техніка мазка, настрої);

4) використання засобів виразності;

5) завершеність, оригінальність.

Критерії оцінювання портрета:

1) композиційне розміщення (масштаб, положення, відповідність виду портрета);

2) пропорції обличчя / тіла (симетрія, канонічні співвідношення);

3) технічне виконання (форма, світлотінь);

4) характер та колорит (емоційний стан, кольорове вирішення).

Критерії оцінювання сюжетної картини:

1) розкриття теми та задуму (зрозумілість сюжету, наявність головного героя, композиційний центр, оригінальність);

2) композиція та організація простору (зв'язок між персонажами, плановість, рівновага);

3) передача руху та форми (динаміка, пропорційність);

4) колорит, техніка виконання.

Критерії оцінювання результатів навчання учнів мистецтву в 5-9 класах НУШ розподілені на три основні групи: група 1 – пізнання мистецтва, художнє мислення (оцінює знаннясвий і пізнавальний аспекти навчання, а також здатність учня до

аналізу та інтерпретації мистецьких творів, а саме: уміння аналізувати/декодувати твір/явище мистецтва (визначати вид, жанр, стиль, засоби виразності, ідею, зміст; вільне застосування мистецтвознавчої термінології; здійснення аналогій між мистецтвом і життям, між різними видами мистецтва; самостійний пошук, систематизація та критична оцінка інформації (зокрема цифрової) про мистецтво; виявлення характерних ознак та стильових особливостей творів різних епох, напрямів, культур); група 2 – художньо-творча діяльність, мистецька комунікація (створення художніх образів у різних видах, жанрах, стилях мистецтва, втілення власних художніх ідей; здатність брати активну участь в обговоренні, вислуховувати позицію інших та аргументувати власну); група 3 – емоційний досвід, художньо-естетичне ставлення (вирізнення впливу твору мистецтва на власний емоційний стан, уміння виражати свої почуття; усвідомлення загальнолюдських цінностей та національної самобутності, відображених у мистецтві; інтерпретація художніх образів та аргументація власного ставлення до них).

Компетентнісні завдання з аналізу творів мистецтва – це такі завдання, які вимагають від учня не просто відтворити знання (дати визначення, назвати автора), а застосувати ці знання, уміння та ціннісні ставлення в новій, часто проблемній або практичній ситуації. Вони спрямовані на формування предметних та ключових мистецьких компетентностей.

Наведемо приклад компетентнісних завдань на основі аналізу творів візуального мистецтва.

1. Катерина Білокур «Сніданок» (5 клас) (рис. 1).

Рис. 1

ГР 1: Проаналізуйте твір Катерини Білокур «Сніданок» та визначте до якого виду живопису належить картина; жанр картини та поясніть характерні його ознаки на полотні; тематику картини; які предмети зображені на картині, чи є серед них такі, що можуть мати символічне значення для української культури та побуту; засоби виразності живопису, які використала художниця; яким є колорит картини; знайдіть приклади контрастних та споріднених кольорів; яку роль відіграє світло в підкресленні об'ємів та текстур; визначте художню техніку, в якій виконано твір; характерні риси художнього стилю Катерини Білокур; поясніть, що хотіла сказати глядачеві художниця цією картиною.

ГР 2: На основі побаченого на картині створіть власну композицію на тему «Мій сніданок», презентуйте свою роботу в групі.

ГР 3: Уважно розгляньте картину Катерини Білокур «Сніданок». Зверніть увагу на кольори, зображені предмети, загальну атмосферу картини. Дайте відповідь на запитання: «З чим асоціюється у вас зображений "сніданок"? «Чи є атмосфера картини теплою, затишною, спокійною, чи, можливо, викликає інші відчуття?» Запишіть 5-7 слів-емоцій або відчуттів, які виникли у вас при спогляданні цієї картини. Які життєві цінності, на вашу думку, могли бути важливими для художниці та для людей, чий побут вона зображувала? Якби ви могли додати до цієї картини один предмет, що б це було і чому? Як би це змінило або доповнило загальний образ?

2. Василь Бойчук «Гори Карпати» (6 клас) (рис. 2).

Рис. 2

ГР 1: Проаналізуйте твір Василя Бойчука «Гори Карпати» (визначте до якого виду живопису належить картина; жанр картини та поясніть характерні його ознаки на полотні; тематику картини; які об'єкти природи зображені на картині; який вид пейзажу представлений; засоби виразності живопису, які використав художник; як художник використав кольори для передачі настрою та атмосфери Карпат; яка пора року зображена? яким є колорит картини; чи є контрасти; які лінії переважають на картині (прямі, хвилясті, ламані), як вони допомагають передати форму гір, рух хмар тощо); яку ідею художник вклав у свій твір).

ГР 2: Намалюйте пейзаж у техніці живопису на тему «Мій рідний край», використовуючи засоби виразності, які вас найбільше вразили у роботі Василя Бойчука та презентуйте свою роботу в групі.

ГР 3: Уважно розгляньте картину Василя Бойчука «Гори Карпати». Зверніть увагу на кольори, зображені об'єкти природи, загальну атмосферу картини. Запишіть 5-7 слів-емоцій, які виникли у вас при спогляданні цієї картини. Дайте відповідь на запитання: «Як ви відчуваєте себе, дивлячись на ці «Гори Карпати»? Чи хотілося б вам там побувати? Чому?», «Які почуття художник вклав у свій твір?»

Складіть невеликий опис до картини Василя Бойчука «Гори Карпати», передавши свої враження та емоції.

Використання компетентнісних завдань на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» сприяє не лише підвищенню якості предметних знань, а й розвитку ключових компетентностей, необхідних для успішного життя в сучасному суспільстві, формуванню культурно обізнаного громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Державний стандарт базової середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.
3. Наказ МОН України №1120 від 09.08.2024 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти» <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity>.
4. Наказ МОН України №1093 від 02.08.2024 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>.
5. Закон України «Про повну загальну середню освіту (стаття 1, абзац 7). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
6. Модельні навчальні програми. Мистецька освітня галузь. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/mystets-ka-osvitnia-haluz/>.
7. Франсуаза Барб-Галль Як розмовляти з дітьми про мистецтво. Львів: Видавництво Старого Лева, 2014. 192 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/jak-rozmovljati-z-dit-mi-pro-mistectvo.html>
8. Арт-технології. 5 клас. Зошит-посібник у 2 частинах (для реалізації інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих». Ч.1. / В.В. Кондратова та ін. Київ: ТОВ «ОП «Ліга крилатих», 2022. 100 с.
9. Арт-технології. 5 клас. Зошит-посібник у 2 частинах (для реалізації інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих». Ч.2. / В.В. Кондратова та ін. Київ: ТОВ «ОП «Ліга крилатих», 2022. 116 с.

10. Арт-технології. 6 клас. Зошит-посібник у 2 частинах (для реалізації інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих». Ч.1. / В.В. Кондратова та ін. Київ: ТОВ «ОП «Ліга крилатих», 2022. 128 с.
11. Арт-технології. 6 клас. Зошит-посібник у 2 частинах (для реалізації інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня «Ліга крилатих». Ч.2. / В.В. Кондратова та ін. Київ: ТОВ «ОП «Ліга крилатих», 2022. 152 с.
12. Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf.
13. Онлайн редактор інтерактивних книг Book Creator. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jvDRZWdK8Tw>.
14. КОНДРАТОВА Вікторія, ОРЛОВА Анна. Особливості реалізації мистецької освітньої галузі у 5-9 класах та проведення уроків образотворчого мистецтва в з використанням інтернет-сервісів. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник № 57*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. — С. 289-301. URL: https://drive.google.com/file/d/18l_9k0VoQN5U7-lK7FtR5beZfTGmPlub/view.
15. Створення коміксів у сервісі StoryBoardThat. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tYm5J3zLaYk>.
16. Жиган І.М. Інноваційні підходи, методики та технології освітнього процесу на уроках образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в умовах дистанційного навчання. *НУШ: інноваційні трансформації освітнього простору. Підходи, методики та технології. Інтерактивний вернісаж педагогічних знахідок*. Кропивницький, 2023. URL: https://krop-vernissage-nush-2023.blogspot.com/p/blog-page_166.html.
17. Жиган І.М. Розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів образотворчого мистецтва. *Професійна позиція: думки, аргументи, факти: матеріали Всеукраїнської відеоконференції*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. URL: <https://conf.org.ua/2021/zhyhan-iryna-mykolaivna/>.

18. Кондратова В. В., Орлова А. В. Алгоритм аналізу твору мистецтва у 5–7 класах ЗЗСО. *«Мистецтво та Освіта»*. 2025. № 1. С. 39-48.
19. Кондратова В. В., Орлова А. В. Аналіз твору мистецтва у 5-7 класах ЗЗСО: методичний коментар. *«Мистецтво та Освіта»*. 2025. № 2. С. 20-30.
20. Шлеєнкова Т. М. Особливості реалізації змісту мистецької освітньої галузі на уроках образотворчого мистецтва у 5–6 класах. *«Мистецтво та Освіта»*. 2024. № 1. С. 18-29.

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЙНОГО ЦИКЛУ НАВЧАННЯ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 12.02.2026 р.
Формат 60х84 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman».
Друк – принтер. Тираж –100 прим.
Зам. № 479

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна,
39/63, Кропивницький, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення
освітнього процесу КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»,
вул. Велика Перспективна, 39/63, Кропивницький, 25006